

Speciale

Kulturkanonen og Fællesskabet

10. Semester – 2011

Vejleder: Antje Gimmler

_____
Mette Tams

Studie nr. 2006-2786

Mange tak til Torben Kjersgaard Nielsen og Jørn Lund for at I har stillet jeres tid og indsigt til rådighed.

SUMMARY	5
DEN KOMPLEKSE KULTUR	7
1. KULTUR OG POLITIK	8
2. KULTURPOLITIK SIDEN 2001	9
2.1 KULTURPOLITIKKENS FOKUS	11
2.2 DEN KONSERVATIVE IDEOLOGISKE TILGANG	13
2.3 UNDERSØGELSENS FOKUS.....	15
3. DET KULTURELLE FÆLLESSKAB	15
3.1 KULTURENS ONTOLOGISKE BETYDNING	15
3.2 FÆLLESSKABETS GRUNDELEMENTER	17
3.3 NATIONALISME.....	18
3.4 DET FORESTILLEDE FÆLLESSKAB.....	22
3.5 KULTURPOLITIK OG FÆLLESSKABET	24
4. PROBLEMFÖRMULERING	25
5. KONFLIKTFELTER: ANALYTISKE BEGREBER	27
5.1 HVORDAN AFGRÆNSES FÆLLESSKABET?.....	28
5.2 ER KULTUREN DESKRIPTIVT ELLER NORMATIVT DEFINERET?	31
5.3 HVORDAN REPRÆSENTERER KULTURGENSTANDE FÆLLESSKABET?.....	33
5.4 ER FÆLLESSKABET NATURLIGT ELLER KULTURELT?	35
6. DOKUMENTSTUDIER	37
6.1 FOKUS: TIL OG FRAVALG	37
6.2 FASE 1: HELHEDSINDTRYKKET.....	40
6.3 FASE 2: DISKURSIV PRAKSIS	43
6.4 FASE 3: DISKREPANSER OG MODSIGELSER	44
6.5 FASE 4: DISKUSSION	44
6.6 EMPIRISKE BIDRAG	44
6.7 ANALYSEOVERSIGT	47
7. FREMSTILLINGEN AF FÆLLESSKABET	47
7.1 EMPIRI – FÖRSTE SAMPLING	47
7.2 HVORDAN AFGRÆNSES DET DANSKE FÆLLESSKAB?	56
7.2.1 DEN ETNISKE DANSKER	56
7.2.2 FÆLLESSKABET SOM KONFLIKTFELT?	58
7.2.3 BÖRGER VERSUS DANSKER?	61

7.2.4 OPSUMMERING.....	62
7.3 HAR KULTUREN EN DESKRIPTIV ELLER NORMATIV FUNKTION?	62
7.3.1 KULTURKANONEN SOM VÆRN MOD VÆRDITAB OG VÆRDIRELATIVISME.	63
7.3.2 DEN DESKRIPTIVE SOM FUNDAMENT FOR DEN NORMATIVE.....	65
7.3.3 MIKKELSEN 2006B – ET ANDET PERSPEKTIV?	66
7.3.4 DET DELTE TRUSSELSBILLEDE?	67
7.3.5 OPSUMMERING.....	68
7.4 HVORDAN REPRÆSENTERER KULTURKANONEN FÆLLESSKABETS VÆRDIER?	69
7.4.1 BROEN MELLEM KULTUROBJEKTER OG VÆRDIER	69
7.4.2 KAN DER BYGGES BRO?	70
7.4.3 OPSUMMERING.....	73
7.5 BLIVER FÆLLESSKABET OPFATTET KONSTRUKTIVISTISK ELLER ESSENTIALISTISK?	73
7.5.1 ESSENTIALISTISK ”SOCIALKONSTRUKTIVISME”	74
7.5.2 OPSUMMERING.....	75
7.6 KULTURKANONENS FÆLLESSKAB – KORT STATUS	76
7.7 KONSERVATISMEN OG FÆLLESSKABET.....	76
7.8 DISKUSSION: KUNST – KULTUR – VÆRDIER.....	80
7.8.1 KUNST OG KULTUR	81
7.8.2 KULTUR OG VÆRDIER	82
7.8.3 KULTURENS FUNKTION.....	84
7.8.4 OPSUMMERING.....	85
<u>8. KONKLUSION.....</u>	<u>87</u>
<u>9. PERSPEKTIVERING: DANNEELSE OG LÆRING .....</u>	<u>89</u>
<u>LITTERATUR.....</u>	<u>93</u>
BØGER.....	93
ARTIKLER	93
DIVERSE	95
EMPIRI ANVENDT I ANALYSEN - AVISARTIKLER	96
<u>BILAG CD – OVERSIGT: .....</u>	<u>97</u>

Summary

For the past decade the Danish Ministry of Culture has launched a series of initiatives which pay special attention to the Danish cultural heritage. Among these initiatives is the *Danish Cultural Canon* – a project published in 2006, where a committee of professionals within the arts, have pointed to a selection of artworks that are thought to be particularly interesting. These cultural policies reflect general political rhetoric by the now former government¹, consisting of the liberal party and the conservative party.

The purpose of this study is to attain knowledge of how the political rhetoric seeks to define the Danish community – and how the cultural heritage presented in the Cultural Canon is meant to support this definition. Research question:

How is the national community represented in the argumentation for the Danish Cultural Canon?

The sociological backdrop for this thesis is *Imagined Communities* by Benedict Anderson, *Common-sense and scientific interpretation of human action* by Alfred Schütz and *The Social Construction of Reality* by Peter Berger & Thomas Luckmann.

These works, the field in general and the research question are operationalized in four core concepts for further analysis:

- *General delimitation*: How is the community characterised, which values are ascribed to this community and is the primary focus on the ethnical or the political character of the community?
- *Normative or descriptive function*: Are culture and cultural products described as being tools for knowledge and learning or as tools for socialising norms and values?
- *Use of cultural products*: How are specific cultural products (the Canon) used in the characterisation of the community?
- *Essentialism versus social construction*: Is the Danish community viewed as a reflection of something essentially Danish or as a product of context and interaction?

These core concepts are studied through the process of content analysis of newspaper articles. This document study is followed up by two semi structured interviews, whereby the results of the former are discussed and viewed in a broader perspective.

---

¹ The former government was replaced by a centre-left government at the general elections, September 15. 2011.

Empirical foundation: The samplings are multistage – the second sampling is a consequence of the result of the analysis of the first sampling.

First sampling:

Six newspaper articles written by the three ministers of culture during the 10-year reign of the former government – Brian Mikkelsen, Carina Christensen & Per Stig Møller. All are written around the subjects of the Danish Cultural Canon and the Danish community.

Second sampling:

- An earlier article by Brian Mikkelsen, in which he links ideological references to cultural politics.
- Two interviews, with Torben Kjersgaard Nielsen, cultural historian at Aalborg University & Jørn Lund, former chairman of the Canon-committee, respectively.
- Three articles concerned with how cultural heritage can be implemented in the educational system. (Used in the paragraph: *Further reflections*).

Findings:

General delimitation: The Danish community is presented as an ethnic community, and its characteristics are described as a result of the particular Danish way of life, and Danish traditions. These characteristics are not only relevant to everyday interaction, but are also described as the foundation for the Danish civic citizenship.

Normative or descriptive function: The descriptive function of culture is vaguely referenced – as a foundation for the normative. Culture in general and the Canon in particular, is described as a mean of protecting the Danish community against the threats of relativism, loss of cultural identity and multiculturalism.

Use of cultural products: Only a few of the works presented in the Cultural Canon are used as examples in the articles, and none are used as a way of validating the characterisation of the Danish community, or as means of explaining how the Canon can protect the national cultural identity.

Essentialism versus social construction: The way the community is presented points clearly to the Danish essence. This Danish essence is threatened, and therefore it is necessary to take action to preserve the national identity. The Danish value system needs to be restored in the minds of the Danes. This does not however constitute social construction, but reconstruction.

Den komplekse kultur

Antropologen Tylor formulerede i 1871 en definition af kultur: Kultur er *”den komplekse helhed, der omfatter viden, tro, kunst, moral, lov, skik og brug og alle andre former for evner og vaner, som et menneske tilegner sig som medlem af samfundet”* (denstoredanske.dk – kultur). Denne definition er yderst inklusiv, og understreger dermed, hvor stor en del af vores hverdag, der er påvirket af sociale konstruktioner.

Kultur er et interessant begreb, da det dækker over en række forskellige antagelser om, hvad kultur er og indebærer. Kulturens konkrete betydning for individet og kollektivet er dog ikke enkel at indfange, da kultur, som Tylor skriver, er et komplekst felt.

Overvejelserne om kulturens betydning er ikke kun relevante i teoretiske diskussioner, om hvad der kan og ikke kan inkluderes i definitionen. Rollen som forståelsesramme placerer kulturen centralt i forhold til identitet og identitetsskabelse. Både, hvad angår individets brug af kulturelle referencer til identifikation, men også i de bredere fortolkninger af skabelsen af kollektiv identitet.

Besvarelsen af spørgsmålet om, hvad kultur er – og kan bruges til – vil på grund af begrebets kompleksitet, afhænge af vægtning og afgrænsning, både hvis det besvares inden for og uden for den videnskabelige interesse. At kulturens betydning bliver diskuteret er derfor ikke overraskende.

Kulturens mange nuancer gør feltet både spændende og udfordrende – i det følgende er det dog ikke formålet at spænde over alle nuancerne, men at rette blikket mod én *fortolkning* af den danske kultur.

1. Kultur og politik

Kultur som politisk område har eksisteret ministerielt i Danmark siden 1961 med oprettelsen af Ministeriet for Kulturelle Anliggender. Ministeriet har ansvaret for en bred vifte af kulturelle områder, heriblandt arkiver, museer, tv og radio og biblioteker. En stor del af arbejdet på kulturområdet omhandler derved at skabe rammerne for det danske kulturelle landskab. Ved oprettelsen af Ministeriet for Kulturelle Anliggender, overtog det nye ministerium en række politiske områder fra blandt andet undervisningsministeriet, statsministeriet og forsvarsministeriet, hvormed de kulturelle områder, der før havde været spredt ud over øvrige ministerier, blev samlet og sat i fokus (kum.dk – Oprettelse og ressort, Historie). Den første danske kulturminister, Julius Bomholt (S), lagde grunden til ministeriets principper, som på trods af en mellemliggende periode på 50 år, stadig ligger til grund for det politiske arbejde – og er vægtet i det offentliggjorte regeringsgrundlag, af den nye S-R-SF regering (stm.dk – 2011, Regeringsgrundlag). Bomholt tilgik kulturarbejdet ud fra devisen om, at kultur skulle være tilgængelig for alle, og ikke kun være til borgerskabets fornøjelse. Herudover formulerede han armlængdeprincippet: *”For at højne kvaliteten må staten støtte efter den mest uhildede sagkundskabs indstilling. Men støtten må ikke ledsages af forventningen om kunstnerens hensynsfuldhed over for giveren.”* (kum.dk: Jubilæumstema 2011: 1960’erne, Bomholt 1961). Armlængdeprincippet har blandt andet givet sig udslag i, at forvaltningen af kulturpolitikken er blevet udlagt til fonde, råd og nævn, hvormed man fra ministeriets side undgår at blande sig i kulturens indhold. På nuværende tidspunkt samarbejder ministeriet med over 1000 institutioner rundt om i landet (kum.dk – Oprettelse og ressort). Kulturministeriets 50 års jubilæum i september 2011, har foranlediget en del medieopmærksomhed, heriblandt en debat om ministeriets udvikling i *Kulturkontoret* på P1, mellem de to tidligere kulturministre Jytte Hilden (S) og Grethe Rostbøll (K) samt Peter Duelund, lektor ved Københavns Universitet. I den debat lagde alle deltagerne vægt på, at de principper Bomholt havde indført, stadig blev holdt i hævd, og at der i de 50 år har været konsensus om ministeriets politiske opgave, nemlig at skabe rammerne om et brugbart og pluralistisk kulturlandskab. Selvom præmisserne og den ministerielle praksis ikke har undergået store forandringer siden 1961, har man under forskellige regeringer og forskellige kulturministre set, at den værdipolitiske tilgang til kulturen har haft indflydelse på kulturdebatten, og dermed på, hvordan kulturens relevans for samfundet vurderes (Kulturkontoret, P1 2011)

2. Kulturpolitik siden 2001

Historikeren Bernard Eric Jensen behandler i *Kulturarv – et identitetspolitisk konfliktfelt*, hvordan brugen af begrebet kulturarv i aviser, tidsskrifter og bøger er eskaleret inden for det sidste årti. I efteråret 2004 søgte Jensen på forekomster af ordene *kulturarv* og *kulturarven* via bibliotek.dk's database og fik omkring 50800 hits – han gentog denne søgning i foråret 2008 med samme søgekriterier og fandt her cirka 479000 henvisninger til ordene (Jensen 2008: 7). Denne mangedobling af henvisninger til kulturarv på knap fire år, kan være en indikation af en ny udvikling i kulturdebatten, også selv om udviklingen i brugen af digitale medier, forklarer en del af stigningen.

Siden den nyligt afgåede VK regeringens tiltrædelse i 2001, er der taget mange nye initiativer inden for kulturpolitikken, som kan være en del af forklaringen på, at Bernard Eric Jensen har kunnet registrere en eskaleret brug af ordet kulturarv. Den politiske udvikling inden for de sidste ti år på kulturområdet, udgør fundamentet for interessen i dette speciale, hvor fokus rettes mod Kulturkanonen. Før vi begiver os ind på Kulturkanonens betydning for den følgende behandling, betragtes herunder nogle af de kulturpolitiske tiltag, der har været med til at tegne kulturdebatten siden 2001.

En af de første grene på kulturstammen efter VK regeringens tiltrædelse i 2001 skal findes ved Kulturarvsstyrelsens oprettelse 1. januar 2002. Styrelsens opgave er, at sikre kulturarven, da den vurderes som vigtig for samfundet og for samfundets borgere. Gennem samarbejde er målet at gøre kulturarven til en ressource for samfundet. Følgende citat fra Kulturarvsstyrelsens hjemmeside, under styrelsens historie, beskriver sammenfattende kulturarvens målsætning: ”*Kulturarvsstyrelsens opgave er at sikre kulturarven og give den betydning for den enkelte og samfundet som helhed*”(kulturarv.dk – Historie: resultatkontrakt).

Året efter opretter kulturministeriet Kulturarvens Forskerskole, hvormed fokus på kulturen som felt, understreges ”*Kulturarvens Forskerskole ønsker at skabe en systematisk og tværvideenskabelig forskeruddannelse på kulturarvsområdet og derigennem forstærke danske kulturinstitutioners forskning i og arbejde med at afdække, bevare, udvikle og formidle den danske kulturarv.*”(iva.dk/kaf/ – om kulturarvens forskerskole)(Jensen 2008: 8).

I 2004 præsenteredes Kulturkanonen som projekt, og i 2005 blev syv ministerielle kanonudvalg nedsat til at udvælge indholdet af den endelige Kulturkanon, der blev udgivet i 2006 – under arbej-

det blev der udarbejdet en kanon for børnekultur, som dog ikke indgår i den udgivne kanon. Daværende kulturminister Brian Mikkelsen skrev i 2004 følgende om Kulturkanonen:

”En kulturkanon handler om at levendegøre vores tradition og baggrund. Det handler om, at alt ikke partout er lige godt, hvilket er et bevidst opgør med tidens grasserende kulturrelativisme.” (Mikkelsen 2004a. Anvendt i analysen).

Med lanceringen af Kulturkanonen som projekt, kommer der en ny vinkel ind i kulturpolitikken, da kanonprojektet beskæftiger sig med indholdet i, frem for rammen om kulturarbejde. Kanonen skabte debat og rejste blandt andet spørgsmålene: Ud fra hvilke kriterier udvælger og kanoniserer man kunstværker? Er en kanon nødvendig? Og, hvordan skal man bruge denne kanon?

På Kulturkanonens hjemmeside kommenteres den debat, som har omspundet kanonprojektet således: *”Kanonen har sat sit præg på den offentlige kulturdebat, og skaber fortsat livlig diskussion både offentligt og i de danske hjem.(...) Kanonen er tænkt som en introduktion til den danske kulturarv. Den er ikke en facitliste, men et kvalificeret udgangspunkt og grundlag for en fortsat debat om den danske kunst og kultur.”* (kulturkanon.kum.dk – om Kulturkanonen).

Kanoner blev i de følgende år en populær måde at tilgå spørgsmål, om indholdet og kommunikationen på mange politiske områder, ikke kun inden for kulturområdet, men også andre ministerier tog idéen til sig, herunder efterspurgte man blandt andet en Demokratikanon, Naturkanon, Litteraturkanon, Historiekanon med flere.

Den danske kultur er yderligere repræsenteret i den generelle kommunikation til borgerne, da den indskrives i den nye mediepolitiske aftale der gælder 2011-2014: *”DR skal styrke sine public service-tilbud inden for dansk kunst og kultur i hele landet, herunder med fokus på formidling af det ypperste af den danske kultur og kulturarv”* (Mediepolitisk aftale for 2011-2014). I introduktionen til DRs public service-kontrakt beskriver daværende kulturminister Per Stig Møller, at fokus på specifikt dansk tv-indhold, skal være med til at give danskerne en viden og en reference, som det frie tv marked ikke kan tilbyde (DRs Public Service kontrakt for 2011-2014).

Det danske aspekt er også emneområdet for Værdikommissionen. Værdikommissionen er nedsat og skal frem mod slutningen af 2012, arbejde med at undersøge danskernes værdier, med fokus på familien, lokale fællesskaber, moderne livsstile og, hvordan disse livsstile påvirker os, samt individers

frihed og ansvar. Per Stig Møller skriver om Værdikommissionen: *”Vores hverdag er udsat for en masse påvirkninger, som hele tiden forandrer vores vilkår. Værdikommissionen skal agere fødsels-hjælper for en bred folkelig debat. Hvad er det for værdier, vi ønsker at bevare, og hvordan skal vi udvikle dem i fremtiden?”*(kum.dk – Værdikommissionen²). Biskop Elisabeth Dons Christensen, formand for Værdikommissionen, forklarer sit ønske med Værdikommissionen således: *”Jeg håber, at Værdikommissionens arbejde vil føre til øget debat og vil gøre danskerne mere bevidste om de værdier, der udgør grundlaget for den måde, vi enkeltvis og sammen lever på. Hvis vi mennesker er bevidste om vores egen identitet og egne værdier, får vi overskud og mod til at møde andre værdier og holdninger åbent og fordomsfrit.”*(kum.dk – Værdikommissionen). Kommissionen skal via bred offentlig debat undersøge danske værdier, og fremlægge en rapport ved projektets slutning, hvori deres resultater fremgår. Arbejdet er så småt gået i gang, men præcis hvordan indsamlingen af viden skal foregå og hvad resultaterne skal benyttes til, fremgår endnu ikke(kum.dk – Kommissorium for Værdikommissionen).

Det er ikke klart om og hvordan regeringsskiftet vil påvirke projektet, men det bliver spændende at følge kommissionens arbejde.

2.1 Kulturpolitikens fokus

Kulturkanonen, mediepolitikken samt Værdikommissionen, har alle fokus på kulturelt indhold. *Kultur* bliver dog både benyttet som samlebegreb, altså med fokus på en *dansk kultur*, eller som i tilfældet med Værdikommissionen ifølge Dons: *”de værdier, der udgør grundlaget for den måde, vi enkeltvis og sammen lever på.”* Kultur henviser dog også til mere specifikke kulturobjekter og kulturelle referencer – alle kanonprojekter tager udgangspunkt i udvælgelse og Værdikommissionen beskæftiger sig med nogle specifikke temaer, som kommissionen vurderer som relevante for danske værdier³.

Interessen for de danske værdier genfindes ikke kun inden for kulturområdet, men er også afspejlet i det fokus der har præget den offentlige debat – dette kan illustreres med daværende statsminister Anders Fogh Rasmussens nytårstale i 2003:

”Staten og kommunerne vil forstærke indsatsen for arbejde og uddannelse til indvandrere. Men arbejdsgivere, fagforeninger og hver enkelt på arbejdspladserne må også yde et bidrag. Alle skal have en fair chance – hvad enten det er Rashid eller Rasmussen.

---

² Note: Dette citat er siden regeringsskiftet blevet fjernet fra kulturministeriets hjemmeside, formuleringen kan genfindes i en tale af Per Stig Møller, i anledning af et arrangement i Kolding. Se linket i litteraturlisten under: KL: Tale 2011, Møller. (Side 4).

³ Selve indholdet i projekterne, og udvælgelsen af dette, er overladt til kanonudvalg, Danmarks Radio og Værdikommissionen med flere. Ministeriet administrerer rammerne.

Og så skal indvandrerne selv gøre en indsats. Bl.a. ved at sætte sig ind i de værdier, som det danske samfund bygger på.

Mange af disse værdier har vi taget som en selvfølge. Blandt andet fordi vi har udviklet dem over mange generationer.

Men i disse år bliver de udfordret.

...

Men det danske samfund bygger på nogle grundværdier, som man må acceptere, hvis man vil bo her.

I Danmark holder vi politik og religion adskilt. I Danmark gælder en ubrydelig respekt for menneskeliv. I Danmark har kvinder som en selvfølge ligestilling med mænd.

Og vi vil ikke acceptere, at disse frihedsrettigheder bliver undertrykt ved henvisning til Koranen, Biblen eller andre hellige skrifter.

Vi har i alt for mange år været for tossegode. Vi har ikke turdet sige, at noget er bedre end andet. Men det bliver vi nødt til nu.”(stm.dk – Anders Fogh Rasmussens nytårstale 2003).

Selvom der er fokus på det danske – fælles kulturelle referencer, fælles værdier – fremgår dette ikke af hverken kulturministeriets værdierklæring eller strategi. På ministeriets hjemmeside (kum.dk) opstilles fire punkter for den strategiske udvikling 2007-2011: ”1. Skabe innovativ og offensiv politikudvikling. 2. Skabe effekt og værdi for samfundet og den enkelte kulturbruger. 3. Sikre en stadig mere effektiv udnyttelse af ressourcerne. 4. Skabe en af de mest attraktive offentlige arbejdspladser i Danmark”(kum.dk – Strategi og administration). Man kan ikke umiddelbart læse det kulturelle fokus ud af disse fire punkter. Også ministeriets egne værdier, formuleret i 2003, peger i en noget anden retning end de politiske tiltag – på hjemmesiden refereres disse værdier således: ”Departementets vision fortæller hvilke overordnede ambitioner, vi har med vores arbejde: Vi omsætter med kreativitet og præcision ministerens kulturpolitiske visioner til resultater i samspil med kulturlivet. Vi har fokus på internationaliseringen af kulturen. Vi vil opleves som kompetente og konsistente... ” Værdier: ”Resultatskabende... Engagement... Åbenhed”(kum.dk – Mission, vision og værdier).

Kulturpolitikken siden 2001 synes altså, at have to udtryk udadtil, dels den politisk-administrative beskrevet i ministeriets strategi og mission, dels det kulturelle fokus på fælles dansk kultur og værdier, som kan aflæses af den overordnede værdipolitiske kurs og af de specifikke politiske tiltag.

Sidstnævnte er fokus for specialet, hvor interessen rettes mod Kulturkanonen som projekt – og kanonens rolle i den politiske argumentation.

2.2 Den konservative ideologiske tilgang

Bernard Eric Jensens søgning på *kulturarv* viste, at der er sket en intensivering af kulturdebatten. Samtidig viser de politiske tiltag, der kort er beskrevet ovenfor, at der også er meget fokus på den danske kultur og kulturarv fra politisk side.

Som Bernard Eric Jensens søgning på *kulturarv* viste, er der sket en udvikling i kulturdebatten. De politiske tiltag, der kort er beskrevet ovenfor, viser da også, at der er meget fokus på den danske kultur og arv.

Den kulturpolitik, der er ført siden 2001 indeholder temaer, der sætter fokus på dansk kultur og danske værdier, samt bevaringen af denne arv. Dette er blandt andet grunden til at Kulturkanonen er blevet beskyldt for at være både nationalistisk og bagudstræbende (Mikkelsen 2004a samt 2006a – anvendt i analysen). Dette nationale kulturhistoriske udsyn, samt at kulturministerposten under VK har været besat af konservative, gør at konservatisme og konservative idealer er relevant som tema i det følgende. De konservative argumenter bag Kulturkanonen behandles i analysen, og skal dermed betragtes som en forståelsesramme. For at kunne betragte kulturpolitikken ud fra konservative ideologiske referencer, redegøres herunder for det konservative værdisæt, og dets hovedretninger.

Konservatismens ideologiske ophav bliver i den politiske filosofi (måske fejlagtigt⁴) tilskrevet ireren Edmund Burke. Et centralt værk i Burkes arbejde er *Reflections on the Revolution in France*, hvor han dels behandlede, hvordan samfundet og dets funktionalitet er udviklet gennem en lang historisk proces og, at man i forlængelse af dette, ikke kan opnå et funktionelt samfund ved at oprette nye teoretisk forankrede samfundsformer. Derfor er det ikke nødvendigvis, ifølge Burke, produktivt for samfundet som helhed at revolutionere, medmindre denne revolutions mål er, at vende tilbage til en tidligere, men produktiv samfundsform. Med dette arbejde fremhævede Burke idéen om at *historien ikke sådan lige kunne smides på porten*. Det konservative mantra – *at forandre for at bevare* stammer også fra Burkes behandling af den franske revolution. Dette mantra henviser både til førnævnte historiske udvikling, men beskriver også Burkes analyse af den menneskelige kapacitet til at overskue og forstå samfundet. Hermed blev samfundets udvikling, af Burke, opfattet som uden for ethvert menneskes mentale rækkevidde, og derved kunne forsøg på at ændre samfundet (eksem-

---

⁴ Med dette menes at Burke i sin egen samtid blev opfattet som liberal, mens senere fortolkninger af hans arbejde har kategoriseret ham som konservativ (Kaspersen & Loftager 2009: 353).

pelvis via revolution) have negative konsekvenser, da mennesket ikke er i stand til, teoretisk, at begribe samfundet og dets funktion, i sin helhed. Hermed blev også *organismetankegangen* præsenteret, hvilken er en central del af den konservative ideologi – altså at samfundet fungerer som en organisme (eksempelvis en menneskekrop), og at ændringer i et organ, vil have konsekvenser for hele organismen (Kaspersen & Loftager 2009: 346ff).

Med inspiration fra Edmund Burkes arbejde, er der opstået to overordnede retninger inden for konservatismen – henholdsvis en konservativ kapitalisme og en konservativ kommunitarisme. Førstnævnte er, som det ses, primært rettet mod de økonomiske forhold – og behandler økonomi/produktion som en væsentlig del af det organiske samfund. Den konservative kapitalisme tilskrives økonomen Friedrich August von Hayek (Østrig-Ungarn), der, som det var tilfældet med Burke, heller ikke var ideologisk konservativ. Principperne i hans arbejde, der dog er blevet tolket konservativt, er præget af hans beskrivelse af hvordan kapitalismen, hverken må båndlægges via planøkonomi, eller få lov at løbe løbsk med en laissez faire tilgang. Derfor skal staten *regulere* kapitalen, uden dog at spænde ben for dennes udvikling. Selvom Hayek gik ind for, at individer skulle kunne handle frit, så delte han Burkes opfattelse af, at intet enkeltindivid er i stand til at overskue alle konsekvenserne af sine egne handlinger, hvilket er relevant for forståelsen af reguleringens nødvendighed (Kaspersen & Loftager 2009: 827ff).

Den konservative kommunitarisme er i højere grad præget af værdier, end den konservative kapitalisme. Her er det fællesskabet og dets funktion der er i fokus, og inden for den konservative kommunitarisme er hierarkier, historie og værdier central. Kommunitarismen kan (både i den konservative og i den venstreorienterede udlægning) forstås som et modsvar til individualismen, og behandler dermed samfundet ud fra kollektivets bidrag til sammenhængen. I den forbindelse er organismetankegangen igen relevant, og kommunitarismen er da også inspireret af Burkes beskrivelser af problematikkerne ved revolution. De centrale pointer inden for kommunitarismen skal findes i fokus på værdier og moral, ikke som flyvske egenskaber, men som noget man *bør holde ved* og noget der er værdifuldt for samfundet (Kaspersen & Loftager 2009: 726ff).

Som det ses kan specielt den konservative kommunitarisme, men også det generelle konservative tankegods, give en indledende forståelse af den ideologiske karakter af kulturpolitikken, og dennes fokus på fælles danske værdier og kultur. I analysen vender vi tilbage til de ideologiske argumenter og referencer, der benyttes i forbindelse med Kulturkanonen.

2.3 Undersøgelsens fokus

Kulturkanonen er, som nævnt, interessant da den ikke kun beskæftiger sig med rammen for kulturarbejde, men også med det kulturelle indhold. Selve Kulturkanonen blev udgivet i bogform af Politikens Forlag på vegne af Kulturministeriet i 2006. I denne behandles kunstværker, og kun i meget få tilfælde er *det danske* i fokus, som et normativt element. Kulturkanonen blev præsenteret som et tilbud til borgerne, og med undtagelse af et par steder i kanonen, hvor terminologien er noget vanskelig, er den da også let læst.

I det følgende arbejde er det ikke værkerne i kanonen, der er i fokus, men i stedet hvordan Kulturkanonen bliver beskrevet som repræsentant for noget dansk, og for et dansk fællesskab. Problemformuleringen for følgende arbejde lyder:

Hvordan bliver fællesskabet repræsenteret i argumentationen for Kulturkanonen?

Vi vender tilbage til problemformuleringen og, hvordan denne behandles og afgrænses. – Herunder redegøres først, for fællesskabet som sociologisk begreb og som grundlag for dette speciale.

3. Det kulturelle fællesskab

Herunder gennemgås de centrale teoretiske elementer af feltet. Der redegøres for kulturens sociale betydning med udgangspunkt i sociologiske og samfundsfaglige betragtninger af, hvordan kulturen er relevant for individet og for fællesskabet.

3.1 Kulturens ontologiske betydning

At tale om ”kultur” indebærer visse udfordringer, dette kan illustreres ved begrebets kompleksitet. Meningen af ordet har eksempelvis vidt forskellige betydninger, alt efter om man taler om kulturelle tilbud eller om kulturen (i bestemt form). Førstnævnte bliver fortolket som udbuddet af udstillinger, koncerter, teaterstykker med videre, mens sidstnævnte kan have flere betydninger – og både kan være et samlebegreb for kulturelle tilbud, mens det samtidig kan henvise til både normative og deskriptive elementer af eksempelvis en national kultur. Gyldendals åbne encyklopædi indleder deres lange artikel om kultur således:

”kultur, (af lat. cultura, af colere 'dyrke'). Begrebet kultur er i dag det mest u håndgribelige af alle. I daglig tale tillægges det en lang række betydninger, der tilsyneladende er indbyrdes modstridende. Det kan referere til et menneske af dannelse, et menneske, der har kultur, altså er kultiveret; men det kan også i neutral forstand beskrive reglerne for en nærmere angivet gruppes adfærd.”

(denstoredanske.dk – kultur)

Den sidstnævnte beskrivelse i ovenstående citat, er den der ligger nærmest en sociologisk forståelse af begrebet. Med det in mente, skal vi se nærmere på den sociale betydning af kultur, her med udgangspunkt i en uspecificeret forståelse af kultur. De elementer der beskrives nedenfor, er væsentlige for forståelsen af kulturpolitikken og debatten omkring denne.

For at betragte kulturens ontologiske betydning, må man et øjeblik se bort fra den materielle fortolkning af kultur, altså er kulturens materielle objekter, om end relevante i overførslen af kulturen, kun repræsentationer af kultur, ikke kulturen i sig selv. Den sociale (sociologiske) kultur er både mere banal og mere abstrakt, da den vedrører menneskelig interaktion som fundament for dannelsen af norm og form. Dette kan illustreres via Berger & Luckmanns ”øde ø” analogi der benyttes i *The Social Construction of Reality: To mennesker mødes på en ”øde ø”, de udvikler rutiner og opgaver, der er relevante for deres ”ophold” og de definerer, i samarbejde, regler og normer for deres interaktion. Hvis denne indledende fase er succesfuld, altså, hvis de når til enighed om deres sameksistens, kan dette føre til en ny generation af øboere (forudsat at minimumskravene til reproduktion er opfyldt). Den næste generation vil dermed blive opdraget og oplært ud fra de oprindeligt definerede normer. Dette betyder at oprindelsen af grundlaget for normer, ved hver generation bliver mere anonymiserede og mere fjerne, både i et rent tidsperspektiv, men også i forhold til bevæggrundene bag definitionen af normerne(Berger & Luckmann 1991: 73ff).*

Denne illustration tjener til at beskrive processen, hvormed normer, regler og vaner udvikler sig til det, man i denne sammenhæng kan kalde kultur. Kulturen kan nemlig her beskrives som en forståelse af omverdenen, hvilken ikke nødvendigvis er baseret på førstehåndskendskab og såkaldt ekspertviden om ens forståelsesramme. Forståelsesrammen er objektiveret ved fjernelsen fra sin oprindelse, desuden vil skabelsen af meningsbærende objekter og strukturer institutionalisere kulturen på en måde, der skaber yderligere afstand til oprindelsen(Berger & Luckmann 1991: 99ff). En kulturs enkeltelementer bliver hermed naturlige og på forhånd givne – om ikke andet så for de individer, der benytter sig af de kulturelle referencer. Kulturen vil naturligvis løbende blive underlagt evaluate-

ring gennem legitimering, igennem denne proces vil relevansen af kulturen for samfundet blive vurderet. En objektiveret og institutionaliseret kultur, er dog ikke enkel, at dømme som irrelevant. Dette skyldes det *identitetsskabende element ved kultur* – det er altså ikke bare en kultur, der bliver trukket ned over ørerne på det enkelte individ, men en kultur der bliver indlært og en kultur, der bliver internaliseret som en primær forståelsesramme og horisont for den enkelte (Berger & Luckmann 1991: 111).

3.2 Fællesskabets grundelementer

Berger og Luckmann trækker blandt andet på Alfred Schütz' tilgang til common-sensetænkningen, derfor benytter de i mange tilfælde samme terminologi som Schütz. Som nævnt er forståelsesrammen relevant for individet ved orienteringen i forhold til samfundet, og dermed også i forhold til identificeringen med det omgivende samfund. Dette skyldes at forståelsesrammen ikke kun skaber den "samfundsbiografi" individet forholder sig til, men også er basal for de meningskabende omgivelser – sprog, objekter, konnotationer med videre. Dette er et af de punkter både Schütz og Berger & Luckmann fremhæver, Schütz skriver endvidere om *Common-sensetolkning*:

"Kun en meget lille del af min viden om verden opstår i min personlige erfaring. Den største del er socialt afledt(...) Jeg lærer ikke kun, hvordan jeg skal definere omverdenen(...), men også hvorledes typiske konstruktioner må dannes i overensstemmelse med det relevanssystem, der er accepteret fra in-gruppens anonyme forenede fællessynspunkt." (Schütz 1975: 29)

Dette citat referer til to væsentlige aspekter:

1. Dels refereres der til *in-gruppen*. Denne beskrives som en gruppe, der deler fælles relevanssystem/ referenceramme, hvilket dermed skaber en reciprocitet mellem individerne i gruppen – altså at der er en "naturlig" forståelse mellem "medlemmerne" af gruppen. Forskelle i forståelsen vil bygge på forskelle i de personlige biografier, da individerne deler den kollektive biografi (Schütz 1975: 26-29). Det er vigtigt at bemærke at denne tolkning er idealtypisk, og derfor ikke nødvendigvis så rigid, som den bliver beskrevet. Dog inkluderer denne tese, at det "naturlige" i interaktionen mellem in-gruppens medlemmer skaber et *Os*, hvormed ikke-medlemmer, der altså ikke i samme grad kan benytte de kollektive referencer, nu kan kategoriseres som *Dem*. Denne klassiske *Os/ Dem* modstilling er deskriptiv (vi er sådan, mens de er anderledes), men in-gruppen internt, har en *naturlig opfattelse af deres eget relevanssystem*, hvormed der kan opstå en opfattelse af at *de andres re-*

levansssystem er unaturligt, hvilket altså lægger grunden til en normativ distinktion mellem to (idealtypiske) grupper (Schütz 1975: 26-29).

2. Perspektivet Os/ Dem er ikke kun et spørgsmål om aktiv inkludering/ ekskludering, men også en problematisering af adgangen til in-gruppen på et mere fundamentalt plan. Dette er emnet i *Den Fremmede* (som dog også kan læses som en videnskabsteoretisk overvejelse fra Schütz' side). Her behandler Schütz problematikken ved, at skulle indgå, som udefrakommende, i et fremmed relevanssystem, med manglen på fælles forståelse for referencer, og dermed konnotationer, sprog og meningsuniverser. Denne inkonsistens imellem to forskellige relevanssystemer gør, ifølge Schütz, at en fremmed gradvist vil kunne tillære sig dele af det nye system, hvor ud fra den fremmede er i stand til at handle i den nye kontekst. Denne "assimilation" vil dog ikke blive fuldkommen, da den fremmede stadig er påvirket, dels af sit eget oprindelige relevanssystem og dels af, at den udefrakommende har tillært sig det nye system på en praktisk/ logisk måde, der kun gør denne i stand til at forstå de overordnede strukturer, men ikke til at opleve dem som selvindlysende (Schütz 1975: 142-144).

Hermed peger Schütz på en interessant pointe, nemlig at et relevanssystem (for in-gruppen) meget vel kan være selvindlysende og naturligt men, at det ikke nødvendigvis af den grund, er internt konsistent i en rent logisk forstand. Der kan derfor være en konflikt mellem måden at argumentere for relevanssystemet og selve relevanssystemet (Schütz 1975: 133-134). Denne pointe er interessant da man i værdipolitisk kulturforvaltning kan forvente at det derfor er vanskeligt, at gøre den implicitte "danskhed" eksplicit – da det "implicitte" ikke nødvendigvis kan tilgås logisk.

3.3 Nationalisme

For at forstå nationalisme og dennes relevans for den følgende behandling, er det relevant at påpege at nationalstaten er et forholdsvist nyt fænomen, og herved også nationale italesættelser, kulturelle eller andre. Op til 1800-tallet var statsformen baseret på det geografiske territorium, der var underlagt staten, mens tilblivelsen af nationalstaten som ideologisk mål, forudsætter en vis grad af intern homogenitet. Den danske nationalstat er eksempelvis blevet til via flere stadier, der har mindsket territoriet og øget homogeniteten. Både idealet og retorikken omkring nationalstaten skal forklares ved, at fundamentale individuelle referencer deles indenfor staten, herunder at der tales det samme sprog, at der er en vis grad af etnisk homogenitet og at man groft sagt deler de samme kulturreferencer. I (nationalstaten) Danmarks tilfælde kan den sidste fase af udviklingen siges at være blevet

opfyldt, ved delingen af Slesvig og Danmarks genforening med Nordslesvig i 1920 (Gads Historieleksikon 2001: 449-450). Så selvom fælles identitet og identitetspolitik ikke udelukkende er et nationalstatsfænomen, så er nationalstaten et mere konsistent udgangspunkt for, at diskutere eksempelvis sammenhængskraft, da man her har større kongruens mellem det man med Schütz' ord kunne kalde det *anonyme forenede fællessynspunkt* og individernes egen opfattelse og forståelse af fællesskabet.

Nationalisme må dog opfattes som andet og mere end politik og ideologi – i Benedict Andersons⁵ *Forestillede Fællesskaber* er udgangspunktet en undren over, hvorfor mennesker er villige til at ofre sig for land og fane. Udover at betragte denne dedikation ud fra nogle historiske udviklinger, retter Anderson fokus mod grundlaget for det forestillede fællesskab, der skaber fundamentet for dedikationen. Den danske oversættelse af ”imagined” er ikke helt dækkende, da en forestilling sidestilles med tankespind og derved ikke som noget, der nødvendigvis relaterer til virkeligheden. Dog er fundamentet, uanset hvilket sprog man læser bogen på, at et bånd mellem mennesker i et nationalt fællesskab *må* være forestillet eftersom alle ikke *kan* kende hinanden og derved ikke kan have en direkte relation til det totale fællesskab (Anderson 2006: 6). Denne observation er også kendt fra Schütz' arbejde, hvor han opererer med forskellige betegnelser for individets nærhed til andre, hvilket inden for in-gruppen vil spænde over nære relationer – til relationer der ikke er kendte, men dog stadig forventes at tilhøre det samme relevanssystem (konsociater, den Anden) (Schütz 1975: 31ff).

Med udgangspunkt i denne præmis analyserer Anderson en proces, der havde sit ophav i den sidste del af 1700-tallet, med fokus på den sociale og politiske udvikling, som historisk set kan siges at være grundlaget for nationalismens udvikling. Anderson sporer nationalismens arnested tilbage til imperialismens konglomerater, hvilke, på trods af deres heterogene karakter, ydede et fundament for, at man kunne forestille sig, som tilhørende en bestemt gruppe med en bestemt nationalitet. Nationaliteten kom i denne periode, ifølge Anderson, til at erstatte en del af den identifikation, der før var funderet i religiøse fællesskaber, dette skyldtes at de moderne tendenser fortrængte det religiøse meningsunivers (Anderson 2006: 10ff). I det følgende vender vi blikket mod fem faktorer, der er centrale for Andersons analyse af nationalismen og kan give et indblik i den forståelsesramme, der er relevant for fællesskabet – Print-kapitalisme, folketællinger, kort, museer og historicitet:

---

⁵ Aaron L. Binenkorp/ Benedict Anderson, internationale studier. Her anvendes den reviderede udgave af *Imagined Communities* (fra 1991, oplaget er fra 2006) der er en opfølgning på den oprindelige udgave fra 1983. Ved revisionen har Anderson gennemskrevet bogen samt tilføjet to kapitler, der uddyber forståelsen af oprindelsen af nationalisme og reagerer på en del af den kritik der er blevet fremført mod den oprindelige udgave.

Print-kapitalismen: Den teknologiske udvikling, der medførte print-kapitalismen, gjorde kommunikationen mellem mennesker nemmere på en række punkter, dels kunne man gøre brug af ”folkets sprog”, altså af det sprog der blev talt ude i hjemmene (i modsætning til sproget der anvendtes i den statslige administration). Printteknologien gav derved også sproget en status, der ikke kun var bundet til det talte, men også til det skrevne sprog, herved blev sproget ”institutionaliseret” på en måde, hvor dets relevans blev mere generaliseret end det differentierede talte sprog. Denne institutionalisering førte også til, at de administrative sprog (primært latin, tysk og fransk) blev udfaset fra administrationen og erstattedes af de sprog, der blev talt indenfor de respektive territorier, hvilket dog var en langsommelig proces. Mere relevant i denne kontekst er dog teknologiens betydning for skabelsen af et overblik over ”alle de andre”, der også havde adgang til det samme materiale. Derved blev læsningen, og ens forståelse af at andre læste det samme som én selv, en tidlig tilgangsvinkel til at forstå sig selv som en del af et fællesskab, med fælles referencer (Anderson 2006: 44-46).

Andersons kapitel *Census, Map, Museum* er et af de kapitler, der er tilføjet ved den senere revidering af *Imagined Communities*. Her beskrives hvordan administrative, praktiske værktøjer utilsigtet har skabt et forestillet fællesskab i kolonistaterne.

Folketællinger i kolonierne var som administrativt værktøj et bureaukratisk kompleks, der havde til formål, at kvantificere og kategorisere alle borgere. Dette betød, at alle borgere i kraft af folketællingen, blev en del af det omgivende samfund, med distinkte karakteristika der tjente til identifikation. Anderson skriver: ”*The fiction of the census is that everyone is in it, and that everyone has one – and only one – extremely clear place. No fractions.*” (Anderson 2006: 166). Dette betød, at individerne kunne opfatte sig som en del af en helhed, og som én borger ud af mange (Anderson 2006: 164-170). Forestillinger om et fællesskab blev også underbygget af forestillingen om et territorielt fællesskab:

Geografisk kortlægning var tillige et bureaukratisk redskab, der medvirkede til at forskellene/ eller grænserne, der i bedste fald har været implicite og i ”værste” fald slet ikke eksisterede i borgernes forestilling, nu blev tegnet op med en tyk streg. Anderson citerer historikeren Thongchai Winichakul der påpeger at landkortet, på trods af, at det er en korrekt angivelse af et lands (politiske) grænser, stadig må siges at være en abstraktion – med dette menes at landmassen er til stede uagtet kortet og det politiske territorium, og derved vil grænserne kun repræsentere en *sekundær klassificering* (Anderson 2006: 170-178).

Både folketællinger og kortlægning af territoriet kan siges at have konkrete praktisk mål der vedrører administrationen – hvad angår **museer** er der derimod tale om et mere politisk-ideologisk projekt. Under koloniseringen blev en række kulturgenstande i kolonierne inkorporeret i imperiernes kultur. Effektive kampagner sørgede for, at kulturgenstande blev kategoriseret og gjort tilgængelige for offentligheden, ikke kun den lokale offentlighed, men også for kolonimagtens borgere. Dette skabte nogle klare kulturelle referencer, der tidligere havde været knyttet til små, specifikke, lokale fællesskaber. Gennem denne proces blev kulturen eksplicit knyttet til hele territoriet og blev derved til kulturarv. De lokale fik adgang til denne kulturarv via uddannelsesprogrammer (hermed viser printkapitalismen sig også relevant). Dermed er Andersons udlægning, at kolonistaterne, efter deres frigivelse fra det imperiale herredømme, havde adgang til kulturarv og repræsentationer af denne via reproduktioner Dette på trods af at det oprindelige politiske kulturprogram nok næppe var rettet mod kolonibefolkningen (Anderson 2006: 178-184). Den effektive administration af kolonierne tilføjede altså et overblik og en historicitet til de postkoloniale nationer, der herigennem fik en referenceramme, hvorpå der kunne bygges et forestillet fællesskab.

Printkapitalismen samt den stadig mindre anvendelse af de internationale administrative sprog, skabte præcedens for nye former for fællesskaber – nu kunne befolkningen relatere til en kendt gruppe (territoriant og sprogligt) og de havde kulturel viden om denne gruppe via aviser og kulturgenstande, der blev distribueret hurtigt og effektivt på grund af printteknologien. Denne udvikling affødte, ifølge Anderson, et nyt ideal – nationalstaten. Det nye ideal var dermed karakteriseret som en afstandstagen fra kolonitidens enevældige herredømme, hvor individet var underlagt monarkens absolutte magt. Den nationale, republikanske model blev derved en model at stræbe efter, og ved politiske initiativer oprettedes nationalstatens kerne: kulturelt medborgerskab (Anderson 2006: 81-82 & 135).

Nationalstaten er, som beskrevet, en nyere statsformation, men selv nationalstaten havde behov for **historicitet** for at have en kulturel reference. Museer var en vigtig del af den postkoloniale fællesskabsforståelse, og løbende i den oprindelige udgave af *Imagined Communities* præsenterer Anderson historicitet som en relevant faktor for kulturforståelsen. Dog er det først i udgaven fra 1991 at han tilbyder en fortolkning af relevansen af historicitet.

På trods af at de nye nationalstater i nogen grad definerede sig som nye, kunne de ikke blive ved med at definere sig sådan. Når hukommelsen ikke længere rækker til at holde fast på det ”nye” i

nationen, altså når nationens fødsel ikke længere ”kan huskes som om det var i går”, bliver fortællinger nødt til at erstatte hukommelsen. Dette vigtige skridt mod historicitet bliver af Anderson uddybet med et element af naturlighed. Nationalstaterne kunne ikke være ahistoriske, de var nødt til at blive defineret i forhold til deres modsætning (den præ-nationale fortid). Også bruddet mellem fortiden og nutiden blev tillagt stor betydning, da dette illustrerer en frigørelse fra undertrykkelse (Anderson 2006: 204-206). En anden vigtig faktor for historiciteten var et helt konkret historisk bånd til fortiden: Mange af de nye nationalstater (mest tydeligt afrikanske og amerikanske) var opstået fra kolonier, der var stærkt præget af europæisk kultur og sprog, disse elementer levede videre i nationalstaterne. Dermed var det ikke den oprindelige befolknings kultur, der nødvendigvis blev grundlaget for en ny stat, men de forhenværende imperiale kultur – dette bånd var ikke til at komme uden om (Anderson 2006: 196-197).

Disse fem faktorer skal forstås som pejlemærker for fællesskabet, da man ud fra disse kan få indblik i karakteren af fællesskabet. I begrebet *forestillet fællesskab* ligger der altså en antagelse om, hvordan fysiske/ konkrete pejlemærker kan være grundlaget for den mentale konstruktion om fællesskabet. I forlængelse af dette kan man sige, at hvor Schütz og Berger & Luckmann beskæftiger sig med interaktionen i et uspecificeret fællesskab, belyser Anderson rammerne for at man kan tale om et nationalt fællesskab – andre fællesskaber vil givetvis have andre rammer. Det er dog værd at notere sig at ingen af de tre værker betegner fællesskabet som determinerende for adfærd og fortolkning af andres adfærd – men som en forståelsesramme.

3.4 Det forestillede fællesskab

Hvis man betragter det forestillede fællesskab som en teoretisk størrelse, kan der trækkes nogle tråde mellem beskrivelserne fra Anderson, Schütz samt Berger & Luckmann.

Det forestillede fællesskab må bygge på en afgrænsning af fællesskabet, altså må der være noget der definerer hvem ”vi” er. I Schütz’ samt Berger & Luckmanns udlægning, er vi’et beskrevet ud fra en normativ og formativ definition, snarere end ud fra konkrete grænsedragninger og konkrete, eksplícitte grupperinger. Dette skyldes, at både Schütz og Berger & Luckmann arbejder med abstraktioner. Anderson benytter, som beskrevet, en konkret historisk analyse, som grundlag for begrebsdannelsen. Den historiske analyse underbygger han med konkrete eksempler på grænsedragninger, sprogets betydning og de kulturelle referencer der benyttes af fællesskabet.

Det forestillede fællesskab bliver af Anderson, Schütz samt Berger & Luckmann, beskrevet som et resultat af en udvikling, ikke som noget der er, men noget der bliver opdyrket (*colere* – se tidligere definition af kultur). Den *forestillede* del af fællesskabet bygger på fælles referencer og dermed en grad af reciprocitet. Dette medfører, at forestillingen om eksempelvis et nationalt fællesskab, omhandler en forventning om, at fællesskabet eksisterer, ikke kun politisk, men også at der i en eller anden grad eksisterer et mentalt bånd mellem individerne. Andersons forståelse af det mentale fællesskab fremgår i *Imagined Communities*, som et resultat af konkrete fælles referencer for en national enhed (grænser, sprog, kulturobjekter med mere), hvilke knytter fællesskabet, ved at fremhæve det de har til fælles og som er specifikt knyttet til nationen. Både hos Schütz og Berger & Luckmann præsenteres den naturlige, mentale tilknytning til fællesskabet en smule anderledes end hos Anderson. Her lægges der vægt på socialiseringen ind i fællesskabet, hvilket gør fællesskabet til en naturlig reference. Dertil knyttes yderligere, at det anonymiserede fællesskab også er et normativt fællesskab, derved vil forestillingen indeholde en forventning om normativ reciprocitet, såvel som, konkrete fælles referencer (eksempelvis sproget). Selvom det normative aspekt ingenlunde er udeladt hos Anderson, giver hans empiriske tilgang primært et indblik i praktiske referencer for fællesskabet, men Anderson beskriver dog stadig overordnet det forestillede fællesskab som værende et ”vi” og som indeholdende idealer for fællesskabet.

En væsentlig faktor ved det forestillede fællesskab, både teoretisk og for relevansen i den videre behandling, er ordet *forestillet*. I Berger & Luckmanns *øde ø* scenarie overgår fællesskabet fra at være manifest, til at være anonymiseret, i takt med, at fællesskabets (normative og praktiske) relevanssystem bliver institutionaliseret og efterhånden som fællesskabet bliver større. I Schütz’ udlægning, som minder meget om førnævnte, er forestillingen om fællesskabet relateret til, at de fælles forventninger/ referencer eksisterer upåagtet af, at man ikke *kan* kende alle individer i fællesskabet. Endelig er Anderson af den opfattelse, at så længe alle individer i fællesskabet ikke er kendte, så kan der kun være tale om en forestilling om fælles referencer.

Forestillingen eller forventningen om, at fællesskabet deler relevanssystem og referencer er interessant, da denne abstraktion, på trods af at den bygger på et kollektivistisk aspekt, i høj grad også beskriver de individualistiske aspekter. Hermed menes, at *forestillingen om fællesskabet*, kan bygges på kendte kollektive idealer og praksisser (eksempelvis sprog og religion), men at forventningen om at disse idealer og praksisser deles, danner en forståelseshorisont for individet – og dermed er forestillingen en del af den enkeltes identifikation med fællesskabet. Hvis alle praksisser og normer

byggede på viden, og således var manifesterede, ville der ikke være tale om en forestilling, da forestillingen om fællesskab bygger på det anonymiserede fællesskab. Derfor vil individet i et forestillet fællesskab kun have adgang til nogle få, forholdsvis konkrete fælles referencer, mens resten af forestillingen bygger på forventningen om fælles referencer, ikke viden om.

Hvis man skulle tegne et teoretisk billede af et forestillet fællesskab, kunne dette beskrives som X antal, for hinanden ukendte individer. Disse individer vil dele en fællesmængde af referencer (afhængigt af fællesskabet) – et nationalt fællesskab vil have referencer som forståelse af sprog, landegrænser, politisk opbygning, eventuelt religion med mere – resten af forestillingen vil afhænge af det enkelte individs egen forestilling om og *fortolkning* af fællesskabet. På denne måde er reciprocitet ikke garanteret, men forventet. Her er det væsentligt at påpege, at reciprocitet ikke er statisk, men i høj grad et resultat af interaktion. Man tilpasser dermed, ifølge både Schütz og Berger & Luckmann, interaktionen *i selve* interaktionen, og i forhold til hvem man interagerer med. Dette betyder, at alle ikke har den samme forestilling – derfor handler teorier om fællesskaber i lige så høj grad om socialpsykologiens grundelementer: Altså at forestillingen om et fællesskab, afspejler behovet for at kunne opstille forventninger til interaktion (Berger & Luckmann 1991: 43ff, 59-60, 65-70 & Schütz 1975: 31-34).

I det følgende skal vi se nærmere på hvordan kulturpolitik og det forestillede fællesskab relaterer til hinanden.

3.5 Kulturpolitik og fællesskabet

Det forestillede fællesskab er naturligvis et abstrakt teoretisk begreb. Derfor vil følgende rette fokus mod, hvordan det forestillede fællesskab kan forstås mere konkret, om end stadig teoretisk.

Fællesskabet som indeholdende fælles relevanssystemer, forventninger til reciprocitet og en forestilling om et "vi", bygger, som beskrevet, på at fællesskaber, for at opfattes som fællesskaber, må have noget til fælles. Denne lidt åbenlyse slutning er dog ikke teoretisk set så simpel, da der samtidig ligger en forudsætning for fællesskabet om, at det i en eller anden grad må være anonymiseret, og derved må "det fælles" bygge på en forventning om noget fælles.

Kulturpolitik må som område opfattes ud fra to grene: Dels en gren der omhandler den offentlige varetagelse af opgaver, altså en ren administrativ gren. Dels, og væsentligst i denne kontekst, at kultur vægtes som politisk område, derved opfatter man altså kultur som et væsentligt område for politisk forvaltning, og derfor også som et område, der er væsentligt for fællesskabet. Hvordan kultur vægtes og vurderes som væsentligt, kommer i høj grad til at afhænge af vinklen på kulturen eller

den værdipolitiske vinkel, der benyttes til at tolke kulturens relevans (se afsnit 1). Kultur kan opfattes, som væsentligt for den historiske bevidsthed, læring og information, muligheden for at tilbyde befolkningen kulturelle oplevelser og for den kollektive bevidsthed. Den politiske vinkling afhænger, mere af den generelle politiske kurs, end af ministeriets konkrete ressort.

Når de sidste ti års kulturpolitik er fundet interessant og relevant, skyldes dette, at der har været et bestemt fokus i retorikken, nemlig på den kollektive bevidsthed. Som beskrevet synes der at være sket et skift i kulturpolitikken under VK regeringen fra oprettelsen af Kulturarvsstyrelsen og Kulturarvens Forskerskole, til Kulturkanonen, de øvrige kanoner, fokus på kultur i Danmarks Radio og Værdikommissionen. Allerede de første tiltag efter regeringsskriftet i 2001 rettede blikket mod den danske kultur, men beskæftigede sig primært med rammerne omkring arbejdet med kulturarv. Efterfølgende er også selve indholdet af kulturarven blevet et politisk emne – eller rettere sagt, den danske kulturarv.

At benytte kulturen til at fremhæve fællesskab, kollektivet og relevanssystemer er hverken nyt eller banebrydende (Jensen 2008: 71-74 & 74-76). Politisk fokus på fællesskabet kan netop forstås ud fra ovenstående afsnit om Andersons, Schütz' og Berger & Luckmanns arbejderne: – Fællesskabet er vigtigt, ikke kun i en sociologisk refleksion, men for individets og kollektivets bevidsthed, referencer, socialisering, sammenhæng med meget mere, og kollektivet *er* derfor et politisk emne. Idealerne for det velfungerende kollektiv er dog mangfoldige, hvilket gør det interessant at undersøge, hvad der i retorikken omkring Kulturkanonen, er vægtet som ideal. Dermed bliver det interessant at undersøge, hvilke fællesnævner der udpeges for det danske fællesskab, i begrundelsen for Kulturkanonen. Herunder redegøres for problemformuleringen, der ligger til grund for det videre arbejde.

4. Problemformulering

Som beskrevet i ovenstående afsnit er det forestillede fællesskab eller det anonymiserede fællesskab, med forventning om delt relevanssystem, et abstrakt begreb, ikke kun teoretisk, men også i dets måde at tilgå virkeligheden, da ethvert forsøg på at overføre forestillingen til mere konkrete karaktertræk for fællesskabet, udfordrer idéen om det forestillede. Derfor er det forestillede fællesskab en forståelsesramme for relevansen af fællesskabet, men ikke et begreb man kan overføre direkte til empiriske undersøgelser. I det følgende er det da heller ikke det abstrakte forestillede fællesskab der er af interesse, men én bestemt forestilling om fællesskabet. Distinktionen mellem det forestillede og én forestilling, kan hermed eksemplificeres ved, at førstnævnte udgør en abstrakt forventning om, at der deles referencer, mens sidstnævnte trækker på konkrete referencer, der me-

nes at have betydning for fællesskabet: Forestillingen, der repræsenteres i argumentationen for Kulturkanonen, og hvordan kanonen menes at afspejle det danske fællesskab.

Problemformuleringen lyder som følger:

Hvordan bliver fællesskabet repræsenteret i argumentationen for Kulturkanonen?

Kulturkanonen har, som nævnt, været omdrejningspunkt for en del debat, og derfor er det relevant at definere de overordnede vinkler der indgår i undersøgelsen og, hvilket er lige så vigtigt, hvilke der ikke undersøges. Arbejdet vil tage udgangspunkt i hvilket fællesskab der beskrives, hvilket betyder at det er *italesættelsen* af den danske kultur og det danske fællesskab der er i fokus. Det primære empiriske udgangspunkt er avisartikler skrevet af Brian Mikkelsen, Carina Christensen og Per Stig Møller, der alle omhandler kulturens og Kulturkanonens relevans for fællesskabet.

Begrebet kultur er allerede benyttet mange gange, og i mange kontekster. Dette pointerer en vurdering, der er central for det videre arbejde. Hvordan kultur inden for sociologien kan opfattes og defineres, er væsentligt for det faglige sigte med dette speciale. Den centrale interesse i analysen er dog at undersøge, hvordan begrebet kultur *fortolkes* i argumentationen, ikke kun hvad angår definitionen på dansk kultur men også, hvordan kulturen menes at være relevant for fællesskabet – dette uddybes i afsnit 5 herunder. I det følgende vil der blive fokuseret på, at undersøgelsens delelementer forklares klart i forhold til formålet, således at kulturbegrebets kompleksitet ikke er en hindring for forståelsen af arbejdsprocessen.

Kulturkanonen er oprettet i politisk regi, og argumentationen for denne, der er udgangspunkt for behandlingen, er også politisk af karakter. Derfor er de politiske motiver for Kulturkanonen relevante for forståelsen af beskrivelsen af fællesskabet. Disse motiver vil blive behandlet ud fra de *tilkendegivelser* der findes i empirien. Hvordan eventuelle bagvedliggende motiver spiller ind på politikken, hvordan retorikken omkring Kulturkanonen kan påvirke modtageren samt hvilke magtrelationer der er aktuelle, vil ikke blive behandlet. Feltet og problemformuleringen behandles altså ikke ud fra diskursanalyse, eller hvordan en italesættelse kan påvirke modtageren. Det er altså italesættelsens *karakter* der er af interesse.

Positive eller negative tilkendegivelser om Kulturkanonprojektet, eller om den førte kulturpolitik som helhed, er relevante, også i empirien. Kritiske tilkendegivelser behandles på to måder:

1. Dels når disse refereres i empirien, da dette er af betydning for, hvordan fællesskabet karakteriseres.
2. I analysens diskussion behandles Kulturkanonens rolle i italesættelsen af det danske fællesskab, og dermed diskuteres og kritiseres også præmisserne for italesættelsen.

Det er målet at kritikken skal kaste lys over analysens delelementer, ikke at kritikken skal være et emne i sig selv.

Til behandlingen af feltet benyttes dokumentanalyse, hvilket vil blive beskrevet nærmere senere. Nedenfor behandles først de begreber der skal guide analysen af empirien, og således også hvordan kulturaspektet, fællesskabet som teoretisk begreb, og problemformuleringens empiriske sigte operationaliseres.

5. Konfliktfelter: Analytiske begreber

Bernard Eric Jensen kalder håndteringen af kulturarv for ”*Et speget konfliktfelt*”(Jensen 2008: 88). At der er tale om et konfliktfelt skyldes, at kulturens betydning for fællesskabet ikke er givet på forhånd, og derfor vil brugen af kulturen i høj grad afhænge af de præmisser, man bygger kulturformidlingen på. Konflikterne henviser altså til, hvordan kulturen bruges og ikke til kulturobjekterne. Dermed ligger der en væsentlig skelnen, mellem kultur som *objekter* og kultur som underlagt *fortolkning*.

I det følgende operationaliseres fire konfliktfelter, der omhandler fællesskabet, og kulturens relevans for dette. Disse afspejler forskellige vinkler på kulturen *og* fællesskabet, der er relevante for besvarelsen af problemformuleringen:

1. Hvordan fællesskabet afgrænses.
2. Om kulturen opfattes, som havende en normativ eller deskriptiv funktion.
3. Hvordan kulturen menes at afspejle fællesskabet.
4. Om fællesskabet opfattes essentialistisk eller socialkonstruktivistisk.

Disse konfliktfelter vil korrespondere med fire afsnit i analysen, hvor disse hver især undersøges empirisk (håndteringen af empirien vender vi tilbage til senere). Konfliktfelterne indeholder to *typer* af konflikter:

- Definitoriske konflikter, der omhandler, hvordan definitioner bygger på vægtning og afgrænsning, og derfor medfører, at nogle aspekter ikke vægtes og dermed bliver udgrænset. Disse konflikter består således i en vurdering af, hvorvidt definitionen afspejler det givne emne(Jensen 2008: 88).
- Værdikonflikter, der skyldes, at en bestemt definitions indhold kan afspejle en bestemt tilskrivning af værdi til kulturen og fællesskabet, hvormed ideologiske konfliktlinier optrækkes. Disse konflikter omhandler dermed, hvordan kultur kan benyttes til at afspejle samfundets egenskaber – gode som dårlige(Jensen 2008: 88).

De to typer vil blive eksemplificeret løbende, i forbindelse med de enkelte konfliktfelter.

De fire konfliktfelter er alle brede og indeholder mange potentielle nuancer og variationer: Derfor vil der i operationaliseringen af de fire felter, indgå både generelle betragtninger om disse – samt specifikke anvisninger på, hvordan de skal bidrage til besvarelsen af problemformuleringen.

Operationaliseringen herunder tager dels udgangspunkt i Jensens konkrete behandling af kultur og kulturarv, og yderligere i Andersons, Schütz' samt Berger & Luckmanns teoretiske behandling af fællesskabets sociale og kontekstuelle karakter. På trods af at konflikter tit og ofte vil fremstå som dikotomier, er det lige så vigtigt at anerkende variationer og skaleringer. Derfor er der i det følgende fokus på at eksemplificere forskellige tilgange til fortolkningen af fællesskabet, og kulturens betydning for fællesskabet.

5.1 Hvordan afgrænses fællesskabet?

Når man skal konkretisere, eller forestille sig et fællesskab, vil det afhænge af en karakteristik af hvem fællesskabet består af. Det betyder at en italesættelse af fællesskabet indebærer en *afgrænsning* af dette – med andre ord må man konkretisere hvilket ”vi” fællesskabet henviser til.

Spørgsmålet bliver således, hvordan Kulturkanonens ”målgruppe”, danskerne, skal opfattes. Den definatoriske konflikt omhandler naturligvis, hvad der findes relevant i en karakteristik af fællesskabet. Værdikonflikten for dette felt, er den mest grundlæggende, da definitionen af *Vi/Os* direkte eller indirekte vil afspejle en udgrænsning af *Dem*. Som beskrevet i afsnit 3.2, kan en skelnen mellem *O*s og *Dem*, skaleres fra ren beskrivelse til, at *de andre* opfattes som ”unaturlige” og forkerte. Dermed indeholder dette konfliktfelt mange grader af eksklusion.

For at få et indblik i denne overordnede afgrænsning af fællesskabet, er det værd at betragte hvordan fællesskabet bliver beskrevet, dels hvordan det bliver benævnt samlet, og dels hvordan der refereres til, hvem der inkluderes og hvem der ekskluderes af dette fællesskab.

Som beskrevet i afsnit 3.2, vil et fællesskab referere til en in-gruppe eller rettere sagt et *vi*, men dette *vi* er naturligvis ikke givet på forhånd, da det kan være afgrænset på mange forskellige måder. Kulturkanonen refererer eksplicit til det danske, da det danske er en del af grundlaget for udarbejdelsen af Kulturkanonen (kulturobjekter i Danmark, eller kulturobjekter produceret af danskere (Mikkelsen 2004a)). Som kriterium for udvælgelsen af kulturobjekter til kanonen, er denne definition forholdsvis præcis, men den giver ikke en indikation af, hvad det er at være dansker eller borger i staten. Dermed er det relevant at undersøge fællesskabet, ikke kun ud fra en geografisk afgrænsning, men mere dybtgående i forhold til, hvilke karakteristika der tilskrives fællesskabet. Et forestillet fællesskab og en forestilling om et fællesskab, bygger på en fælles forståelse og forventningsramme. Et rent praktisk, geografisk defineret fællesskab, vil ikke nødvendigvis kunne bidrage med en sådan ramme. Derved kan man tale om grader af afgrænsning, der også indeholder strukturelle forhold og værdiaspekter, som fællesskabet menes, at kunne relatere til.

For at gå lidt dybere i karakteriseringen af fællesskabet er det interessant, at undersøge om det danske fællesskab opfattes som et politisk fællesskab, eller som et kulturelt fællesskab. Denne distinktion dækker over begreberne *demos* og *ethos*, der stammer fra den græske antikke politiske filosofi – men samtidig dækker disse over en central konflikt: Hvad findes relevant for samfundets funktion og sammenhæng. Besvarelsen af dette spørgsmål har derfor betydning for, hvad og hvem der inkluderes og ekskluderes i definitionen.

Demos henviser til det politiske fællesskab, hvor befolkningen opfattes som borgere og deltagere i det politiske system, der udgør fællesskabet. Dermed er medborgerskab centralt, hvilket endvidere betyder at befolkningens eventuelle heterogenitet eller homogenitet, ikke er udslagsgivende for fællesskabets funktion og sammenhæng.

Ethos henviser til etnicitet, og dermed er fællesskabet kulturelt betonet. Et kulturelt defineret fællesskab stiller højere krav end et politisk, da det centrale for etnicitet er delte værdier og kultur – altså er et fælles ophav og en homogen befolkning et relevant kriterium for fællesskabets sammenhæng (Jensen 2008: 31 & 84-86 – Andersen & Kaspersen 2007: 545-551 – se også afsnit 3.3 om nationalstaten).

Selvom *ethos* og *demos* normalt opfattes som forskellige tilgange, hvilket kan udgøre en konflikt i sig selv, kan de ikke opfattes som distinkte og eksklusive begreber. Dette skyldes dels, at begge

begreber kan skaleres. Dermed er en demostilgang afhængig af, hvad der kræves af en medborger, hvilken form for deltagelse, der forventes og, hvilke pligter og rettigheder borgeren har. Et etnos-fællesskab kan være karakteriseret historisk, kulturhistorisk, religiøst, imperialistisk, med meget mere.

Det er vigtigt at demostilgangen ikke opfattes udelukkende som et nøgternt, praktisk og deskriptivt fællesskab, da selv et medborgerfællesskab indeholder værdiaspekter, der har betydning for dets karakter. Dette betyder endvidere at det politiske fællesskab i sig selv kan udgøre et etnos-fællesskab, hvis politiske strukturer opfattes, som en del af det kulturelle ophav – og skellet mellem etnos og demos, hvis et sådant er til stede, afhænger af hvad der vægtes (Andersen & Kaspersen 2007: 546-547). Komplexiteten kan eksemplificeres ved et uddrag af en artikel af Kasper Støvring. Støvring afrunder her en argumentation om, at den danske civile organisationstradition, bidrager væsentligt til fællesskabet: *"Jeg mener altså, at sammenhængskraft bliver til i det civile samfund og især i foreningslivet, der er så stærkt i Danmark. Det er ikke velfærdsstaten, der skaber sammenhængskraft, selv om mange mener det, og selv om det er et omstridt emne i forskningen."* (Støvring 2010). Her bliver fællesskabets karakter knyttet til et deltagelsesaspekt, og ovenstående citat kan derved forstås i et demos-perspektiv. Tidligere, i samme artikel, beskriver Støvring dog forholdet mellem deltagelse og den danske kultur således: *"Danskerne er et folk, der er dybt forankret i en national kultur. Det vil sige, at de i generationer har levet sammen på bestemte måder på et bestemt territorium. Den fælles historie har præget borgerne med nogle samlende moralske værdier, sociale erfaringer og indforståede kommunikationsformer, og denne fælles kultur har fremmet en loyalitet, der er grundlaget for det liberale medborgerskab."* (Støvring 2010). Her er fællesskabet og dets funktion knyttet til danskerne som folk – de værdier de deler og, hvordan disse har påvirket samfundet, derfor er der her tale om en etnisk definition, på trods af, at et af de centrale temaer er medborgerskab.

For at få indblik i denne vægning, og dermed i om der benyttes etnos eller demos-definitioner af det danske fællesskab, må man tage udgangspunkt i hvordan fællesskabet beskrives. For at oversætte de forskellige vinkler, til et brugbart analyseredskab for den videre behandling af specialets emne, rettes der fokus mod følgende elementer:

Om der angives *fysiske afgrænsninger* af fællesskabet, hvilket således knytter sig til den geografiske vinkel – dette kunne derfor dreje sig om henvisninger til staten og landet, i forbindelse med henvisninger til fællesskabets karakter. Herudover, hvordan gruppen *betegnes samlet*, hvilket kan være

som danskere, folket, befolkningen, borgere eller andet. Yderligere er det interessant at undersøge hvilke *historiske referencer* der forbindes specifikt med fællesskabet, da dette kan give indblik i den kulturelle og politiske karakter af fællesskabet. Det er endvidere naturligt og relevant at undersøge, hvilke *værdier* der beskrives som centrale for fællesskabet – herunder hvilke værdier og hvilken praksis, der forventes af borgerne. Endelig må det undersøges om fællesskabet beskrives ud fra *inkludering og/ eller ekskludering*, og hvordan dette beskrives. Disse aspekter vil give et indblik i afgrænsningen, men vil naturligvis også give indblik i hvilket fokus der er på afgrænsningen. Dette konfliktfelt er dermed udgangspunktet, hvor ud fra de øvrige kan tages under behandling:

5.2 Er kulturen deskriptivt eller normativt defineret?

Når kulturministeriet har udgivet en Kulturkanon, er det naturligvis relevant at spørge, hvad vi skal med denne kanon, og hvordan målet med udarbejdelsen af denne Kulturkanon er beskrevet. For at få et indblik i dette, undersøges om kulturen/ kanonen, bliver tildelt en *deskriptiv* eller *normativ* funktion i forhold til fællesskabet. Dette afføder spørgsmålet om, hvilken form for *relevanssystem*, kulturen menes at være (se afsnit 3.1 & 3.2). Den definatoriske konflikt henviser dermed til, en vurdering af, hvordan kulturen (her en kanon) *kan* benyttes og hvor meget relevans kulturen *kan* tilskrives. Værdikonflikten omhandler hvad kulturen *bør* benyttes til – hvilke værdier og idealer (om nogle), skal brugen af kulturen understøtte og, hvorfor værdier og idealer i så fald skal understøttes. Værdikonflikten afhænger dermed i høj grad af den definatoriske konflikt. I konteksten af dette speciale, hænger denne værdikonflikt yderligere tæt sammen den tidligere, vedrørende afgrænsningen af fællesskabet. Kultur er naturligvis et bredt begreb, og det er det, som det ses, i udgangspunktet også her – det er først ved en specificering af den definatoriske tilgang, at man kan få indblik i hvad der menes med kultur og kulturens funktion (I analysen er interessen rettet mod italesættelsen af kulturen, der belyser Kulturkanonens relevans).

Under den deskriptive vinkel forstås overordnet set et fokus på *hvad der er og har været* – altså, at en historisk og kulturel ramme skaber grundlag for forståelse af samfundet. Den normative vinkel retter blikket mod *hvad der bør være*, hvilket således betyder at historie og kultur bliver en måde at italesætte idealer for samfundet, og opstille disse som rettesnor (ordet kanon kan i øvrigt oversættes til rettesnor(kulturministeriet 2006: 4))(Jensen 2008: 47-51). Den deskriptive forståelse kan yderligere beskrives ud fra tilgangen til kulturen, hvilket kan eksemplificeres ud fra Jensens definition af

den professionelle diskurs⁶, der omhandler kulturarbejde. Den professionelle diskurs er praktisk orienteret, da kulturgenstande og immatriel kultur (eksempelvis litteratur, musik og sprog) – altså kulturprodukter, er i fokus. Dermed kan man beskrive den professionelle diskurs under paraplyen museumsvirksomhed. Kulturprodukterne skal indsamles, restaureres, bevares og sættes ind i en historisk kontekst, analyseres, fortolkes samt formidles. Det distinkte ved den professionelle diskurs er dog, at kulturgenstandene er i fokus, derved er det historiciteten af disse genstande, der er af central interesse – ikke deres eventuelle anvendelse i fortolkningen af nutidens samfund (Jensen 2008: 15-16).

Naturligvis kan man altid stille spørgsmålstejn ved, om noget (eksempelvis kulturgenstande) kan benyttes og forklare rent deskriptivt, men når vi vender blikket mod normativ brug af kulturen, er det dog centralt at rette fokus mod netop, hvad kulturen skal bruges til. Hvis der opstilles en målsætning eller et ideal, er det interessant at spørge, hvordan Kulturkanonen forventes at skulle være medvirkende til at tilvejebringe dette ideal. Dermed kan eventuelle normative fortolkninger undersøges ud fra, hvilken form for udvikling der søges igangsat, og hvilken regulering man tilsigter med tiltaget (i dette tilfælde Kulturkanonen). Der kan drages et eksempel på en tydelig normativ forståelse af den danske kultur fra *Republikken Danmark* af Lektor ved Aarhus Universitet, Michael Böss. Han skriver: ”Den nationale selvforståelse bygger på symboler, forestillinger og fortællinger om folket. De har forskellige formål. For det første at skabe identifikation og tilhørsforhold i forhold til hjemlandet. For det andet at forlige samfundets forskellige sociale og kulturelle grupper og interesser. Og for det tredje at understøtte en politisk proces, hvor uenighed og opposition ikke medfører vold og borgerkrig, og hvor flertallets beslutninger derfor bliver betragtet som legitime.” (Böss 2011: 109). Hermed tilskriver Böss disse symboler, forestillinger og fortællinger en vigtig rolle og stor værdi, både for skabelsen og bevarelsen af samfundet, yderligere bliver den danske selvforståelse, skrevet ind i en normativ kontekst, hvor denne opfattes som midlet til at bevare det danske samfund.

For at betragte forskellen mellem deskriptiv og normativ retorik er det naturligt at skelne mellem *er* og *bør*, hvilket dog ikke altid er enkelt. Denne problematik hænger sammen med det forestillede fællesskabs karakter, hvor normative strukturer kan opfattes som deskriptive, i den forstand at de er selvindlysende for in-gruppen, og dermed opfattes som ”naturlige”. Dermed kan kulturens funktion,

---

⁶ Om denne er en diskurs i ordets egentlige forstand, kan man dog, ud fra beskrivelsen, betvivle.

både kulturobjekters og kulturens, naturligvis fremgå deskriptiv: – *den danske kultur er sådan og sådan, kulturen skaber denne form for tilknytning, kulturen er vigtig for det og det...* Dette på trods af, at de alle kan diskuteres både teoretisk og ideologisk, og derfor må opfattes som påstande, ikke kendsgerninger.

Definitivt kan man opfatte deskriptive og normative mål som distinkt forskellige, men det er altid relevant at være opmærksom når de to vinkler benyttes i samme kontekst. Dette betyder, at selv rent deskriptive elementer i en normativ argumentation, må opfattes som normative, hvis disse bliver brugt som baggrund for en normativ argumentation. Dette kan oversættes til, at et normativt mål bliver forklaret med udgangspunkt i deskriptive midler – dette er et vigtigt tema i analysen.

Ud over at betragte hvordan *er* og *bør* fremstilles og benyttes, indeholder distinktionen mellem deskriptiv og normativ retorik ikke kun et spørgsmål om hvad kulturen skal bruges til, men også hvordan, hvilket næste konfliktfelt omhandler.

5.3 Hvordan repræsenterer kulturgenstande fællesskabet?

Kulturkanonen er en kanonisering af dansk kultur, hvilket rent sprogligt indikerer, at den kunst og kultur, der er inddraget, er værdifuld og speciel. I forlængelse af ovenstående afsnit er det derfor interessant at betragte, hvordan disse benyttes til, at repræsentere det danske (ud over at værkerne er danske af oprindelse eller placering).

Dette konfliktfelt hænger tæt sammen med det foregående. Den definatoriske konflikt her består i, hvordan konkret kultur (værker) menes at kunne benyttes – og i hvilken grad disse *kan* repræsentere fællesskabet. Værdikonflikten afhænger af definitionen – hvis værker vurderes at kunne repræsentere fællesskabet, hvordan skal de da repræsentere det? Og hvilke egenskaber ved fællesskabet skal de repræsentere?

Det er altså interessant at se, hvorvidt og hvordan værker benyttes, som pejlemærker for fællesskabet og hvordan disse pejlemærker menes at kunne bidrage til relevanssystemet. Dette konfliktfelt retter dermed blikket mod, hvordan konkret kultur (her Kulturkanonen) bliver inddraget i argumentationen og forklaringen af det danske fællesskab. Kulturkanonen indeholder ”kun” danske værker – den indeholder ikke ”danske” stemninger, holdninger eller sociale og politiske strukturer, hvilket betyder at broen mellem objekter og de værdier, der bliver knyttet til disse, er interessante at undersøge (Jensen 2008: 42-47 & 51).

For at undersøge denne bro, er det en fordel at skelne mellem henvisninger til henholdsvis Kulturkanonen og konkrete kanonværker. Dette er ikke kun en praktisk skelnen, men er også nødvendig for at få overblik over argumentationen og ”logikken” i argumentationen, da der kan være stor forskel på at påstå at kanonen repræsenterer noget dansk, og at eksempelvis operahuset i Sydney repræsenterer noget dansk – desuden hænger argumentationen stadig sammen med, hvad man forstår ved dansk, jævnfør afgrænsningen som konfliktfelt.

Behandlingen af dette felt bygger på tre spørgsmål: Bliver Kulturkanonen benyttet som reference? Hvad er karakteren af referencen (kulturhistorie, værdier fællesskab med videre)? Og, hvordan forklares sammenhængen mellem kanonen/ kanonværkerne og referencen?

Om og hvordan konkret kultur kan repræsentere et fællesskab eller fællesskabets værdier, er naturligvis relevante emner. Disse kan dog skabe, og har med Kulturkanonen skabt en del debat. Derfor er det nødvendigt for behandlingen af dette felt, at tage udgangspunkt i Kulturkanonens indhold og karakter.

Udvælgelsen af indholdet af kanonen blev, som beskrevet, foretaget af syv udvalg under ledelse af formanden for kanonudvalgene, Jørn Lund. Udvalgene behandlede hver deres gren inden for kunst og kultur (arkitektur, billedkunst, design & kunsthåndværk, film, litteratur, musik og scenekunst). Hvert udvalg fik til opgave, at vælge tolv⁷ kunstværker, der alle: *Har kunstnerisk betydning i nutiden, forventes at have det i fremtiden, og havde det da de blev skabt*(kulturministeriet 2006: 4). I de to forord til Kulturkanonen, skrevet af henholdsvis Brian Mikkelsen og Jørn Lund, bliver kanonværkerne præsenteret på to måder, dels som et vindue ind til det danske fællesskabs karakter og traditioner og dels, som et udgangspunkt for at få indblik i konkret dansk kunst og kultur(kulturministeriet 2006: 4-7). De overordnede kriterier om værkernes relevans i fortid, nutid og fremtid, blev suppleret med separate kriterier defineret i de enkelte udvalg. I indledningen til hvert afsnit i Kulturkanonen er der en beskrivelse af de kriterier der benyttes, en beskrivelse af grenen samt, hvilke refleksioner der er gjort i forbindelse med vurderingen og udvælgelsen af værkerne. I nogle af disse indledninger kommenteres udvælgelsen yderligere i forhold til opnåelsen af konsensus. I billedkunstudvalget kom man eksempelvis frem til, at der kun kunne skabes konsensus om

---

⁷ På trods af at udvalgene fik til opgave at udvælge tolv værker hver, fandt man det i litteratur, design & kunsthåndværk samt musikudvalget nødvendigt at tilgå udvælgelsen anderledes. I litteraturudvalget valgte man at pege på elleve enkeltværker, og herudover at udforme en separat lyrikkanon med fireogtyve værker. Under design & kunsthåndværk valgte man ud over enkeltværker, også at inddrage livsværker og i musikudvalget valgte man, at dele grenen op i henholdsvis partiturmusik og populærmusik, og herunder præsenteredes, udover enkeltværker og albumværker, blandt andet tolv højskolesange, tolv evergreens, tre galopper, tolv udvalgte sange fra det tyvende århundrede med mere.

syv værker – hver af udvalgets medlemmer fik herefter lov til at vælge et værk hver, hvormed man nåede op på tolv(kulturministeriet 2006: 40).

Kulturkanonen er ikke beskrevet, som en kronologi eller en kulturhistorie, og i indledningen til litteraturafsnittet, skriver formanden for litteraturudvalget Finn Hauberg Mortensen: *”Værkerne på kanonlisten kan – trods deres spredning – klart nok ikke gøre krav på at være en miniatureudgave af dansk litteratur”*(kulturministeriet 2006: 137), hvilket er et budskab der fremhæves flere steder i kanonen.

Kulturkanonens udformning understreger relevansen af dette konfliktfelt, da udgangspunktet for at benytte konkret kultur som reference, til eksempelvis fællesskabets værdier, ikke synes at være særligt konkret. Dette skyldes dels at værkerne repræsenterer syv forskellige grene, dels at man både behandler fri kunst (kunst hvor formålet er kunsten selv) og praktisk kunst (byplanlægning, arkitektur, håndværk) og dels, at de værker der er inkluderet i kanonen dækker en periode på over 3000 år. Ud over værkeres spredning er arbejdet med kanonen også interessant, da man i de forskellige udvalg arbejder med forskellige antal værker, forskellige udvælgelseskriterier og forskellige ”valgprocedurer”. Dermed er det relevant at undersøge, hvorvidt og hvordan kanonen, og de enkelte værker, bliver inddraget i argumentationen for og fortolkningen af det danske fællesskab.

5.4 Er fællesskabet naturligt eller kulturelt?

Denne sidste distinktion beskriver et emne, der må siges at være centralt, også i forståelsen af de øvrige konfliktfelter. Bag den lidt kryptiske modstilling finder man et væsentligt konfliktfelt – Definitiv konflikt: Er fællesskabet (og dets kultur) en naturlig betingelse og en inter-generational konstant hvilket er en essentialistisk opfattelse, eller er vi selv forfattere til vores eget liv og samfundsliv, altså skal fællesskabets karakter opfattes, som et resultat af menneskelig handling?

I denne sammenhæng er det et spørgsmål om hvordan kulturen og fællesskabet fortolkes(Jensen 2008: 56 & 74). Værdikonflikten her, omhandler inkludering og ekskludering (*os/dem*). Yderligere handler den om foranderlighed eller manglen på samme – er det danske noget der *er*, eller noget der er under konstant udvikling.

En essentialistisk opfattelse, af eksempelvis det danske fællesskab, vil referere til dette som noget der *er*, og vil derfor tage udgangspunkt i, at dele af, eller hele fællesskabets karakter, afspejler essensen af noget dansk. Derfor kan man også vende logikken om, og sige, at der er egenskaber, der knytter sig til det at være dansk, der gør at det danske fællesskab ser ud, som det gør. En sådan for-

tolkning af fællesskabet *kan* referere til forandringsprocesser, men disse vil ikke forandre kernen af fællesskabet – nemlig essensen. At der menes at være en essens kan også afspejles i idealet om at forandre for at bevare, hvor der netop bliver lagt vægt på at forandringer, der søger at opstille radikalt nye samfundsstrukturer, ikke er produktivt for samfundet. Edmund Burkes udlægning (jævnfør afsnit 2.2), er ikke strengt taget essentialistisk, da pointen er, at statsapparatet er udviklet gennem historisk erfaring, og derved ikke kan erstattes af en teoretisk abstraktion. Den del af Burkes fortolkning, der *kan* læses som essentialistisk er, at samfundet, dets udvikling og dets sociale orden ligger uden for menneskelig erkendelse, og derfor får samfundet en form for metafysisk karakter.

Et essentialistisk vue på et fællesskab må opfattes som en italesættelse, da der sociologisk set ikke er noget der fordrer en tolkning af, at der skulle være en forskel i essensen af eksempelvis det danske og det svenske nationale fællesskab eller, at der for den sags skyld skulle være en essens (Benhabib 2002: 4). På den måde er en fortolkning af den sociale verden, som et resultat af menneskelig handling, mere intuitiv.

At mennesker skulle være forfattere til deres egen virkelighed består af to elementer, dels at menneskelig handling påvirker strukturer, normer, regler med videre, dels at vores erkendelse af denne verden er afhængig af den aktuelle individuelle og kollektive kontekst (Fuglsang & Olsen 2004: 365-374).

Den centrale forskel på de to forståelser er derved at sidstnævnte afviser konstanter, og i stedet lægger vægt på dynamikken. Dette betyder, i tilfældet med det danske fællesskab, at det ikke kan opfattes som noget der *er*, men som en social konstellation der ændres løbende, på grund af og på trods af omverdenens udvikling. Hermed udgøres fællesskabet heller ikke af en række observerbare realiteter, men er et "fænomen" der både *er* kontekstuel og *opfattes* kontekstuel (Fuglsang & Olsen 2004: 365-374). De teoretiske tilgange der beskrives i afsnit 3, er alle eksempler kontekstuelle analyser, da der her behandles, ændringer i sociale relationer, tilgangen til information, kulturelle strømninger med mere. Disse kan fortolkes som faktorer, der både påvirker strukturerne og mentale konstruktioner. I disse forstås essentialismen/ opfattelsen af at fællesskabet er naturligt, som *et resultat af* objektivisering og institutionalisering.

For forståelsen af, hvordan det danske fællesskab opfattes, er distinktionen mellem essens og konstruktion relevant da den, udover at give indblik i hvordan fællesskabet forstås, også antyder hvordan dette afgrænses og identificeres. Distinktionen giver samtidig mulighed for en række selvmod-

sigelser, da der er en iboende risiko for at italesættelsen af et forestillet fællesskab repræsenterer begge definitioner. Denne problematik kan konkretiseres ved at spørge: Hvis det er nødvendigt at belære den voksne danske befolkning om den danske kultur, kan man så overhovedet tale om et kulturelt fællesskab?

Via en sproglig skelnen kan man dog søge efter, hvilken vinkel der vægtes og, hvordan den vægtes i empirien. For at undersøge essentialistiske italesættelser af fællesskabet i empirien, kan man betragte, om kulturen beskrives i bestemt form, i ental eller i bestemt ental, om man er meget koncis i sin beskrivelse af danskere og dansk kultur, og herunder at kultur beskrives som noget dansk og knyttes specifikt til danske værdier. Dermed kan man også påpege, at når der tages patent på specifikke værdier som danske, og afviser andre værdier som fremmede, så bliver *kulturen og fællesskabet* tæt forbundet og stærkt afgrænset.

Løse definitioner og vagere afgrænsninger kunne indikere at samfundet og fællesskabet opfattes som et resultat af menneskelig handling. Dette kan også være tilfældet, hvis der åbenlyst lægges op til at fællesskabets kultur og normer bør være et emne der diskuteres og tolkes. Yderligere kan man betragte, om og hvorvidt udvikling i henholdsvis strukturer og værdier benyttes, som en måde at fortolke den sociale kontekst.

De fire konfliktfelter danner udgangspunktet for den empiriske analyse, hvor der fokuseres på, hvordan det danske fællesskab beskrives og forstås, hvordan kultur betragtes, hvordan kulturens relevans opfattes, samt hvordan man søger at bygge bro mellem Kulturkanonen og fællesskabet. Dette skal give indblik i fortolkningen af det danske fællesskabs karakter. I det følgende redegøres for den metodiske fremgangsmåde.

6. Dokumentstudier

Herunder gennemgås først de overordnede overvejelser om gennemførelsen af dokumentstudier, hvorefter analysestrategien beskrives og forklares. Yderligere gennemgås tilgangen til empiriindsamling. Afsnittet afsluttes med en disposition af det efterfølgende analyseafsnit.

6.1 Fokus: Til og fravalg

Inden for dokumentanalyse er semiotik, hermeneutik og indholdsanalyse centrale begreber, og de har alle en vigtig rolle, både som til og fravalg.

Den semiotiske tilgang har som mål, at give en forståelse af tegn og tegnenes betydning. Tegnene skal forstås som sproglige tegn, der er meningsbærere, hvilket indebærer at eksempelvis et beskrevet objekt, kan udgøre en repræsentation for noget andet. Semiotikken tager udgangspunkt i, at man ved at gå bag om sproget, kan få indblik i de sociale betydninger som sproget repræsenterer (Bryman 2004: 393-394). Derfor henviser beskrivelsen af eksempelvis en bærbar computer ikke kun til dens funktionalitet (redskab til at oprette dokumenter og filer, tjekke sin mail, lægge billeder på nettet med videre). Den bærbare computer repræsenterer også mere kontekstuelle sociale elementer. Derved er der en række konnotationer som kan knyttes til en bærbar pc: Den kunne eksempelvis repræsentere den globaliserede livsstil, hvor man kan få adgang til alt muligt (og umuligt) fra lande der ligger tusindvis af kilometer borte. Den kunne repræsentere frihed, hvilket henviser til de seneste års udvikling i teknologien, hvor vi nu ikke længere er bundet til en stationær pc og dermed kan gå ”med verden under armen” og, kan komme på nettet fra en tilfældig bæk i parken. Yderligere kan man sige at den bærbare computer som statussymbol ikke er særlig relevant i Danmark længere – hvilket understreger at fortolkningen af tegn afhænger af konteksten.

Semiotik er på ingen måde uinteressant for dette felt, da det på grund af sin karakter, indeholder en lang række repræsentationer og konnotationer. At denne tilgang alligevel ikke vil blive benyttet skyldes nogle problematikker, der refererer både til feltet og tilgangen i sig selv. Diskussionen og definitionen af kultur(en), er som nævnt ladet med værdier og distinktioner, og det er ikke til at komme uden om, at tegn og repræsentationer er gode virkemidler i debatten om kulturen, derfor vil tegn ikke kun skulle tolkes ud fra deres generelle repræsentationer, men også ud fra hvorfor og hvordan de bliver brugt aktivt i materialet. Hermed refererer fravalget af semiotik som tilgangsvinkel altså til følgende: Dels er der en risiko for overfortolkning, da konnotationer og repræsentationer i den kulturelle italesættelse må forstås som afhængige af læseren, og dermed også læserens holdning til italesættelsens retning og fokus. Fravalget betyder helt konkret at når der i materialet eksempelvis henvises til danskere, så vil forståelsen af hvad en dansker er, udelukkende bygges på de øvrige beskrivelser af danskere *i empirien*, ikke på en fortolkning af metaforer og ”skjult indhold” i ordet. Dels er det sproglige element af empirien relevant når det drejer sig om overordnet komposition og tematikker, men målet er ikke her, at dekonstruere sproget i en dybdeborende lingvistisk analyse – se i øvrigt beskrivelsen af fase 1 nedenfor.

Den hermeneutiske tilgang skal betragtes ud fra to perspektiver, dels et ontologisk-kontekstuel og dels et strategisk. Førstnævnte henviser til del-helhedsrelationens centrale ontologiske placering i

hermeneutikken, hvor delen (teksten, emnets fokus med mere) og helheden (konteksten: forfatterens eller den givne historiske), tilsammen lægger grunden for fortolkning. Dette felts kontekst bidrager naturligvis til dets udformning, og kulturpolitikken er, som beskrevet, afspejlet i en bredere politisk og ideologisk kontekst – dog er det vigtigt at denne undersøgelse benytter den politiske kontekst som *forståelsesramme* – og derfor er denne ikke underlagt fortolkning. Konteksten, der er belyst tidligere, vil blive inddraget i analysen, hvor empirien fordrer dette, men problemformuleringen sigter ikke mod at undersøge relationen mellem argumentationen for Kulturkanonen og de generelle politiske strømninger. Dermed er fokus ikke på hermeneutikken som et videnskabsteoretisk ideal (Fuglsang & Olsen 2004: 312-314).

Hermeneutikkens inspiration til analysen er strategisk-metodisk, da hermeneutikken skal bidrage til at sikre analysens kvalitet. Den hermeneutiske proces der anvendes her, lægger vægt på del-helhed internt i analysen: At der opnås forståelse af empiriens komposition, argumentation og tematikker – og at undersøgelsesområdet kan påvirkes løbende, efterhånden som man opnår større erkendelse. Kort fortalt benyttes en faseinddelt analysestrategi for at opnå størst mulig indsigt i materialet – og empirien udvælges efter multistage sampling, hvormed analysen selv guider en del af udvælgelsen, ikke kun problemformuleringen. – Dette forklares nærmere senere.

Den følgende analyse vil have karakter af en indholdsanalyse. Altså en analysetilgang, der sigter mod en struktureret undersøgelse af dokumenters indhold, hvormed man søger at komme dybt ned i teksterne. Indholdsanalysen guides også af hermeneutiske principper – dog er strategier for indholdsanalyse mangfoldige. Indholdsanalysen (samt dokumentanalyse i al almindelighed) kræver at man er opmærksom på ophavet, hvilket introducerer den kildekritiske vinkel. Kildekritik bliver i beskrivelsen af dokumentanalyse fortolket som en central måde, hvorpå man kan underbygge kvaliteten af sin undersøgelse (Bryman 2004: 381ff + Duedahl & Jacobsen 2010: 53ff). Anvendelse og anvendelighed af kildekritik er dog specifikt knyttet til hvilke problemstillinger man beskæftiger sig med. Dermed kan man opdele kildekritik i kritik af kilden i sig selv **og** kritik af kildens relevans for undersøgelsen. Førstnævnte henviser til kildens autenticitet og troværdighed, altså om ophavet til kilden er klart og om kildens indhold er troværdigt. Disse faktorer er dog mindre relevante i dette tilfælde, da der dels benyttes empiri med kendt ophav, og da den primære empiri – avisartikler, ikke behandles ud fra hvorvidt der refereres valide data i disse – altså om bidragsyderne bygger deres argumentation på rigtigt (og rigtigt fortolket) information. Om kilderne er relevante for sigtet med undersøgelsen er dog en vurdering der (altid) er relevant, og som afspejler generelle kvalitetskriteri-

er for videnskabelig undersøgelse. Det er naturligvis væsentligt at spørge til, hvordan kilden bidrager med relevant information, om kilden kan siges at være repræsentativ, både analytisk og kontekstuel, og om indholdet af kilden giver en valid forståelse af problemstillingerne – denne del af kildekritikken/ kvalitetsvurderingen indgår løbende i udvælgelsen af empiri og i analyseprocessen (se specielt fase 1 & 3 nedenfor).

Kildekritik og kvalitetsvurdering er naturligvis vigtige værktøjer – men der er dog andre udfordringer ved brugen af dokumentstudier, som må behandles med andre redskaber end kildekritik:

Ved brug af dokumentstudier, vil der være en del af indholdet i den valgte empiri, der i analysen bliver behandlet meget intensivt, mens resten bliver behandlet mere overfladisk. Det der bliver behandlet nært vil typisk være det, der er med til at besvare problemstillingen, eller det der kan bekræfte eller afkræfte eventuelle hypoteser. Derfor indebærer brugen af dokumentstudier den faldgrube at man (utilsigtet?) kommer til at udvælge dele af eksempelvis en artikel, der er relevante for besvarelsen af arbejdsspørgsmålet, mens resten af materialet får en perifer betydning. For at imødegå dette, er det væsentligt at betragte de forskellige dokumenter der benyttes, ikke bare som tekster, der kan brydes ned i deres delelementer, men at benytte dem i deres helhed. Det er derfor vigtigt i første omgang at være opmærksom på kildens umiddelbare udtryk.

Selv om dette er et udmærket udgangspunkt, så er der ikke mange strategiske forslag til hvordan denne fase af dokumentstudiet skal udarbejdes. Den indledende fase er dog central, da den skal sikre det overordnede kendskab til materialerne, da dette kendskab kan bruges som rettesnor til den øvrige analyse. Med inspiration fra analysen af interviews, er der udarbejdet en strategi for håndteringen af denne første vigtige fase af analysen:

Analyseprocessen vil bestå af fire faser: De første tre faser omhandler den konkrete indholdsanalyse, mens den sidste er en diskussion på baggrund af den øvrige analyse. Indholdsanalysen skal ikke kun være instrumentel i forhold til at besvare problemformuleringen, men strategien skal også underbygge kvaliteten af den samlede analyse. Derfor er den opbygget som følger:

6.2 Fase 1: Helhedsindtrykket.

Første fase skal skabe et indledende overblik over empiriens helhed. I denne fase er fokus at behandle de separate artikler, i forhold til deres generelle struktur og indhold. Denne del er væsentlig

da der her kan opnås en referenceramme, der kan forebygge en for kraftig dekonstruktion af empirien, herigennem mindskes risikoen for overfortolkning og forsimpning.

I første fase behandles empirien ud fra tre, på hinanden følgende aspekter (se i øvrigt det samlede kodningsskema for analysen i bilag 4.1 – Alle bilag findes på CD, vedlagt bagerst i specialet):

Først behandles den *narrative strukturering*, hvilket indebærer at tekstens generelle struktur beskrives. Denne tilgang til dokumentstudiet er lånt fra interviewteknikken, hvor den også benyttes til at få overblik over materialet og giver en god indgangsvinkel til afrapportering. Den narrative struktur er naturligvis anderledes for dokumenter, da de ikke er skabt specifikt til formålet og da de, specielt i dette tilfælde, hvor det drejer sig om avisartikler, er konstrueret bevidst og må forventes at være overvejet nøje. At de er konstrueret bevidst betyder dog, at den narrative struktur vil være åbenlys at undersøge, derfor er interviewtilgangen ganske anvendelig.

Hvad menes med narrativ struktur? I første omgang er det relevant at betragte fortællerens, i dette tilfælde forfatterens, konkrete opbygning af teksten, altså at betragte de forskellige elementer der konstituerer teksten fra dens indledning til dens afslutning/ konklusion. Dette behandles beskrivende. Desuden er det interessant at betragte om den narrative struktur følger et plot. Plottets relevans inden for den narrative strukturering er også lånt fra interviewtilgangen, og henviser til anvendelsen af hovedlinier i teksten. I denne kontekst bliver plottet betragtet ud fra den generelle struktur, med henblik på at skabe overblik over, hvordan de forskellige dele af teksten henviser til hinanden – som et forsimplet eksempel, kunne man beskrive denne proces, som en betragtning af hvordan starten, midten og afslutningen på teksten hænger gensidigt sammen (Kvale 2007: 191 & 197-199).

Når der er skabt et overblik over den narrative struktur er det muligt, at *kondensere* teksten i forhold til de tematikker der inddrages af forfatteren. Da feltet omhandler det forestillede fællesskab som præsenteres i forbindelse med behandlingen af Kulturkanonen, vil Kulturkanonen i sig selv naturligvis være et tema. De overordnede temaer kan dog også være en kombination af flere temaer, da eksempelvis Kulturkanonen kan forbindes direkte med andre temaer, eksempelvis social sammenhængskraft. De overordnede temaer er ikke specielt svære at identificere, da det typisk er repræsenteret i titlen, undertitlen eller opsummeringen – eller alle disse steder. Yderligere må forfatteren forventes at behandle disse tilsigtet – hvilket naturligvis betyder at de vil fremgå klart. Ud over det-

te vil hovedtemaerne afføde en række underemner, der af kilden vil blive fremstillet som knyttet til det overordnede tema. Disse underemner er derfor vigtige at inkludere (Kvale 2007: 192-194).

Det sidste trin i første fase vil bestå af en *meningskategorisering*. Meningskategoriseringen har til formål at give et indblik i hvordan forskellige emner bliver vurderet af forfatteren (Kvale 2007: 194-197). I denne kontekst tages der udgangspunkt i ovennævnte kondensering – altså i tematikkerne der er inddraget i teksten. Meningskategorisering kan tilgås på mange måder – der er her valgt, at fokusere på de fremsatte argumenter i forbindelse med tematikkerne: Hvordan argumenteres (for eller imod) i forhold til de inddragede tematikker, hvordan begrundes argumenterne og i hvilken grad bakkes argumenter op med dokumentation. Grunden til at argumenter er vurderet som centrale er, at de i forlængelse af, at give indblik i helheden, er relevante for forståelsen af fase 2 & 3, der beskrives nedenfor.

Argumentation under lup: Ved behandlingen af de argumenter, der fremføres i kilderne, tages der udgangspunkt i Toulmins model. Ved hjælp af denne model, kan man få indblik i argumenternes struktur og fundament. Toulmins model er i denne sammenhæng tilpasset kildernes udsagn og ikke deres validitet. Modellen, tilpasset undersøgelsen, vil derfor blive anvendt til at analysere kildernes argumentation i forhold til emnet, hvorunder det undersøges hvordan argumentationen opbygges, og her er fokus at undersøge hvorvidt og hvordan forskellige delelementer i argumentationsrækken benyttes. Argumentationsrækken kan inddeles i følgende brudstykker: Den centrale *påstand* er udgangspunktet for argumentet, herudover kan/ vil der typisk fremsættes en eller anden form for overordnet *belæg* for påstanden, hvilket kan eksemplificeres med spørgsmålet: Hvorfor? Disse bestanddele er, så at sige, minimumskravene til, at man kan opfatte en udtalelse (skriftlig eller mundtlig) som et argument, og ikke bare en påstand. Desuden kan man inddrage hjemmel, hvilket indebærer, at argumentationen forbindes logisk med en forståelsesramme eller en specifik viden, hvilket man inden for videnskaberne ville kalde det *teoretiske* grundlag. Det teoretiske grundlag vil i nogle tilfælde også reflektere et *empirisk* grundlag, fra hvilket argumentationen kan hente sin relevans. I argumentet kan indgå nogle *forbehold* for påstandes validitet, dette kan være andre tilgange til feltet eller andre årsagsforklaringer, der ligger uden for feltet. At der eksisterer forbehold i avisartikler er ikke en selvfølge, men kan give et vigtigt indblik i, hvordan ophavet til artiklen enten *styrker eller svækker* argumentets holdbarhed og logik, hvilket naturligvis er relevant (Jensen 2004: 97-111 &

114-116)⁸. Ved at betragte disse delementers tilstedeværelse og udførelse i empirien, kan der opnås en systematiseret forståelse af de respektive avisartiklers indhold og de centrale påstande. Dette indebærer også at disponeringen af de forskellige elementer af argumentationen, er interessant for forståelsen af empiriens umiddelbare indtryk.

6.3 Fase 2: Diskursiv praksis

I anden fase af analysen vendes blikket mod præsentationen af fællesskabet, og går dermed mere i dybden med empiriens relevans for besvarelsen af problemformuleringen. Denne del af analysen tager udgangspunkt i konfliktfelterne, beskrevet i afsnit 5, altså er det her målet at undersøge hvordan fællesskabet fremstilles i forhold til: Den etniske og/ eller politiske afgrænsning af fællesskabet. Om kulturens/ Kulturkanonens funktion forstås deskriptivt eller normativt. Om og hvordan kulturgenstande, her Kulturkanonen, bliver anvendt som repræsentation for værdier. Og endelig om fællesskabet beskrives essentialistisk eller socialkonstruktivistisk.

Denne fase kaldes diskursiv praksis, da den til dels kan beskrives ved hjælp af en (af mange) analyseinstrumenter inden for den metodiske kritiske diskursanalyse – Louise Phillips refererer Norman Faircloughs analysetrin *diskursiv praksis* således: ”*de diskurser, som artikuleres for at konstruere bestemte repræsentationer af verden, identiteter og sociale relationer*”(Phillips 2001: 108). Lige netop denne beskrivelse passer fint til målet med fase to: – Hvordan beskrives og forklares det danske fællesskab? Men at benytte denne formulering som beskrivelse er dog det nærmeste vi kommer metodisk diskursanalyse. Analysen som helhed er ikke diskursteoretisk defineret og ej heller inspireret af kritisk diskursteori – der er som beskrevet, hverken fokus på hvordan Kulturkanonen og de politiske handlinger omkring denne, kan påvirke bestemte grupper eller samfundet som helhed, eller hvordan Kulturkanonen kan benyttes til at underbygge magtrelationer.

Når der er fokus på repræsentationer af verden, identiteter og relationer i empirien, er dette knyttet til de tidligere beskrevne konfliktfelter. Dette indebærer at blikket rettes mod tydelige tilkendegivelser – ikke mod metaforer og skjulte meninger.

---

⁸ Argumentanalyser kan være meget mere dydborende end det er målet at være her – man kan eksempelvis undersøge i detaljer, hvordan fortælleren benytter følelser, autoritet eller generaliseringer til at understøtte et argument. Grunden til at denne mere dydborende tilgang er fravalgt er dels, at denne del af analysen ikke er direkte knyttet til problemfeltet og problemformuleringen, men en mere strategisk grund er, at en sådan argumentanalyse stiller udstrakte krav til fortolkningen, og at man derved meget tidligt i processen kunne risikere at forsimple teksterne, hvilket er unødvendigt i forhold til målet med denne første fase.

6.4 Fase 3: Diskrepanser og modsigelser

Tredje fase af analysen er essentiel for besvarelsen af problemformuleringen, men den tjener også til at sikre kvaliteten af besvarelsen af problemformuleringen – her betragter vi nemlig, på baggrund af fase 2, om der opstår uklarheder i beskrivelsen af det forestillede fællesskab.

Denne fase vil lægge vægt på tre elementer, hvor det første er interne uklarheder. Her betragtes om der inden for de separate empiriske bidrag er modsigelser eller vage fremstillinger af det forestillede fællesskab, her er det centrale altså, at betragte, hvordan den enkelte bidragsyder er i stand til at behandle det forestillede fællesskab.

Det andet element, der er vigtigt at undersøge, er forskellene i bidragsydernes repræsentationer af fællesskabet, altså om der er forskelle i vægtning af forskellige karakteristika og, om de direkte karakteriserer nogle elementer forskelligt.

Endelig er det relevant at betragte om nogle karakteristika generelt (i alle bidragene) bliver beskrevet vagere eller stærkere end andre (jævnfør argumentationens struktur). Karakteren og styrken af beskrivelserne, kan give et indblik i, hvordan de vægtes generelt.

6.5 fase 4: Diskussion

Diskussionen er udformet på baggrund af feltet, og resultaterne af analysens tre første faser. Denne vil søge at uddybe definitioner og vægtning i empirien, med specielt fokus på kulturfaglige aspekter. Det centrale spørgsmål for diskussionen er, hvad der taler henholdsvis for og imod, at Kulturkanonen kan benyttes som reference og repræsentation for det danske fællesskab? Diskussionsspørgsmålet vil blive uddybet senere.

I diskussionen inddrages to semistrukturerede ekspertinterviews til formålet – med henholdsvis kulturhistoriker fra Institut for Kultur og Globale Studier ved AAU, Torben Kjersgaard Nielsen og formand for Kulturkanonudvalgene Jørn Lund – begge interview er formuleret og foretaget efter analysen af den øvrige empiri – og tager derfor udgangspunkt i at diskutere resultaterne af den øvrige analyse. (Se bilag 3.1 (Kjersgaard) og 3.2 (Lund) for interviewguides og 3.3 (Kjersgaard) og 3.4 (Lund) for transskriberinger).

6.6 Empiriske bidrag

Denne dokumentanalyse vil være betinget af to overordnede forhold, det ene er den umiddelbare tilgang til empirien ud fra problemfelt, teori, fokus med videre, og det andet er, hvilke temaer der

kommer til syne løbende i analysen. At analysen kommer til at have en hermeneutisk karakter, kommer til udtryk i samlingen af empiri, ved at der benyttes multistagesampling.

Første sampling er en meget kontrolleret proces, da den bygger på førnævnte problemfelt, teori og fokus, og den er rettet mod bestemte kilder – udvælgelsen af empiri til første sample kan beskrives som følger:

Som nævnt er fokus på politiske aktører – første sampling vil dermed fokusere på tre politiske aktører, Brian Mikkelsen, Carina Christensen og Per Stig Møller, de tre kulturministre under VK, siden 2001. Artiklerne i første sampling er hentet via Infomedia den 5. juli 2011, ved en søgning på forfatter og Kulturkanonen (i flere sproglige versioner). Første sampling vil bestå af 6 artikler, fordelt på aktørerne: Brian Mikkelsen (3), Carina Christensen (1) og Per Stig Møller (2)(en artikel fra Møllers tid som udenrigsminister og en fra hans tid som kulturminister). At der er forskel i antallet af bidrag skyldes blandt andet at Brian Mikkelsen, som kulturminister ved Kulturkanonens oprettelse, har været meget aktiv ved tastaturet, primært i tiden omkring kanonens oprettelse. Da Kulturkanonen var et politisk projekt under hans embede, er det naturligt at Mikkelsen har været meget aktiv, som debattør af emnet. Det kan ikke udelukkes at den skæve fordeling i omtalen af Kulturkanonen mellem de tre kulturministre også skyldes andre faktorer – så som kulturelt fokus, overordnet politisk dagsorden med meget mere – dette er ikke noget der specifikt kan afgøres i den følgende analyse, men fase 3, hvor forskelle mellem bidragene betragtes, vil kunne give et indblik i dette.

Anden sampling bliver udført på baggrund af analysen af artiklerne fra første sampling. Ud fra analysen af første sample er der tre separate emner, der er relevante for anden sampling:

1. Dels er det interessant, at Brian Mikkelsen ikke argumenterer lige så stærkt ud fra sit eget politiske ståsted, som Per Stig Møller og Carina Christensen. Dette kunne skyldes (hvilket må understreges, er en vurdering ud fra læsningen af de øvrige artikler) at Brian Mikkelsens artikler primært har til formål at præsentere Kulturkanonen, for brugerne, som værk, og derfor holdes der muligvis lidt tilbage med de partipolitiske referencer. En anden grund kunne være at han i to af artiklerne bruger meget plads på at forsvare Kulturkanonen mod den kritik der er rettet mod den, og i denne anledning muligvis også søger at appellere mere bredt til befolkningen.

Derfor inddrages i anden sampling en artikel fra august 2004, der ikke omhandler Kulturkanonen, men et forslag om indførelsen af en Litteraturkanon til folkeskolen(Mikkelsen 2004b – se bilag 2.3).

I denne tekst anvender Mikkelsen i udstrakt grad en konservativ argumentation, for behovet af en Litteraturkanon. Denne tekst inddrages, både da den giver indblik i de mere ideologiske argumenter bag Litteraturkanonen – og fordi emnet i høj grad bliver refereret på samme vis som Kulturkanonen. Teksten ligger også tidsmæssigt tæt nok på præsentationen af Kulturkanonen til, at man kan godtgøre sammenhængen. Teksten benyttes i analysens afsnit 7.7 til at belyse de konservative træk i argumentationen omkring Kulturkanonen.

2. Anden sampling indeholder yderligere de to nævnte interviews, der inddrages i diskussionen af emnet og analysens resultater. Et centralt emne i begge interview er, at første sampling har vist, at de tre politikere ikke benytter kanonværkerne, som et led i argumentationen for fællesskabets karakter. Hvorfor dette er tilfældet belyses, i nogen grad, i avisartiklerne, men emner af denne art, der ikke kun handler om italesættelsen, men også om Kulturkanonens karakter og kulturfaglige aspekter, vurderes at blive bedst behandlet ved aktivt at opsøge en diskussion af disse. – Her med Jørn Lund, der har et førstehåndskendskab til det faglige og praktiske arbejde med kanonen og, med Torben Kjersgaard Nielsen, der arbejder med kulturhistorie og formidlingen af kulturhistorie.

3. Kulturkanonen er ikke indskrevet i undervisningsplaner, men den har dannet præcedens for en række andre kanoner, der er blevet en del af undervisningen. Derfor er det interessant, hvordan dansk kultur og samfundsforhold er vægtet som tema i undervisningen i skolerne og, hvordan disse vurderes ud fra læringsmål.

Følgende tre artikler er ikke inkluderet som en del af analysen, da de ikke afspejler den primære interesse i specialet. Da temaet i høj grad er relevant for feltet, er det inkluderet separat, som grundlag for perspektivering.

Artiklerne er indhentet via Infomedia den 26. juli 2011, hvor søgningen er rettet mod, at artikelforfatteren skal være enten den siddende undervisningsminister eller kulturminister ved artiklens udgivelse – søgeperioden er de sidste ti år. Da fokus er på undervisning, er kravet, at artiklerne behandler kultur (her i bred forstand), og kulturens betydning for undervisningen. De udvalgte artikler er skrevet fra 2004-2011: 2004: Ulla Tørnæs, daværende undervisningsminister, behandler problematikken ved kanonundervisning, men afviser ikke kulturens rolle i undervisningen. 2008: Bertel Haarder og Carina Christensen – henholdsvis daværende undervisningsminister og kulturminister, beskriver en handlingsplan for, hvordan de kreative fag kan få en mere central rolle. 2011: Forhen-

værende undervisningsminister Troels Lund Poulsen forklarer i et interview, hvilke kompetencer og færdigheder han mener, bør være i fokus for den fremtidige skolepolitik.

6.7 Analyseoversigt

Analysen indeholder følgende:

En gennemgang af empirien fra første sampling. Gennemgangen er baseret på første fase af den metodiske tilgang, og vil løbende benyttes som reference i den øvrige analyse.

Konfliktfelter – separat behandling på baggrund af afsnit 5:

- Hvordan afgrænses det danske fællesskab?
- Har kulturen en deskriptiv eller normativ funktion?
- Hvordan repræsenterer Kulturkanonen fællesskabets værdier?
- Er fællesskabet opfattet konstruktivistisk eller essentialistisk?

En kort opsummering af resultaterne af analysen af konfliktfelterne.

Konservatismen og fællesskabet (Konservative træk i artiklerne),

Diskussion af den kulturfaglige sammenhæng mellem kunst, kultur og værdier.

Der konkluderes på analysen, hvorefter feltet perspektiveres.

7. Fremstillingen af fællesskabet

Analysen indledes med en introduktion til empirien anvendt fra første sampling, med fokus på helhedsindtrykket af indhold, tematikker og argumenter. Empirien introduceres i kronologisk rækkefølge. Den øvrige empiri fra anden sampling vil blive introduceret løbende, når denne anvendes i analysen og perspektivering.

7.1 Empiri – første sampling

Brian Mikkelsen: Debat: *Behov for kulturelle pejlemærker*. Politiken, 19. december 2004. (Mikkelsen 2004a – Bilag 1.2): Artiklen er skrevet dels, som en overordnet præsentation af kanonprojektet og yderligere, som et svar på en del af den kritik, der er fremført mod projektet. Sidsnævnte præger artiklen generelt, og denne indledes da også med at Mikkelsen skriver, at Kulturkanonen skal beskæftige sig med de generelle linier i historien, hvilket ikke kun giver indblik i kulturhistorien, men også skal skabe en forståelsesramme for de enkelte værker. Dette udgør såle-

des Mikkelsens svar på, at nogle har beskrevet Kulturkanonen som en hitliste over de populæreste kunstværker i Danmark.

Kulturkanonen er yderligere blevet anklaget for at være et nationalistisk projekt, og Mikkelsen betragter denne anklage med undren – da han skriver, at han ikke ville have igangsat et nationalistisk projekt. Mikkelsen fremhæver derimod, at de lange linier i kunsthistorien netop også lægger vægt på sammenspillet mellem dansk kunst og den internationale kunstscene, der har inspireret denne. Kulturkanonen kan kaldes dansk, da den beskæftiger sig med dansk kunst, dette gør den, ifølge Mikkelsen, dog ikke nationalistisk. – Dette på trods af, at den ifølge Mikkelsen vægter de kunstværker, der har størst betydning for den danske kulturarv. I forlængelse af dette er Kulturkanonen blevet anklaget for at være smagsdommeri. Dette afviser Brian Mikkelsen blankt, da der ikke at tale om at Kulturkanonen skal definere god og dårlig kunst og da der ikke ligger nogen tvang til at benytte Kulturkanonen. Netop regeringens kamp mod smagsdommeri bliver brugt til at understrege, at Kulturkanonen ikke dikterer kunsten – målet er at Kulturkanonen skal debatteres frit, således at den vil: *”komme til at indeholde noget værdifuldt, som stadig betyder noget.”*(Mikkelsen 2004a).

Mikkelsen opsummerer hensigten med en kanon således: *”En kulturkanon handler om at levende-gøre vores tradition og baggrund. Det handler om, at alt ikke partout er lige godt, hvilket er et bevidst opgør med tidens grasserende kulturel relativisme.”*(Mikkelsen 2004a). Hvilket er en interessant kommentar i lyset af ovenstående.

Mikkelsen afslutter artiklen med at give kritikerne ret på ét punkt, nemlig at Kulturkanonen er bagudrettet, da den netop refererer kunst og kultur, der historisk set er fra fortiden (nær og fjern). Dog er Kulturkanonen også fremadrettet, da kulturen er noget vi bør tage med os, da den *”ruster os kulturelt”*(Mikkelsen 2004a). Dette er, ifølge Mikkelsen, blandt andet relevant da udviklingen stiller høje krav, her kan kulturen nemlig give os nogle referencerammer.

At Mikkelsen vælger at tage udgangspunkt i et forsvar af Kulturkanonen præger læsningen af artiklen, men de argumenter der anvendes i afvisningen af kritikken, synes at være mere konstaterende end egentlig argumenterende. Med Toulmins model kan vi få indblik i argumenternes struktur (se bilag 5.1 for en opsummering af argumentanalysen af første sampling). I dette tilfælde er det interessant at Mikkelsen afviser kritik som misforståelser fra kritikernes side – og understreger afvisningen med en generel kommentar, der kunne oversættes til: *Det kunne jeg aldrig finde på*, eksempelvis i forbindelse med, at Kulturkanonen skulle være nationalistisk. På denne måde kommer han ikke særlig dybt ned i kritikens eventuelle relevans eller fundament, og indtrykket kunne ydermere være, afhængigt af læseren, at han ikke anerkender at Kulturkanonen *kan* diskuteres. I nogle tilfæl-

de begrundet Mikkelsen dog afvisningen af kritik, med den gældende politiske linie, hvilket er tilfældet i forbindelse med smagsdommeri, hvor han henviser til VK's afskaffelse af råd og nævn. Dog er det væsentligt, at Mikkelsen på trods af den kategoriske afvisning af kritik, på nogle punkter i italesættelsen af Kulturkanonen og det danske fællesskab, synes at modsige sine egne argumenter, og dermed modsiger sin egen afvisning af kritikken.

Brian Mikkelsen: Debat: Opinion: *Der er intet nationalistisk ved kulturarven*. Berlingske Tidende. 25. januar 2006. (Mikkelsen 2006a – bilag 1.3): Også denne artikel er præget af den kritik, der er blevet rettet mod kanonprojektet, hvilket også fremgår af titlen.

Mikkelsen indleder dog artiklen med at beskrive oplevelsen af at læse Kulturkanonen igennem for første gang, og hvordan denne gennemlæsning var en af de mest inspirerende oplevelser Mikkelsen har haft som kulturminister. Derfor mener han (ligesom formanden for kanonudvalget, Jørn Lund), at Kulturkanonen er en gave til folket. Mikkelsen skriver: *"Den er et tilbud om at træde ind i vores fælles kunsthistorie. Den er en invitation til alle dem, der ønsker at vide noget mere om vores fælles kulturarv."*(Mikkelsen 2006a). Mikkelsen uddyber relevansen af den fælles kulturarv, blandt andet ud fra, at man som individ i den globale tidsalder har brug for noget at holde fast ved. Han begrundet dette med, at danskere deler en fælles kultur og historie, som det er værd at kende til, og derved er Kulturkanonen ikke kun en kunsthistorie, men en tilgang til det danske *"værdi- og kulturfællesskab"*(Mikkelsen 2006a). Hvad angår kritikken af Kulturkanonen noterer Mikkelsen sig, at en del af kritikken kommer fra personer, der arbejder professionelt med kunst og kultur. Til dette siger han, at de naturligvis selv må bestemme, hvorvidt de vil benytte kanonen, men at målgruppen dog er ganske almindelige danskere, der ønsker at få indblik i den kultur og den arv der karakteriserer nationen. Mikkelsen beskæftiger sig desuden kort med indvandrere og deres brug af Kulturkanonen – han håber at mange vil benytte den, men han understreger at der selvfølgelig ikke er nogen tvang. Mikkelsen mener dog, at det ville være godt, hvis de nye medborgere benyttede kanonen til at få mere indblik i det danske samfund.

Hvad angår anklager om at kanonen skulle være nationalistisk, er besvarelsen overordnet set den samme som i 2004 – og han genbruger desuden en del af formuleringerne fra 2004. Om Kulturkanonen skulle være en facitliste på god kunst er også et af de temaer Mikkelsen behandlede i 2004 (Både angående hitlister og angående smagsdommeri). Igen genbruges en del af formuleringerne fra 2004 i denne artikel. Han mener dog at kanonen indeholder noget værdifuldt, som ikke må gå tabt. I forlængelse af dette bliver det fremhævet, at Kulturkanonen skal være et redskab i kampen mod

historieløshed. Historieløsheden forbinder Mikkelsen med de generationer af unge der kommer ud af undervisningssystemet, uden et tilstrækkeligt kendskab til dansk historie og kultur. Historieløsheden fortolkes som en trussel mod samfundet (dog uddybes denne trussels karakter ikke). Mikkelsen afslutter artiklen med at opfordre til debat. Kulturkanonen skal nemlig ikke afføde konsensus. Debatten der lægges op til omhandler, hvilke værdier der er relevante at bevare og videreføre i det danske samfund.

Da strukturen her minder en del om artiklen fra 2004, er det overordnede indtryk af Mikkelsen argumentation også overordnet set det samme. Dette er interessant, da Kulturkanonen er blevet udgivet i den mellemliggende periode. At tilgangen til emnet ikke er blevet ændret af denne grund synes derfor iøjefaldende – dette vender vi tilbage til. Mikkelsen gør dog i denne artikel brug af lidt flere ydre referencer og bredere beskrivelser (han underbygger sit indtryk af kanonen med udtalelser fra Jørn Lund, forbinder kanonens relevans med globaliseringen, inviterer almindelige borgere til at bruge Kulturkanonen, og inviterer til debat). Dette underbygger naturligvis ikke argumenternes objektive kausalitet i sig selv, men det betyder, i forhold til artiklen fra 2004, at læseren har flere pejlemærker i argumentationen, hvilket synes at lette overgangen mellem påstanden og belægget.

Brian Mikkelsen: *Kanonen giver os en stor fortælling*. Dagbladet Køge/Ringsted/Roskilde Tidende. 2. februar 2006. (Mikkelsen 2006b – bilag 1.4): Denne artikel er væsentlig anderledes end de øvrige. Mikkelsen indleder artiklen med at beskrive arbejdet med Kulturkanonen, fra nedsættelsen af kanonudvalgene til endeligt produkt. Kanonprojektet har resulteret i en samling af ”*ypperlige og uomgængelige kunstværker*”(Mikkelsen 2006b). Mikkelsen nævner (uden at beskrive) den kritik der er blevet rettet mod projektet, og bemærker her at kritikken ikke forventes at forstumme efter offentliggørelsen af Kulturkanonen. Her understreger han, at kanonprojektet har været en udfordring, i og med at det endelige indhold har skullet vælges og diskuteres, og derfor vil nogle også finde, at deres favoritkunstværk ikke er iblandt de udvalgte.

Herefter beskrives Kulturkanonen som en repræsentation af den store fortælling, hvilket betyder at man vil kunne betragte udviklingen i kunsten igennem de store linier. Kunsthistorien der fortælles i Kulturkanonen strækker sig over flere tusinder år, og beskriver på den måde hvordan kunstnere og skabere er blevet påvirket af deres samtid og fortid. De lange linier illustreres ved at Solvoggen, hvilket er en forhistorisk kultfigur dateret til cirka 1400 før vores tidsregning, deler navn med en venstreorienteret aktions og teatergruppe, der er bedst kendt for Julemandshæren.

Lige så vigtigt er dog, ifølge Mikkelsen, at alle kunstværker ”*har deres egen stemme*”(Mikkelsen 2006b). Derfor er det muligt, at de kan opfattes som en fortælling, men alle kunstværkerne er skabt af personer, med egne mål og egne idealer for kunsten og samfundet. Den store værdi af de enkelte kunstværker kan dermed i lige så høj grad være, at man skal træde ud af sin egen forståelseshorisont og ind i en anden, hvormed man kan åbne for nye perspektiver. Dette er relevant da kunstværkerne i det store hele ikke har til formål at italesætte vores nuværende samfund, men har deres eget formål og egen kontekst – kunstnerisk eller ”politisk” (sidstnævnte naturligvis i bred forstand). Netop denne mangfoldighed giver mulighed for, at træde ud af vores hverdag og betragte og debattere andre udtryksformer, end dem vi er vant til. En problematik ved det moderne pluralistiske samfund, som Mikkelsen påpeger, er at alle de indtryk man skal forholde sig til i hverdagen, kan betyde at man foretrækker at holde fast og grave sig ned, hvilket kan skabe snæversyn. Dermed er en Kulturkanon, med mange forskellige kulturelle udtryk, en mulighed for at udfordre sine fastgroede normer og diskutere disse. Mikkelsen afslutter artiklen som han startede den, med at påpege det vanskelige arbejde det har været at udforme Kulturkanonen. Derfor må den bestemt heller ikke blive opfattet som en hitliste. Til dette tilføjer Mikkelsen, at grunden til, at det er fagfolk der har stået for udarbejdelsen af kanonen, og at man for eksempel ikke har valgt at udforme den via offentlige fora og afstemninger er, at man ønskede at skabe et solidt fagligt og troværdigt fundament, for den videre debat om kunsten.

At Mikkelsen tager udgangspunkt i kunsten, betyder at argumentationen ikke bliver så konstrueret som i de øvrige artikler, hvilket dels hænger sammen med at fællesskabet, generelt set, ikke søges fortolket ud fra kunst, og dermed er der ikke et stort gab mellem en påstand og et belæg, når de begge tager udgangspunkt i samme tema: kunsten. Dette ses blandt andet i påstanden, der også refereres i titlen, altså at *kanonen giver os en stor fortælling*. Den store fortælling er en påstand, der umiddelbart kan diskuteres, men Mikkelsens belæg virker dog konkret uden at blive særlig deterministisk: Kulturkanonen er en fortælling ”*om visioner og skabertrang, om en kultur, der udvikler sig kunstnerisk og erkendelsesmæssigt gennem årtier, århundreder og årtusinder.*” (Mikkelsen 2006b).

Per Stig Møller (daværende udenrigsminister): Debat: *Konservatisme i en krisetid*. Berlingske Tidende, 15. februar 2009. (Møller 2009 – bilag 1.5): Per Stig Møller indleder artiklen med en diagnose af kapitalismen. Kapitalismen er ifølge Møller ikke blevet marginaliseret tilstrækkeligt som resultat af finanskrisen, hvilket skyldes at den stadig opfattes som den primære akkumulator af

økonomiske ressourcer og hermed primær for samfundets dynamik. Fra et konservativt synspunkt bør nye udviklinger i et samfund, afføde en ny måde at håndtere samfundets udfordringer, derfor kan man ikke fortsætte med den samme tilgang, som man havde tidligere (eksempelvis under den nuværende økonomiske krise). Møller mener, at der er behov for en blanding af socialisme og liberalisme, hvilket han mener, er konservatisme. Konservatismen indeholder nemlig både egenskaber der sikrer samfundets udvikling (i modsætning til socialismen, der overregulerer samfundet), men har det vigtige element af statskontrol, der hindrer at samfundet *ryger af sporet* (med liberalismen), og bliver en egoistisk kamp om at komme først. Det er hvordan konservative idealer kan bidrage til at overkomme finanskrisen.

Det danske demokrati står ifølge Møller over for en udfordring, der kommer af EU spørgsmålet: Man har kritiseret behandlingen af Lissabon-traktaten for, at gå uden om folkelig indflydelse, da den ikke kom til folkeafstemning. Til dette skriver Møller dels, at Lissabon-traktaten ikke påvirker Danmarks suverænitet, og derfor ikke skal til folkeafstemning. Møller peger desuden på, at et direkte demokrati, hvor alt skal besluttes af borgerne, ikke er en løsning. Dels fordi man må gå ud fra at borgerne ikke ønsker, at skulle tage stilling til alle politiske beslutninger (det er det de har repræsentanter til), og dels fordi et sådant demokrati ville blive et ”*stemningsdemokrati*” (Møller 2009), hvor løse indskydelser kunne påvirke afstemninger og dermed landet som helhed. Dette er ikke ønskværdigt, da de valgte repræsentanter netop kan komme til bunds i politiske emner og derigennem kan der sikres, at der findes de løsninger der fungerer bedst for flertallet.

En anden krise Møller udpeger, er at ytringsfriheden er under pres (fra muslimer der ønsker at begrænse den). Ytringsfriheden er væsentlig, da den netop sikrer at alle kan komme til orde og dermed kan udfordre magthaverne. At man har lov at ytre sig sikrer udviklingen i samfundet – uden den dynamik som ytringsfriheden tilbyder, ville vi blive fastlåst. Danske værdier bliver i artiklen specifikt knyttet til de konservative, og det er netop derfor Kulturkanonen blev sat i værk, vi skal nemlig være opmærksomme på, at den danske identitet er bundet op på historie, sprog og værdier. Møller benytter et Grundtvig citat til at beskrive det *danske*:

”I indvandrings-og integrationsdebatten citerer mange disse linjer fra Grundtvigs digt Folkeligheden, 1848: »Til et folk de alle høre,/ som sig regne selv dertil« - og så kan alle, der vil, erklære sig danske. Men de glemmer gerne de to efterfølgende linjer: »har for modersmålet øre,/ har for fædrelandet ild«, for her sættes jo nogle kriterier op, som vi konservative sætter blandt forudsætningerne for at kalde sig dansker: sproget, historien, medansvaret. Fastholder vi ikke selv dette, er der ikke andre som vil!” (Møller 2009).

Per Stig Møller behandler en række tematikker/ værdier, og dermed er der ikke kun ét centralt emne der bliver behandlet. Krisebegrebet bliver anvendt til at behandle værdierne, og derfor bliver de konservative værdier fremstillet som løsningsforslag på kriserne. Konservatismes centrale funktion i artiklen går igen i argumentationen, da Møller anvender ideologi som grundlag og underbygning af argumenter – dette er ikke kun tilfældet i forhold til fremhævelsen af konservatisme, men også i kritikken af liberalisme og socialisme. Det konservative fokus gør at argumenterne virker konsistente i deres komposition. På trods af at argumentationen er ideologisk, og dermed gør at ikke alle vil kunne erklære sig enige i Møllers påstande, er grundlaget klart og tydeligt.

Carina Christensen: Kulturpolitik: *Det danske fællesskab*. Information 12. januar 2010. (Christensen 2010 – bilag 1.1): Lektor Helene Illeris har stillet spørgsmålet til kulturpolitikken ”Kultur for alle”: Om Carina Christensen virkelig mener at Danmark udgør et kulturelt fællesskab? Til dette svarer Carina Christensen i sin artikel: *Ja*. Dette bliver dermed emnet for artiklen.

Det danske kulturelle fællesskab er nemlig ikke noget, der blot skal benyttes ved *lejlighed* – det er grundlaget for det danske demokrati og skal derfor føres videre til de næste generationer. Det nationale fællesskab bygger på vaner, traditioner, historie og kulturarv, og demokratiet er en væsentlig del af dette fællesskab. Det er dog ifølge Christensen vigtigt, at man passer på dette fællesskab, da det ikke opretholder sig selv. Dette skyldes at fællesskabet bliver udfordret (igen og igen), og at det ligeledes bliver truet af *ligegyldighed*. De værdier fællesskabet bygger på må ikke tages for givet. Det er desuden et ansvar over for børn og unge, at fællesskabet passes.

Helene Illeris spørger desuden, om man ikke bør styrke kreativiteten i folkeskolen, til dette svarer Carina Christensen, at det er et vigtigt punkt i samarbejdet mellem kultur og undervisningsministeriet. Samarbejdet beskrives både med en hensigt om at *glæde børnene, og for kulturens skyld*. Ud over at lægge vægt på kreativitet i folkeskolen, er kultur mere generelt også centralt for Christensen. Børnene skal lære om deres kulturelle ophav, hvilket blandt andet kan tage udgangspunkt i Demokrati og Kulturkanonen. Det er vigtigt for børnene at lære om national historie og kulturarv, hvilket er centralt for at forstå kulturelle forskelle og demokratiske traditioner. Gennem indføring i dansk digtning, kunst og frihedskæmpernes bedrifter, skal børnene få forståelse for samfundet og dets værdier. Christensen afslutter artiklen med at bemærke, at selvom folkeskolen, for nogle børn, er den primære adgang til dansk kultur, så bærer familien også et ansvar for den kulturelle opdragelse: ”Hvis vi bekymrer os om sammenhængskraften i samfundet; hvis vi værdsætter vores danske værdier, så må vi voksne være gode eksempler for børnene.”(Christensen 2010). Dermed skal der tages et

fælles ansvar for indførelsen i kulturen, hvilket er en forudsætning for, at kulturen skal være for alle. Dette skal sikre sammenhængen i samfundet.

Den centrale påstand i denne artikel er, at man kan tale om et dansk fællesskab, hvilket Christensen understreger i titlen og indledningen. Påstanden bliver ikke argumenteret specifikt, men i stedet lægges der vægt på, hvordan der skal værnes om fællesskabet – altså at vi ikke må glemme den historie og kultur der ligger til grund for vores samfund. Derved kan man påpege, at fællesskabet og dets betydning i højere grad fremgår som en konstatering end en påstand, og der bliver dermed ikke åbnet op for debat. Det kommer dog til udtryk i artiklen, at Christensen benytter konservatisme som reference – dog ikke i en så eksplicit form som vi ser hos Møller. Christensen skriver: *”Udover at vi skal arbejde på at forbedre børns kreative færdigheder, så er det for mig som konservativ kulturminister afgørende, at børnene i skolen lærer om vores nationale historie og kulturarv.”* (Christensen 2010). Dette aspekt er især interessant, da artiklen omhandler skolen som kulturbærende institution, derfor kunne man forvente, at argumenterne tog udgangspunkt i et mere faglig-teoretisk grundlag.

Per Stig Møller: Debat: *Kulturkamp anno 2011*. Berlingske, 26 marts 2011. (Møller 2011 – bilag 1.6): Per Stig Møller indleder med at identificere de to fronter i kulturkampen, den internationale og den nationale. Den internationale kulturkamp dateres tilbage til 11. september 2001. Denne kendetegnes ved at fanatikere (islamister) er gået til angreb på vestens frihedsrettigheder: *”Den internationale består i at forsvare, bevare og selv udvikle vores egne samfund i overensstemmelse med vores traditioner og værdier.”* (Møller 2011). Det er dog den nationale kulturkamp der er fokus i artiklen. Her fremføres at der er kræfter i samfundet (her igen muslimer), der ønsker at lave om på det danske samfund, hvilket bliver beskrevet som når muslimer ikke følger dansk praksis (*eksempelvis når muslimske piger bliver fritaget fra svømmeundervisningen*). Kampen foregår også via organisationer, der argumenterer mod dansk praksis og danske værdier. Her understreger Møller at de fleste muslimer ønsker at blive integreret og ikke deltager i denne kamp – så længe de kan få lov at bevare deres egne traditioner og kultur. Dette er en vigtig pointe, da Møller mener, at hvis man begrænser friheden til at leve livet som man ønsker det, kan det lede til ekstremisme. Denne del af artiklen afsluttes med, at den positive udvikling, især for 2. og 3. generations indvandrepiger, er et godt tegn, og viser at kulturkampen, på nogle punkter, er vundet.

Den centrale konflikt omhandler, at fremmede der kommer til landet, forventer at de kan og må stille krav til samfundets indretning. Det kan de ikke, de må deltage aktivt i det civile og politiske samfund, hvis de ønsker ændringer – altså følge den modus operandi, der er gældende i samfundet.

Det er ifølge Møller vigtigt, at vi kender de værdier vi kæmper for, og at vi gør os dem bevidste, hvilket er grunden til at Værdikommissionen er blevet nedsat. Per Stig Møller mener, at de fleste ved hvad den internationale kulturkamp går ud på, men antyder at den nationale muligvis er sværere at forstå – ergo er Værdikommissionen relevant. De centrale danske værdier (der netop også indikerer denne modus operandi) er blandt andet *”demokrati, retssamfund, menneskerettighederne, den personlige frihed, fællesskabsfølelsen, ligestilling etc. Blandt dem er forhåbentlig også tolerance og rummelighed”* (Møller 2011). Møller uddyber tolerance og rummelighed i forhold til, at disse værdier/ egenskaber, gør det muligt at skabe udvikling og forandring og at have et inklusivt samfund.

Det er dog, specielt i det globaliserede samfund vi lever i, nødvendigt at vi kender og holder fast ved vores kultur, hvilket naturligvis leder til, at hvis man taler kulturkamp, er det centralt at vide hvad det er for en kultur vi kæmper for. Dette, skriver Møller, er grunden til at Undervisnings, Demokrati, og Kulturkanonen blev oprettet.

Dog er kultur ikke fastlåst, den udvikles ved hver ny generation, hvilket også er centralt da kulturen ellers bare ville blive reduceret til museumsgenstande. Ved at bevare og udvikle undgår man historieløshed. Kristendommen er også central i den danske kultur: *”Ved at værne om vores kulturarv og herunder selvfølgelig den kristne, eftersom denne er grundlaget og forudsætningen for det meste af vores kultur, ...”* (Møller 2011). Kristendommen er vigtig og må ikke forglemmes, hvilket er grunden til at den er blevet indskrevet i DRs public service kontrakt. Herunder kritiserer Per Stig Møller S og R for at modsætte sig denne beslutning, og påpeger at de selv i 1993 ønskede at styrke kristendomsundervisningen i folkeskolen.

Møller afslutter med at beskrive kulturens betydning: *”UD FRA ET RENT NYTTESYNSPUNKT kan man spørge: Hvad skal vi med kultur? Og svaret vil være: Ikke noget! Men ud fra et eksistentielt synspunkt kan man spørge: Hvad er vi uden kultur? Og svaret vil være: Ikke noget!”* (Møller 2011).

Møllers tilgang til kulturkampene, eller de to fronter i kulturkampen er konstaterende. Der er altså en kulturkamp. Der benyttes en del aktuelle eksempler til at underbygge denne konstatering, og her rettes blikket primært mod muslimske aktører. I modsætning til artiklen fra 2009 benyttes ikke eksplicite konservative ideologiske referencer, hvilket bidrager til indtrykket af, at denne artikel er konstaterende. Bevaringen af den danske kultur bliver argumenteret ud fra, at aktiv bevaring er nødvendig, hvis vi skal holde fast i vores karakter. Det sidste citat inddraget herover indikerer en interessant vinkel, nemlig at denne artikel handler om værdier og værdipolitik – ikke om økonomi eller om krigshandlinger i mellemøsten.

Som beskrevet vil fase 2 og 3 af analysen være de primære faser, hvori problemformuleringen søges besvaret, disse faser bliver behandlet under de fire konfliktfelter i det følgende. Herudover inkluderes et afsnit om de gennemgående konservative træk, der kan findes i argumentationen af Kulturkanonen. Analysen afsluttes med en diskussion med afsæt i de to interviews, hvor resultaterne af dokumentstudierne bliver behandlet:

7.2 Hvordan afgrænses det danske fællesskab?

Som beskrevet i afsnit 5.1 skal den overordnede afgrænsning give et indblik fællesskabet, og dermed hvilket vi fællesskabet henviser til.

”Vi hører til i en særlig tradition, tid og kultur. Og et studium af de væsentligste danske kunstværker, som kulturkanonen rummer, er ikke kun en kunstnerisk opdagelsesrejse. Det er også en rejse op gennem Danmarkshistorien. Det er en studie af vores udvikling som værdi- og kulturfællesskab.”(Mikkelsen 2006a).

Ovenstående citat afspejler et gennemgående fokus i de valgte artikler, og repræsenterer dermed også en central præmis for både Mikkelsen, Christensen og Møller, nemlig at der er tale om at danskerne er et fællesskab, og at dette ikke kun er en nøgtern afgrænsning, men har betydning for samfundets opbygning og værdier. Citatet repræsenterer dermed den overordnede distinktion, der som beskrevet, i sig selv, er en definatorisk konflikt.

I det følgende vil vi indlede med at betragte fællesskabets etniske karakter ud fra artiklerne, og hvilke generelle karakteristika der findes relevante for dette. Herefter går vi tættere på konflikterne, ved en belysning af *de fremmedes*, her specifikt muslimernes, rolle i argumentationen. Afsnittet afsluttes med en analyse af vægtningen af henholdsvis etnos og demos-tilgangen.

7.2.1 Den etniske dansker

Etnos-definitioner, altså med fokus på kultur og værdifællesskab, er *centrale*. At de må betegnes som centrale grunder i, at etnos, ikke kun søges eksemplificeret, men at det kulturelle fællesskab tages for givet. Dette kommer både til udtryk ved, at fællesskabet og dets karakter, sprogligt bliver beskrevet utvetydigt – men i lige så høj grad ved, at henvisningerne til fællesskabets karakter er knyttet tæt sammen med kultur – ikke kun kulturgenstande, men også vaner, institutioner med videre. Brian Mikkelsen skriver, som tidligere nævnt: *”En kulturkanon handler om at levendegøre vores*

tradition og baggrund. Det handler om, at alt ikke partout er lige godt, hvilket er et bevidst opgør med tidens grasserende kulturrelativisme.”(Mikkelsen 2004a) Det danske kulturelle fællesskab beskrives ud fra paraplykategorier i Mikkelsens artikler: værdier, historie, udvikling med videre – og der er ikke lagt vægt på specifikke egenskaber. Dette kan skyldes at Brian Mikkelsen behandler hvad Kulturkanonen *ikke* er (nationalistisk, smagsdommeri, udelukkende bagudrettet) i højere grad end han behandler hvad den *er*, dermed bliver beskrivelsen af Kulturkanonens afspejling af fællesskabet ikke argumenteret specifikt. Når disse aspekter afvises kan man spørge.: Hvad er Kulturkanonen så? Og hvordan skal den så kunne repræsentere det danske fællesskab?

Det er ud fra artiklerne tydeligt, at selvom der er en lang række fællestræk mellem de tre politikere, så er der stor forskel på retorikken, argumentationens opbygning, vægtning og fokus – dette vil påvirke opbygningen af afsnittene i analysen, også under dette konfliktfelt. Hvis vi betragter fællesskabet nærmere, ud fra Møller og Christensen, kan vi hér pege på en række, mere specifikke, etniske karaktertræk, der findes relevante, og som dermed menes at udgøre danskernes relevanssystem:

Den kulturelle basis: Fællesskabet, og sammenhængen i fællesskabet, kan ud fra artiklerne forstås som tæt knyttet til kultur, vaner og traditioner. Derfor er det interessant at Christensen benævner fællesskabets karakter som en *diagnose* (altså så at sige, et fotografi af det danske fællesskab), **og** som *grundlaget* for det danske samfund, hvormed det sociale fællesskab og samfundets virke, bliver knyttet sammen. Dette ses blandt andet i følgende: *”Vores kulturelle fællesskab er basis for vores demokrati, og fællesskabet overleveres fra generation til generation.*”(Christensen 2010). – Det er dog ikke helt klart, om danskere og medborgere opfattes som overlappende kategorier, men det er tydeligt, at fællesskabets politiske strukturer også opfattes som kulturelt betingede. Derved repræsenterer dette citat en etnisk definition af fællesskabet, på trods af dets henvisninger til demokrati og medborgerskab. Om citatet endvidere kunne pege på en parallel demos-definition vender vi tilbage til. At demokrati anvendes i en etnisk definition er interessant, da dette peger på:

1. at demokratiet er centralt, hvis man ønsker at definere det danske samfund og 2. at demokrati, eller rettere sagt det danske demokrati, er noget der er specifikt for danskerne og udviklet igennem og på baggrund af den danske kultur:

Demokrati: Hvis man betragter de konservative værdier som fremstilles af Møller i artiklen fra 2009 (regulering og udvikling, repræsentativt demokrati og ytringsfrihed), så er det tydeligt at disse bliver knyttet tæt til de danske værdier der præsenteres, da de alle indeholder et argument om med-

ansvar/ sammenhæng. Denne etniske definition bliver fremhævet ved, at Møller skriver at oprettelsen af Kulturkanonen og initiativet til en Demokratikanon har samme funktion, nemlig at sikre sammenhængen og forståelsen af danske værdier. I artiklen *Kulturkamp anno 2011* beskriver Møller kampens to fronter, den nationale og den internationale, Selvom den internationale kamp beskæftiger sig med en større scene, så kan udfordringerne på de to fronter opsummeres forholdsvis ens – som et pres på henholdsvis vestlige og danske værdier. Demokratiet som dansk værdi bliver dermed understreget, ikke kun som en politisk formation, men som en egenskab, der kan trues udefra. Det nationale er i fokus, hvilket er påfaldende: Der bliver lagt vægt på samfundets sammenhæng og velfærdens opretholdelse, og der bliver refereret til nationale løsninger i henvisningen til regeringens pakke til håndtering af krisen. Det nationale vue er naturligt i beskrivelsen af danske værdier, men det er muligvis ikke så let at gennemskue i forhold til håndteringen af den internationale økonomiske krise. Det danske fokus bliver altså sigende for målet, nemlig at fremhæve danske/konservative værdier: Herunder demokratiets og dets tilhørende frihedsrettigheder (Møller 2009).

Religionen: Møller fremhæver (som den eneste) kristendommen som central i sin etniske definition: ”*Ved at værne om vores kulturarv og herunder selvfølgelig den kristne, eftersom denne er grundlaget og forudsætningen for det meste af vores kultur, så forhindrer vi, at vi står arve- og rodløse tilbage under globaliseringen.*” (Møller 2011).

Møller benytter i sine artikler, mest udpræget i artiklen fra 2011, en etnisk definition, der tager udgangspunkt i *det centralt danske* (sind, virkelighed, vilkår, historie, natur, stemning) hvilket bliver repræsenteret gennem kultur(oplevelser) – nogle af disse faktorer kan naturligvis deles fuldstændigt af fremmede der kommer til landet, men eksempelvis *det danske sind* antyder noget specifikt dansk, man ikke kan få adgang til udefra (Møller 2011). Dette er også gældende i behandlingen af kristendom, da kristendommen både bliver vurderet som central for den danske kultur og som en forudsætning for denne. Dermed indikeres at man godt kan være borger i Danmark selvom man eksempelvis er muslim, men man kan aldrig blive helt dansk, da det kræver at kristendommen er en del af ens relevanssystem (og at man deler det danske sind). Forskellen mellem at være dansker og borger uddybes senere.

7.2.2 Fællesskabet som konfliktfelt?

Christensen advarer mod ligegyldighed og udfordringer for fællesskabet, men der bliver dog ikke angivet en modpart – altså hvorfra disse udfordringer skulle stamme, hvilket betyder, at der ikke

angives en klar ydre afgrænsning. Da Christensen både nævner vaner, traditioner og identitet i forhold til noget specifikt dansk, må der dog deri ligge en afgrænsning. For forståelsen af afgrænsningen og hvilke præmisser, der ligger forud for denne, er det relevant at betragte den ydre afgrænsning og de konflikter der ligger deri. Fællesskabet er nemlig ikke nøgternt afgrænset, hvilket kan illustreres ved at Møller i begge artikler beskriver Danmark ud fra fællesskabets karakter, hvor han lægger vægt på, at det ikke *bare* handler om geografi: ”*Danmark er ikke bare et stykke jord, men en historie, et sprog, en kultur præget og udviklet gennem generationer af danskere,...*” (Møller 2009). I 2011 opstiller Møller tre modstandere i den kulturkamp der er omdrejningspunktet artiklen – disse modstandere afspejler, som det ses, de konflikter som også Christensen og Mikkelsen kommenterer (se afsnit 7.1):

1. **Historietab/ værditab.** 2. **Værdirelativisme.** Og, det væsentlige punkt hér (de andre vender vi tilbage til under næste konfliktfelt) 3. **Muslimerne.** Selvom muslimer ikke bliver skåret over en kam, tildeles de en væsentlig, om end ikke synderlig positiv rolle (Møller 2011).

Muslimere: ”*Demokratiet kan også være på vej mod en anden krise. Det er en krise, der udfordrer sammenhængen og værdierne i vores samfund. En undersøgelse har netop vist, at et flertal af vore muslimske medborgere ønsker at begrænse ytringsfriheden ved at forbyde kritik af religion*” (Møller 2009) Her er demokrati og frihedsrettigheder igen i fokus, men det er værd at betragte tre aspekter af dette citat:

1. På trods af at det ikke fremgår af artiklen, må man formode at undersøgelsen Møller refererer, relaterer til efterdønningerne af ”Muhammed-krisen”. Denne krise skabte ikke kun røre blandt muslimer, men blev genstand for en bred politisk og folkelig debat om ytringsfriheden og dennes styrker og svagheder. Debatten og kritikken af ytringsfriheden kan derfor ikke kun forstås ud fra danske muslimers holdninger til denne.
2. At der stilles spørgsmål til ytringsfriheden og at den ønskes begrænset er ikke udemokratisk – det er borgernes demokratiske ret at debattere og søge indflydelse på samfundet, og det er en praktisering af ytringsfriheden.
3. At over halvdelen af danske muslimer ønsker ytringsfriheden begrænset, belyser ikke baggrunden for denne holdning, eller hvordan de ønsker den begrænset. Og denne henvisning til undersøgelsens resultater, belyser endvidere ikke, hvilke konsekvenser holdningen til ytringsfriheden har for samfundet.

På baggrund af dette kan man hævde at problematikken Møller beskæftiger sig med er noget bredere end citatet angiver, og at han tildeler muslimerne en meget central rolle i problematikken. – Så hvorfor denne centrale rolle?

Møller understreger, at kulturkampen ikke går ud på at forhindre andre i at udleve deres egen kultur, men at forhindre, at den danske kultur bliver lagt under pres på grund af andre kulturer: ”Og så vil de i øvrigt have deres tro, tøj og bedemåtter i fred”(Møller 2011) ”De, som er kommet hertil, kan selvfølgelig ikke forlange, at vi skal ændre vores samfund, vaner, ligestilling mellem kønnene og traditionelle værdier og adfærd.”(Møller 2011).

Disse to eksempler illustrerer klart, at fremmede er anderledes, begge citater omhandler hvad *De* sætter pris på, hvilke vaner og hvilken adfærd muslimerne står for. På denne måde indikerer Møller at der er forskel på det forestillede fællesskab, alt efter om man er dansker eller muslim. Dermed synes problematikken omkring muslimernes indflydelse på det danske samfund, at funderes i den grundlæggende forskel, der menes at være mellem de to etniske grupper. At konflikter i så høj grad skulle være præget af kulturelle distinktioner kan i et bredere perspektiv afspejles i Huntingtons tese om, at identitet og dermed politisk identitet er knyttet til kulturelle koder, hvilke vil skabe konflikt mellem distinkte etnisk-kulturelle grupper. Huntington fremsætter at der, efter murens fald, er kommet en række *civilisationer* til syne, og at forskellene mellem disse vil have betydning for økonomisk, politisk og militært samarbejde – og konflikt(Huntington 1996: 19ff).

Det er i denne sammenhæng relevant at vende tilbage afvisningen af Kulturkanonen som nationalistisk, for på trods af denne afvisning refereres der, af alle tre politikere, både til et kulturelt og et nationalt fællesskab, som Kulturkanonen menes at skulle reflektere. Der kan naturligvis være grunde til at nationalisme afvises, da nationalismebegrebet medfører negative referencer, dels ved at begrebet associeres med voldsomme nationalistiske regimer, og yderligere ved at en national tilgang til Kulturkanonen kan opfattes som et ideologisk og politiserende projekt, frem for, hvilket man må vurdere som målet med Mikkelsens *italesættelse*: Kulturkanonen som et samlende projekt. At italesættelsen omkring Kulturkanonen er nationalistisk, her med fokus på nationalismens sociale aspekter, jævnfør Benedict Anderson, er dog tydeligt ved læsningen af Mikkelsens, Møllers og Christensens artikler Dette er væsentligt for forståelsen af muslimernes positionering i forhold til det danske kultur- og værdifællesskab. At skelne mellem *Os* og *Dem* kan teoretisk set betegnes, som en måde at orientere sig på, som beskrevet i afsnit 3.2 om in-gruppen. Derfor kan det fore-

komme naturligt, at der lægges mere vægt på forskelle end ligheder. Eksklusion, som her fra det danske værdifællesskab, følger dog ikke naturligt af denne skelnen – men afhænger af en mere specifik vægtning af hvad forskellene har af konkrete konsekvenser. Dette kan eksemplificeres med Andersons beskrivelse af forskellige former for det, han kalder etnisk udrensning: Etnisk udrensning er et vidt begreb, da udrensning kan betyde at man benægter at nogle er anderledes, altså at man ikke lægger vægt på etnicitet og derved undgår at italesætte forskelle. Det kan også betyde assimilation eller naturalisering af minoriteter, hvormed de forskelle, der findes mest prominente, søges udlignet – og i værste fald kan det betyde sanktioneret forskelsbehandling eller decideret fysisk udrensning. Dog er det vigtigt for Anderson at påpege, at nationalismen ikke må opfattes som en politisk ideologi – så selvom nationalismen bliver (mis)brugt ideologisk, så er selve fænomenet socialt. Dermed fører forskelle mellem grupper, eller én gruppes forestilling af deres fællesskab, ikke automatisk en bestemt reaktion med sig (Anderson 2006: 1-7).

Et interessant spørgsmål til italesættelsen af, at danskerne er en del af et værdifællesskab og i forlængelse af dette, at muslimerne er en del af et andet, synes dog at være, om italesættelsen søger konflikt eller konsensus. Med dette menes, om formålet er at skabe identifikation indadtil ved at eksplicite relevanssystemernes forskelle, for dermed at skabe sammenhængskraft – eller om målet er at få muslimerne i tale, så de forstår hvori problematikken ligger. Selvom retorikken vendt mod muslimske borgere virker konfliktsøgende, er det generelle indtryk af empirien, at der søges konsensus om danske værdier og det danske fællesskab. Denne slutnings rationale vil blive synliggjort løbende i analysen.

7.2.3 Borger versus dansker?

Som bemærket ovenfor er der en antydning af at der er forskel på at være borger og dansker. Per Stig Møller beskriver i artiklen *Kulturkamp anno 2011*, hvordan borgere i samfundet skal følge samfundets praksis, hvilket vil sige at nydanskere skal være velkomne til at foreslå ændringer og deltage i udviklingen, hvis de benytter sig af de legitime kanaler, som er opbygget gennem Danmarks historiske og kulturelle udvikling. Som beskrevet i afsnit 5.1 ved operationaliseringen af dette konfliktfelt, må en øjensynlig vægtning af statens institutioner, med tunge referencer til det kulturelle ophav af disse, opfattes som en etnos-tilgang, da netop de etniske karakteristika er centrale for forståelsen af de demokratiske institutioner. Den medborgerskabsdefinition Møller benytter, bygger overordnet set på demokratiske og politiske idealer, demokrati, ligestilling og rettigheder. Til disse

idealer knytter Per Stig Møller tolerance og rummelighed, hvilket indikerer, både at disse hører sammen med de demokratiske idealer, og mere implicit, at det er noget dansk. På baggrund af ovenstående afsnit om demokrati, religion og muslimernes rolle i samfundet kan man udlede: 1. At muslimer *kan* opfattes som borgere, for så vidt at de handler som borgere, hvilket vil sige, at de benytter de kanaler der gør sig gældende i danske medborgertraditioner. 2. At det *ikke forventes* at muslimer deler, hverken værdier generelt – eller de demokratiske (danske) værdier (ligestilling, ytringsfrihed med videre). 3. Værdier bliver generelt af de tre politikere, og mere specifikt af Møller, danske medborgerværdier og kristendom, opfattet som grundlæggende for at være dansker. På det grundlag må det opfattes som umuligt, at eksempelvis en muslim, kan inkluderes i den etniske definition af danskere.

7.2.4 Opsummering

At slutte dette afsnit som det startede er ikke urimeligt – den centrale påstand er nemlig, at danskerne er del af et specifikt fællesskab. Dette kommer til udtryk ved at der i artiklerne, beskrives et værdi og kulturfællesskab, og at beskrivelserne opererer med etniske definitioner. Dette værdifællesskab bliver af alle tre politikere vurderet som nødvendigt – at bevare og at forstå.

Demokratiet bliver indskrevet i definitionen på det danske, hvilket også er grunden til at demokratiet, eller rettere, det danske demokrati, er et væsentligt udgangspunkt i beskrivelsen af muslimernes rolle i samfundet. Medborgerskabet bliver yderligere uddybet ved, at dette opfattes som etnisk betinget, som et resultat af den kulturelle udvikling i Danmark.

Afgrænsningen benytter nogle få specifikke nedslag – demokratiet, religionen – men herudover er afgrænsningen baseret på den overordnede påstand om af danskere *er* en del af et kultur- og værdifællesskab – dermed bliver de delte værdier beskrevet som en selvfølge. Et eksempel på dette kan findes i, at Møller i sin tekst fra 2009 tildeler oprettelsen af Kulturkanonen og initiativet til en Demokratikanon samme funktion, nemlig at sikre sammenhængen og forståelsen af danske værdier. Denne beskrivelse er meget overordnet, og indikerer dermed at både kulturen og administrationen af kulturen er selvskrevet – dette vender vi tilbage til, blandt andet i afsnit 7.7 om de konservative fællestræk i empirien.

7.3 Har kulturen en deskriptiv eller normativ funktion?

At kultur, eller elementer af denne kultur har en, her uspecificeret, betydning for den enkeltes forståelseshorisont, er naturligvis ikke i strid med det teoretiske baggrundstæppe (jævnfør afsnit 3). – I det følgende skal vi betragte, hvilke mere specifikke egenskaber kulturen tildeles af Mikkelsen,

Christensen og Møller. Kulturen og dermed Kulturkanonens funktion og relevans er i empirien vægtet, da der heri ligger et af de væsentligste argumenter for Kulturkanonen. Den generelle påstand kan eksemplificeres med følgende citat, hvor Møller spidsstiller argumentet:

"I KULTURKAMPEN MÅ MAN kende sin kultur.

Ellers ved man jo ikke, hvilken kultur man kæmper for. Derfor skabte den borgerlige regering undervisnings-, demokrati-og kulturkanonerne."(Møller 2011).

I det følgende behandles denne funktion nærmere, herefter betragtes hvordan den deskriptive funktion af kulturen indskrives i den normative relevans. Yderligere rettes blikket mod Mikkelsen 2006b, hvor der gives et noget andet bud på kulturens funktion eller manglen på samme, hvormed den definitoriske kompleksitet eksemplificeres. Slutteligt behandles den definitoriske kompleksitet, ved at betragte forskellen på delte relevanssystemer, og fortolkning af relevanssystemer, jævnfør Berger & Luckmann.

7.3.1 Kulturkanonen som værn mod værditab og værdirelativisme.

Som citatet fra i indledningen til dette konfliktfelt illustrerer, kan kulturen opfattes som et konfliktområde i sig selv, hvilket bygger på den mere grundlæggende opfattelse af kultur, der præsenteres af alle de tre politikere: Den nationale kultur skal samles for at blive behandlet og formidlet, men den må ikke bare blive en samling genstande, men skal bevares, da kulturen er en resurse i sig selv. Denne tilgang kan illustreres ved følgende:

Mikkelsen: *"På den måde kan man sige, at kanonen opfylder flere formål. Den inspirerer og beriger den kunst- og kulturhistorisk interesserede læser. Men den giver også én en følelse af at høre til. At man har et sted, hvor man har hjemme."*(Mikkelsen 2006a).

Møller: *"Hvad er vi uden kultur? Og svaret vil være: Ikke noget!"*(Møller 2011).

Disse to eksempler tilbyder en bred forståelse af kultur – Kulturen som noget et individ eller en gruppe kan spejle sig i, kulturen som pejlemærke, kulturen som inspirationskilde og ikke mindst, kulturen som en nødvendighed. Nødvendigheden undersøges herunder nærmere:

Kulturel oprustning: *”At anklage en kulturkanon for at være bagudrettet er derimod for så vidt rigtigt nok. Vist peger den bagud. Det er faktisk meningen. Men den peger også fremad, fordi den ruster os kulturelt. Nok kræver udviklingen altid sit og stiller høje krav, men det betyder ikke, at vi bare skal overgive os blindt til den.”*(Mikkelsen 2004a).

Den kulturelle oprustning er utvetydig i de citater, der allerede er inddraget under dette konfliktfelt – og hermed understreges også konflikten. Som nævnt opstiller Møller, blandt andet, værditab og værdirelativisme som modstandere i kulturkampen: Vi er truet udefra og indefra af tendenser, der kan resultere i opløsning. Denne diagnosticering skal forstås ud fra globaliseringens rolle i argumentationen, hermed bliver de kulturelle og værdimæssige påvirkninger opfattet som trusler. Globaliseringen er tilskrevet rollen, som en af de primære årsager til værditab og værdirelativisme. Denne problematik afspejler konservatismens idealer, hvor samfundets organiske karakter ses som en forudsætning for, at dette kan være funktionelt og produktivt (se afsnit 2.2). Oprustningen, her med fokus på kultur og værdifællesskabet, kan dermed opfattes som en måde, hvorpå ekspliciteringen af danskernes kulturelle ophav, skal skabe grundlag for et værdimæssigt fælles fodslag – altså et forsøg på at skabe konsensus i befolkningen om samfundets værdier. Dette synes måske umiddelbart at være en noget direkte fortolkning, men vi ser en række indikationer på denne konservative tankegang i empirien: Kulturens normative betydning for fællesskabet bliver tydeligt vægtet og henviser til bevaring af fællesskabet (middel mod værditab) og til, at borgerne lærer at skelne mellem godt og skidt (middel mod relativisme): *”Børn skal lære om danske digtere, danske billedkunstnere, danske frihedskæmpere. For det er både den faglige og kunstneriske indsigt, som giver børnene perspektiv på vores grundlæggende værdier og samfundssyn. Derfor kan jeg kun opfordre skolerne til at bruge kulturkanonen og demokratikanonen i undervisningen. Det er begge rigtig gode redskaber, der kan lære børnene, hvor de kommer fra og hvad de kommer af.”*(Christensen 2010).

Selvom det indledende spørgsmål i denne artikel går på om danskere allerede og altid er et kulturelt fællesskab, og Carina Christensen svarer ja, så er teksten rettet mod socialisering af kulturelle værdier. At børnenes rolle er central i det kulturelle fællesskab, indikerer at videreførelsen af kulturen er i fokus. Demokratikanonen og Kulturkanonen bliver her begge knyttet til besvarelsen af spørgsmålet: Hvem er jeg?

At der søges konsensus om danskheden bliver endvidere understreget ved fokuseringen på sammenhængskraften:

Sammenhængskraft: Hvordan skabes sammenhængskraft og hvad betyder denne sammenhængskraft for fællesskabet? Disse spørgsmål er helt centrale for argumentationen i empirien. Sammenhængskraft er som begreb knyttet til fællesskabets (statens, nationens) funktion – og hvilke krav der skal opfyldes samt, hvilke elementer der skal være til stede for, at fællesskabet kan fungere. Sammenhængskraften er blandt andet afspejlet i konservatismens ideal om samfundet som organisme (se 2.2 – de konservative linier i empirien bliver endvidere behandlet senere, i afsnit 7.7). Andersons arbejde med nationalisme omhandler også sammenhængskraft (dog uden at bruge begrebet) – denne sammenhængskraft er social, da det antages, at et nationalt forestillet fællesskab, kan være så væsentligt for individet, at man vil ofre sit liv for landets fane (se afsnit 3.3). Endelig er Kasper Støvring's bud på, hvad der skaber sammenhængskraft, medborgerskab, her specifikt i deltagelsen i det danske civile samfund (afsnit 5.1). – Der er altså mange bud på hvordan sammenhængskraft skabes og opretholdes:

I forbindelse med ansvaret for at lære børnene om den danske kultur – *”Hvis vi bekymrer os om sammenhængskraften i samfundet; hvis vi værdsætter vores danske værdier, så må vi voksne være gode eksempler for børnene.”* (Christensen 2010). Dette er nok den mest præcise formulering af kulturens relevans fra Christensens side – hvis vi kærer os om vores kultur må vi alle påtage os ansvaret for denne. Det interessante ved denne artikel er dog, at værdierne overordnet bliver beskrevet som naturlige og selvindlysende, hvilket gør at værdiernes betydning fremgår urokkelige og som konstante. I Møllers udlægning ser vi også kulturen og værdiernes normative betydning – hvilket blandt andet illustreres i beskrivelsen af Kulturkanonens relevans: *”Det er af hensyn til sammenhængen og forståelsen for de danske værdier...”* (Møller 2009). *Forståelsen* af danske værdier bliver ikke beskrevet nærmere, og den deskriptive vinkel er i det hele taget ikke fokus. Da kultur betegnes som relevant/ central for danske værdier, er det dog interessant at betragte følgende – om det at være dansk: *”Fastholder vi ikke selv dette, er der ikke andre som vil!”* (Møller 2011). Dette indikerer klart at værdier/ kultur ikke bare er noget man har, men noget man må værne aktivt om og, hvis man ikke værner om det danske, får det negative konsekvenser.

Dog er der ikke ensidigt tale om at bevare, men at man bør *forandre for at bevare*:

7.3.2 Den deskriptive som fundament for den normative

At forandre for at bevare er tydeligst repræsenteret. Den deskriptive rolle bliver beskrevet vagt, som en forudsætning for den normative – altså skal man kende sin kultur for at kunne kæmpe for den –

(hvilket også citatet inddraget i introduktionen til dette konfliktfelt påpeger). At Kulturkanonens rent deskriptive funktion skaber et fundament for det normative, bliver allerede i den tidligste af de valgte artikler understreget. På trods af at Mikkelsen peger på at Kulturkanonen er en måde at få *indblik* i kultur og historie, som altså kan dække over deskriptive mål, så skriver han, som citeret tidligere, at Kulturkanonen *er* et opgør med kulturrelativismen (Mikkelsen 2004a).

Mikkelsens tre artikler er skrevet i forbindelse med henholdsvis præsentationen af projektet og udgivelsen af Kulturkanonen. Dermed må man tage højde for at artiklerne indeholder et element af ”salgstale”, hvormed der kan være mere fokus på præsentation, end diskussion. *Dette til trods* er det interessant hvordan Kulturkanonen bliver præsenteret som middel til at skabe/ genskabe fokus på de danske værdier. Dette illustreres blandt andet i Mikkelsen 2006a, hvor Mikkelsen netop opfordrer til debat om de danske værdier og hvad der er relevant at videreføre i samfundet: Debatten der foreslås, handler *ikke* om kunsthistorie eller kunstværker, hvilket man kunne forvente på baggrund af kanonprojektet, men om værdier.

7.3.3 Mikkelsen 2006b – et andet perspektiv?

Mikkelsen 2006b er specielt interessant i forhold til dette konfliktfelt. Kulturkanonen bliver beskrevet fra to forskellige vinkler – dels lades værkerne stå i deres egen ret, og dels at kanonen udgør en ”*fortælling*”, hvilket, som beskrevet, eksemplificeres med de to Solvogne i kanonen.

Mikkelsen pointerer et centralt budskab: ”*I værkerne lever stadig visioner om en verden, der for længst er væk - som den første Solvogn - eller visioner om en verden, der aldrig blev realiseret - som den anden Solvogn. Ja, nogle værker fortæller egentlig ikke om nogen verden overhovedet - de hviler i sig selv og deres egen logik*” (Mikkelsen 2006b) – hvilket, selv om det ikke bliver skrevet, kunne indikere at værkerne ikke har til *formål* at bidrage til værdierne anno 2006.

At et kunsværk ikke kan give konkret indblik i nutidens værdier, betyder dog ikke, ifølge Mikkelsen, at kunsten ikke kan bidrage konstruktivt til den enkeltes opfattelse af verden. Mikkelsen beskriver at globaliseringens mange kulturelle tilbud kan føre til snæversyn. Dermed skal kunsten være et grundlag for at kunne stille spørgsmålstejn ved egne idéer og tanker:

”*De får os til at tvivle på vores egne skråsikre meninger, får os til at se ud over vores egen næse, og giver os lyst til at diskutere kunst, valg og fravalg og de værdier, som værkerne afspejler.*” (Mikkelsen 2006b).

I artiklen lægges vægt på kunstens udvikling generelt, på kunstens udvikling sammen med samfundet, på kunsten som et resultat af individuel kreativitet og initiativ samt på, hvordan kunsten trækker på kontekst og fortid. Det er dog interessant at betragte de centrale pointer: 1. Kunstværker påstås *ikke* at kunne sige noget om danske værdier i det 21. århundrede. 2. Globaliseringens mange indtryk kan gøre at vi vender os indad, og holder os til det der er trygt – dette *problem* kan muligvis afhjælpes med at betragte kunsten som en mulighed for, at få indblik i andre samfund, værdier, vaner med mere. Mikkelsen tildeler i sidstnævnte kunsten en betydning ud over den rent kunstneriske indsigt – og dermed gøres kunsten instrumentel. Det må dog bemærkes at globaliseringen her beskrives som en udfordring, ikke for den interne sammenhængskraft, men for individers mulighed for at se ud over deres egne (fastlåste) relevanssystemer. Dette hænger sammen med vurderingen af at værkerne har ”*deres egen stemme*”, da disse ikke skal forstås som redskaber til at understrege relevanssystemer – men til at skabe debat og derved udfordre fastlåste holdninger. Denne artikel kommer med et helt andet bud på relevansen af kanonen end de øvrige – og udfordrer således også det konstaterende billede der fremstilles af kunsten og dennes betydning i værnet mod trusler:

7.3.4 Det delte trusselsbillede?

Ovenstående afsnit tilbyder en mulighed for, at betragte hvordan trusselsbilledet kan fortolkes – i flere stadier. Hvis vi betragter truslerne, der identificeres i artiklerne, ud fra Berger & Luckmanns *delte relevanssystemer* (jævnfør afsnit 3), kan vi få et indblik i udfordringerne ved at oversætte en forventning om delte værdier, til definition af fællesskabets værdier, og dermed også til en definition af fællesskabets udfordringer. Institutionaliserings af relevanssystemer som sprog, værdier, adfærd, love med videre, tilbyder ikke udelukkende forventninger til interaktionen, men tilbyder også en forståelseshorisont til individet. En fuldstændig institutionalisering, som naturligvis er en idealtypisk abstraktion, vil sige at alle relevanssystemer er delt af alle medlemmer af fællesskabet. Selv når man tager udgangspunkt i at et fællesskab *deler* en række referencesystemer, så er det ikke selvsagt at alle individer/ grupper i fællesskabet *fortolker* disse systemer ens (Berger & Luckmann 1991: 97ff & 187ff).

Hvis vi betragter truslerne kan man dermed spørge:

1. Er det en naturlig konklusion at drage, at delte værdier er den primære drivkraft i skabelsen af sammenhæng i det danske fællesskab? Dette spørgsmål afspejler grundlæggende politisk-ideologiske overvejelser om hvordan samfundet fungerer bedst.
2. Kan og skal værdier bruges i forsvaret mod ydre farer?

3. I forlængelse af dette er det nødvendigvis relevant at spørge: Kan man forvente at fællesskabet deler det trusselsbillede, der bliver fremstillet i forbindelse med Kulturkanonens relevans?

Om trusselsbillederne deles er helt centralt for forståelsen af retorikken i empirien, da det er tydeligt at truslerne mod samfundet, har fået tildelt en central rolle i argumentationen, og derved bliver kanonen også tildelt en rolle i løsningen, som et værn mod truslerne. Dette er et langt spring.

Dog synes den udokumenterede konstatering af fællesskabets karakter, og truslerne mod dette, der generelt bliver præsenteret i artiklerne (Mikkelsen 2006b undtaget), at være både tilsigtet og funktionelt. Enhver specificering af argumentets grundlag, indebærer nemlig en risiko for, at der i stedet for at skabes grundlag for at tale om ligheder og fællesskab, skabes grundlag for at tale om forskellighederne (i idealer, fortolkninger, forventninger med videre), hvilket kunne underminere formålet med argumentationen: At italesætte *deres* fortolkning af danske fællesskab.

7.3.5 Opsummering

Kulturens deskriptive funktion må generelt set siges at være meget vagt beskrevet i artiklerne fra første sampling. Dette kan undre, da den deskriptive del i alle tilfælde bliver benyttet som en forudsætning for den normative, med henvisninger til at bevare og beskytte sammenhængen og værdierne i det danske fællesskab. Når den deskriptive funktion skal underbygge den normative, så lades der ikke plads til at den deskriptive funktion, er en egentlig funktion, men snarere et middel. Mikkelsens artikel 2006b er den eneste af de seks artikler, hvor den deskriptive vinkel på kulturen ikke udelukkende forstås med henblik på den normative. Det overordnede budskab i de øvrige artikler er dog, at viden om kultur er grundlaget for at værne om kulturen. Dette giver et indtryk af, at konkret kultur (et digt eller en skulptur) kan føres direkte videre til værdier, hvilket man må stille spørgsmålstegn ved. Den normative funktion af kulturen præsenteres konstaterende, hvilket argumentationen ikke giver belæg for: Sammenhængen mellem: kunst & kultur – værdier – og forvaret af disse værdier, er deterministisk, og italesætter således danskernes relevanssystem firkantet, hvilket ud fra en analytisk tilgang, virker problematisk. Hvis man betragter de retoriske virkemidler kan man dog påstå, at den konstaterende og konkluderende form kan være velegnet, til at kommunikere et konkret budskab. Dette er et interessant perspektiv, som dog ligger uden for dette speciales rammer.

Carina Christensens artikel omhandler faglighed, og kan dermed siges at stille spørgsmålet om læring og fokus. Dette er interessant, da det fordrer spørgsmålet om, hvordan man mere specifikt kan betragte henholdsvis den normative og den deskriptive vinkel på historie og kulturhistorie. Dette

tema bliver behandlet i perspektivering, for at få et indblik i hvordan man vægter og måler henholdsvis læring og dannelse i forbindelse med uddannelsespolitik

7.4 Hvordan repræsenterer Kulturkanonen fællesskabets værdier?

Som illustreret i ovenstående skal kulturen være et aktiv for fællesskabet, Mikkelsen skriver om kanonen: *"Vores kanon skal rumme de mest uomgængelige værker i den danske kulturarv - det umistelige, om man vil."*(Mikkelsen 2004a). Da alle tre politikere afgrænser fællesskabet i forhold til værdier og den danske kultur, og at der primært er fokus på at kulturen skal bidrage til normer og værdier, kunne man forvente, at konkrete og umistelige kulturgjenstande blev benyttet til at forklare sammenhængen mellem kultur og kulturen. Dette er dog ikke tilfældet. I det følgende rettes fokus mod denne problematik. Først betragtes hvordan den uspecificerede kultur tilskrives værdi for fællesskabet, herefter vendes blikket mod de få kanonværker, der er beskrevet i avisartiklerne.

7.4.1 Broen mellem kulturobjekter og værdier

Et centralt udgangspunkt i empirien er, at kulturen repræsenterer værdier, historien, samfundets udvikling, og mere specifikt fra Christensen og Møller, at kulturen også er det grundlag hvorpå det danske demokratiske samfund bygger. Dermed benytter alle tre politikere Kulturkanonen og kulturhistorien som overordnet reference. Det er dog interessant at den specifikke kultur bliver tildelt mange egenskaber: at skabe tilhørsforhold, at tilbyde et anker i den globale tidsalder, at give indblik i værdi og kulturfællesskabet, at give indblik i hvad der binder os sammen som nation, og at afværge historieløshed med mere. Derfor er det interessant at der ikke gøres et forsøg på at forklare hvordan et konkret kunstværk eller Kulturkanonen som helhed, kan tilbyde et samlet og konkret billede af danske værdier.

Per Stig Møller må siges at knytte kultur og fællesskab meget tæt sammen i begge artikler. Fællesskabets sammenhæng er et prominent tema. At sammenhæng knyttes til danske værdier er da også centralt for argumentationen, da de forskellige konservative værdier bliver beskrevet, som en måde at opnå sammenhæng – dette er derved den centrale værdi, som kulturen skal repræsentere. Når Møller skriver at man skal opnå forståelse for danske værdier, indeholder dette dog ikke nogle henvisninger til hvordan konkrete kulturgjenstande skulle kunne bidrage med et samlet billede af dansk kultur, men kulturen kommer tydeligvis til at repræsentere den historiske ramme hvori værdierne er udviklet (af danskere)(Møller 2009).

Hvordan kulturen repræsenterer værdier bliver søgt argumenteret i følgende, hvor man her fornemmer at kultur og værdier næsten er det samme:

”Ender vi arve-og rodløse, bliver vi tomme kar, omverdenen fylder op, men det er i så fald ikke noget særligt dansk, som fyldes i. Det bliver ikke vores sind, vores virkelighed og vilkår, vores historie, natur og stemninger, som møder os i litteraturen, musikken, teateret, billedkunsten, filmen, men andres. Fra at være originalt danske bliver vi internationale kopier.”(Møller 2011).

Hermed bliver det danske sind og den danske stemning direkte knyttet til den konkrete kultur, vi kan få adgang til i eksempelvis litteraturen. Dette bliver uddybet senere, her i forbindelse med oprettelsen af Undervisnings, Demokrati og Kulturkanonen

”Netop under den globalisering, vi er udsat for, er det afgørende, at vi kender, forstår og udvikler den danske kultur med dens sprog, traditioner, kunst og kendetegn.”(Møller 2011). Hvilket dog ikke besvarer spørgsmålet om hvordan konkret kultur kan være et værn mod globaliseringens udfordringer.

Christensen benytter Kulturkanonen og generelle henvisninger til digtning, billedkunst samt referencen til frihedskæmpere, til at beskrive forholdet mellem kultur og værdier – og beskriver denne kulturelle bagage som en del af samfundets basis. Selvom Christensen ikke benytter kulturobjekter i argumentationen, beskriver hun dog, i slutningen af artiklen, under diskussionen af familiens rolle i den kulturelle opdragelse: *”Jeg ved godt, at kulturkufferter til børnefamilier langt fra er hele løsningen, men vi skal starte et sted, og vi skal have mor og far aktiveret.”*(Christensen 2010). – Om det skal tillægges relevans er svært at sige, men det indikerer muligvis problemet med at redskaber og konkret kultur, eksempelvis kanoner, ikke er tilstrækkelige til at få indblik i alle de kulturelle aspekter, der er væsentlige for at forstå samfundets struktur:

7.4.2 Kan der bygges bro?

Vanskeligheden ved at oversætte konkrete genstande, her kunst, til indikatorer på fællesskabets kulturelle ophav, kunne muligvis afspejle Schütz’ konstatering af, at common-sense ikke nødvendigvis bygger på sense. Altså at vores værdier og normer ikke hænger kausalt sammen med argumenterne for disse, eller med det historisk-kulturelle ophav vi forbinder disse med (se afsnit 3.2). Dette ville indebære, at de ellers så selvindlysende værdier, ikke kan indfanges, og ikke kan forstås logisk. På baggrund af empirien synes der dog at være en mindre abstrakt og mere ligetil grund til den manglende bro – nemlig at Kulturkanonen ikke giver belæg for at tale om værdier:

Det eneste sted i alle disse artikler, hvor der henvises til det konkrete indhold i Kulturkanonen er i Mikkelsen 2006b:

”Tre et halvt årtusinde er forløbet siden Solvognen, det tidligste værk i kanonen, blev skabt. Om skaberne af dette værk ved vi intet - om de var unge eller gamle, mænd eller kvinder, en eller flere - men vi tør nok gætte på, at de ikke har anet noget om den rolle, deres værk ville komme til at spille i eftertiden. Ikke desto mindre har Solvognen trukket lange spor efter sig, og mange set deres drømme afspejlet i de fortællinger, de så skrevet i dette oldtidsværk. Bl.a. teatergruppen af samme navn, der med »jule mandshæren« også optræder i kanonen, og således er med til at slutte en cirkel over 35 århundreder.”(Mikkelsen 2006b).

På trods af at det synes påfaldende, at der i artikler der behandler Kulturkanonen ikke refereres mere til indholdet af denne, er det måske ikke så uforståeligt at det er vanskeligt at bygge bro mellem konkret kultur og danske værdier i det 21. århundrede. Dette kan, som behandlet i afsnit 5.3, skyldes at kanonen ikke kan siges, at give et samlet og konkret billede af den danske kulturhistorie, og derfor er det vanskeligt at bygge bro fra konkrete kulturobjekter, til det generelle kulturlandskab og videre til fællesskabets værdier.

En anden problematik kan eksemplificeres ud fra de to værker fra kanonen, som er nævnt i første sampling – de to Solvogne. Den første Solvogn, og det ældste værk i kanonen, er et oldtidsfund man ikke kender oprindelsen af, man tolker den som et religiøst motiv, med solen som kultobjekt. Som kunsthistorisk objekt er Solvognen interessant, da den kan give et, om end minimalt, indblik i datidens religion og håndværk. Om grunden til at Solvognen er med i Kulturkanonen står der: *”Solvognen er en prægtig skulptur, den står henvendt til nuet, skaber nye tanker, nye indsigter og nye værker.”*(Kulturministeriet 2006: 48-49). Denne beskrivelse kan naturligvis henvise til mange temaer, men det er dog svært at se hvordan Solvognen har relevans for det danske fællesskabs værdier anno 2006 – eller hvordan et værk man ikke kender meget til, skulle kunne fortolkes ud fra andet end dets kunsthistoriske værdi.

Den anden Solvogn, der, så vidt vides, ikke deler andet end navn med den oprindelige, er repræsenteret i Kulturkanonen med Julemandshæren. Solvognen var en aktions og teatergruppe fra det københavnske venstreorienterede miljø, der i 1970'erne opførte teaterstykker og stod for happenings. Julemandshæren udførte en række happenings i 1974 i protest mod arbejdsløsheden, hvor medlemmer af Solvognen, udklædt i julemandskostumer, blandt andet, uinviterede dukkede op Magasin, og delte forretningens varer ud til kunderne, som gratis julegaver. Grunden til at Solvognen er inddra-

get i kanonen er, at gruppen repræsenterede en teaterkultur, der åbnede op for en ny måde at opfatte scenekunsten på (Kulturministeriet 238-239). Værdiperspektivet er relevant ved Solvognen fra 70'erne, da der her er tale om politisk engageret kunst, men man må betvivle, at Solvognen tilhører samme værdikompleks som er blevet fremført i forbindelse med Kulturkanonen. Teatergruppen Solvognen var dels radikale, og søgte netop at *gøre op med* fastlåste normer og institutioner i det danske samfund – yderligere handlede de ikke inden for rammerne af de gængse demokratiske kanaler, hvilket kan illustreres ved at deres aktioner medførte anholdelser og efterfølgende bødeforlæg. Mikkelsen skriver selv om 70'ers Solvognen, at den vidner om ”*visioner om en verden, der aldrig blev realiseret*” (Mikkelsen 2006b), så hvordan skal den da afspejle danskernes relevanssystem, udover at være et kulturminde?

Problematikken om at værkerne i kanonen tilskrives værdier for fællesskabet, kan desuden eksemplificeres ved, at nogle af de kunstnere, hvis værker er inkluderet i Kulturkanonen, ikke var begejstrede for dette – Lars von Trier, Franz Beckerlee fra Gasolin og Thomas Koppel fra Savage Rose, kritiserede kanonen, og lagde blandt andet vægt på, at dens udgangspunkt var elitært og manglede kulturel indsigt (Hansen 2006a & Hansen 2006b, dr.dk). Til DR besvarer Brian Mikkelsen kunstnerens kritik således: ”*Det er da fair nok, hvis kunstnerne ikke har lyst til at være med, men nu er deres værker jo offentliggjort, og så må kunstnerne tage med, at der altså er nogen, der er ret begejstret for dem. Jeg synes ærligt talt, de skulle være glade for det*” (Hansen 2006a).

Dermed kan man ikke blot spørge om værdiaspektet, der bliver lagt vægt på i empirien, er i stand til korrekt at repræsentere kunstværkerne i kanonen og omvendt, men også om det er rimeligt i forhold til værkernes integritet, at tilskrive kunstværker specifikke værdier? Disse spørgsmål tages op i den senere diskussion.

Hvis vi vender blikket mod argumentationen af, hvorfor Kulturkanonen er relevant for fællesskabet – og hvorfor den kan være medvirkende til at afværge trusler, ser vi en grund til den manglende brug af kanonværkerne, der intet har med vanskelighederne ved, at oversætte kunst til værdier, at gøre. Fællesskabet tilgås konstaterende og det samme gør Kulturkanonen, når der refereres til dens normative funktion. Kulturkanonen synes dermed ikke at være af særlig interesse, den er ikke målet med italesættelsen. Mikkelsen 2006b er den eneste artikel, hvor Kulturkanonen er i centrum – i de øvrige bliver kanonen præsenteret som et redskab, og dermed som et bilag til italesættelsen. Ved gennemgangen af empirien i afsnit 7.1 blev det bemærket, at der mellem Mikkelsens første og

anden artikel er publiceret en kanon, og at det derfor virker overraskende at de to artikler er så ens. Grunden til at de er ens synes dog at være, at kanonen i begge tilfælde kun er et led i italesættelsen, ikke central. I forlængelse af det tidligere konfliktfelt om Kulturkanonens funktion, er fokus dermed ikke på hvad Kulturkanonen *er*, men på hvad den *skal*.

7.4.3 Opsummering

Om værdier kan repræsentere kunst korrekt, og om kunst kan repræsentere de værdier der lægges vægt på i argumentationen, synes at være to interessante spørgsmål. På baggrund af ovenstående kan man påpege tre aspekter: 1. Den centrale, men udokumenterede påstand er, at kunst og kultur kan bidrage til forståelsen af det danske værdifællesskab. 2. De to kanonværker der er beskrevet, afspejler ikke empiriens samlede billede af fællesskabet, eller kulturens normative funktion. 3. Den kritik der er fremført, her af de tre kunstnere, bliver afvist uden nogen videre debat af kritikens relevans.

Ud fra empirien kan man udlede to bud på hvorfor værdierne ikke forsøges forklaret ved kanonværkerne. Dels lader det ikke til at man *kan*, da værkerne ikke, hverken i sig selv eller som helhed, giver belæg herfor, hvilket vi vender tilbage til i diskussionen, da der her er en klar konflikt mellem Kulturkanonens karakter og italesættelsens generelle tilskrivning af betydning til denne. Yderligere synes det ikke at være formålet med artiklerne – det er karakteristikken af det danske fællesskab og italesættelsen af værdier, der er af interesse – ikke værkerne. Denne måde, at benytte Kulturkanonen, behandles endvidere i afsnit 7.7, om de konservative fællestræk i empirien.

7.5 Bliver fællesskabet opfattet konstruktivistisk eller essentialistisk?

I de ovenstående afsnit er allerede indikeret den generelle vinkel i empirien: Danskerne *er* noget!

I Carina Christensens artikel fremgår den essentialistiske vinkel allerede i de indledende sætninger, og netop disse bliver gjort til grundlag for resten af artiklen: *"I Information den 6. januar spørger lektor ved DPU Helene Illeris, om jeg virkelig mener, at vi danskere altid-allerede udgør et kulturelt fællesskab. Hertil kan jeg kun svare: Ja, det mener jeg."* (Christensen 2010).

Den essentialistiske tilgang uddybes yderligere, både med brugen af ordene vi og vores, og i beskrivelsen af fællesskabet i bestemt ental: *"Vores fælles danske værdier og vores nationale identitet udfordres igen og igen, ligesom vi vedvarende skal bekæmpe en ligegyldighed overfor netop disse værdier, der har skabt og stadig skaber det danske fællesskab."* (Christensen 2010). Indtrykket er, at når man skal beskrive Danmark og danskerne, så benyttes essentialistiske termer, så som *"Dan-*

mark er”(Møller 2011) og ” *forudsætningerne for at kalde sig dansker*”(Møller 2009). Disse betegnelser bliver essentialistiske i og med at det henviser til egenskaber der er specifikke og definerede, og derfor kommer til at fremstå uforanderlige. Den essentialistiske forståelse kommer også markant til udtryk ved, at danskerne udnævnes til den ene part i en kulturkamp, hvilket indikerer at danskere skulle være noget bestemt og entydigt.

Den essentialistiske vinkling bliver på interessant vis beskrevet i konteksten *at forandre for at bevare*, hvilket fordrer spørgsmålet: Hvordan bliver disse to tilgange koblet?

7.5.1 Essentialistisk ”socialkonstruktivisme”

”Som borgere i Danmark er vi jo ikke kun fritsvævende atomer uden for tid og sted. Vi hører til i en særlig tradition, tid og kultur. Og et studium af de væsentligste danske kunstværker, som kulturkanonen rummer, er ikke kun en kunstnerisk opdagelsesrejse. Det er også en rejse op gennem Danmarkshistorien. Det er en studie af vores udvikling som værdi- og kulturfællesskab.

På den måde kan man sige, at kanonen opfylder flere formål. Den inspirerer og beriger den kunst- og kulturhistorisk interesserede læser. Men den giver også én en følelse af at høre til. At man har et sted, hvor man har hjemme.”(Mikkelsen 2006a).

Citatet indeholder mange, meget forskelligartede referencer: Dels bliver Kulturkanonen (kunsten) knyttet til kunsthistorie samt den mere brede kultur- og nationalhistorie. Yderligere beskrives det at være dansker som noget kontekstuel, ikke bare i forhold til tid og rum, men også i forhold til baggrunden i dansk kultur og tradition. Og endelig er der nogle utvetydige henvisninger til *det danske værdi og kulturfællesskab*: Der hvor vi hører hjemme og vores særlige traditioner og kultur. I citatet bliver udvikling og kontekst nævnt, men disse bliver nævnt i samme åndedrag som traditioner, værdier og kulturfællesskab, derfor bliver udviklingen og konteksten mere konstaterende end reflekterende. Dette medvirker til at læsningen er essentialistisk, da fokus i alle tilfælde er på noget *særligt* dansk, og ikke på danskheden som noget, der kan fortolkes eller dekonstrueres, hvilket især første sætning understreger. Endelig må man påpege, som beskrevet i afsnit 7.3 & 7.4, at kanonen her anvendes, som et lidt uigennemskueligt argument for *det danske*. I dette tilfælde bliver der endda henvist til Kulturkanonen som *”en rejse op gennem Danmarkshistorien.”*, hvilket man i bedste fald må stille spørgsmålstegn ved, og i værste fald må sige er ukorrekt, da kanonen ikke har til formål at belyse Danmarkshistorien.

Den sociale påvirkning er dog både tydelig og central, hvilket, eksempelvis i Christensens tilfælde, skyldes fokus på socialisering via kulturinstitutioner, skolen og familien. Der bliver her lagt speciel vægt på, at det både er en nødvendighed at holde fast i det kulturelle ophav, og at det er et fælles ansvar at bevare fællesskabet. Fællesskabet er altså ikke noget der bare *er* – det er også noget der konstant skal skabes og vedligeholdes. Denne form for ”social konstruktion” er interessant, da den tager udgangspunkt i en teoretisk modstilling, som også findes i den konservative grundsætning: At forandre for at bevare. Her anerkendes at værdier skal socialiseres – på trods af, at det påstås, at der *er* et fællesskab, en identitet og nogle værdier der *er* danske.

Værdierne, der er repræsenteret via blandt andet Kulturkanonen, skal være basis for, at man kan udvikle og forbedre, og værdierne er i det hele taget et resultat af udviklingen i samfundet. Den sociale proces er grundlaget for den essentialistiske – og dermed synes den sociale konstruktion kun at blive inddraget i en aktiv bevaringsindsats. De to tilgange bliver også en enkel gang blandet sammen i en enkel sætning, hvilket illustrerer problematikken:

”Vi skal samtidig udvikle denne danske kultur, for hver generation føjer sit til arven, og kommer der intet nyt til, bliver kulturen kun museal.”(Møller 2011) Her er det interessant at se hvordan dansk kultur bliver skrevet i bestemt ental hvilket antyder at den er noget *der er*, mens der samtidig opfordres til udvikling, således at kulturen ikke bliver tabt på gulvet.

7.5.2 Opsummering

Den ”konstruktion”, der ligger i argumentationen om, at kulturen skal bevares og udvikles, er ingenlunde den sociale konstruktion der er beskrevet i afsnit 5.4: *at menneskelig handling påvirker strukturer, normer, regler med videre, og yderligere at vores erkendelse af denne verden er afhængig af kulturelle strømninger*. Den konstruktion der tales om i artiklerne, er derimod dybt afhængig af den eksisterende forestilling om fællesskabet. Derfor bliver essentialismens centrale placering væsentlig for den definatoriske vægtning og for argumentationens retning. At man bør forandre for at bevare, er ikke i artiklerne en overordnet ideologisk reference, men det centrale budskab – og dermed bliver argumenterne for Kulturkanonen rettet mod bevaring af fællesskabets essentielle karakter.

Dette konfliktfelt opsummerer fint de øvrige, da den essentialistiske retorik, som beskrevet, bærer præg af, at fællesskabet er selvskrevet. Den generelle påstand, om at danskerne er noget specifikt og

distinkt, er dog den svagest argumenterede påstand, på tværs af artiklerne, uden specificerede historiske, politiske eller kulturelle eksemplificeringer.

7.6 Kulturkanonens fællesskab – kort status

Det danske fællesskab er etnisk beskrevet og dets karakteristika knyttes, til en særlig dansk måde at leve på, og danske traditioner generelt. Den etniske karakter bliver ikke kun betegnende for den kulturelle identitet, men forbindes også til demokratiet og medborgerskabspraksis. Muslimerne får en central rolle i argumentationen, da deres kulturelle fællesskab netop menes, at være distinkt anderledes end det danske, hvormed der bliver skabt et *os* og et *dem*. Kulturen generelt, og hér Kulturkanonen, bliver primært beskrevet ud fra dens normative funktion. Ved at ekspliciterer den danske kultur og det danske fællesskab, søger man at opstille et værn mod relativisme, kultur- og historietab samt multikulturalisme. Hvordan Kulturkanonen mere præcist skal bidrage som værn eller, for den sags skyld, kan repræsentere det danske fællesskab, er dog ikke tydeligt, da kanonen primært inddrages som et *led* i argumentationen og ikke bliver eksemplificeret, på en måde, der bidrager til forståelsen. Man kan, ifølge Mikkelsen, Christensen og Møller, tale om en dansk essens – denne essens skal dog forsvares. Derved kan budskabet om, at man skal forandre for at bevare knyttes til udtalelsen om, at man skal kende sin kultur for at kunne kæmpe for den. Deri ligger Kulturkanonens relevans.

I det følgende betragtes først tre generelle konservative træk i artiklerne, hvilke belyser de centrale pointer, og konflikter, der er behandlet under de fire konfliktfelter. Herefter diskuteres resultaterne af analysen af avisartiklerne, med udgangspunkt i interviewene med Torben Kjersgaard Nielsen og Jørn Lund.

7.7 Konservatismen og fællesskabet

I nedenstående behandles kort tre centrale ideologiske referencer, der tegner en linie mellem afsnit 2.2, om den konservative ideologi og resultaterne af analysen. Afsnittet vil først og fremmest rette blikket mod fællesnævnerne på tværs af artiklerne. – Det er dog også relevant at betragte nuancerne, derfor afsluttes dette afsnit med en vurdering af forskelle i vægtning imellem de tre politikere.

Historiens centrale rolle: I empirien bliver historien beskrevet som en forankring/ som et grundlag for forståelsen af samfundet. Dette kan henvises til Edmund Burkes behandling af de mulige konsekvenser ved revolution, altså at man ikke kan erstatte den historiske udvikling af et samfund, og den

erfaring der følger med udviklingen (se afsnit 2.2 om Burke). Historiens rolle bliver beskrevet i samme åndedrag som konteksten betydning for individet og samfundet, hvilket igen understreger at konteksten ikke kun er aktuel, men at den også afhænger af denne historiske samfundsudvikling. Historien er objektivt set, naturligvis ikke noget der bare *er*: – tilgængeligt og upåvirket af tolkningen, hverken hvis man betragter historie som lægmand eller fagmand. Dette til trods synes historiebegrebet i empirien, og i den konservative ideologi, at være ret entydigt, og uden eksplicite forbehold for fortolkning og ”brugen” af historie, hvilket også kan være en af grundene til at vi får præsenteret et essentialistisk forstået fællesskab, og en essentialistisk vinkling af historien. Den form for historicitet der refereres i empirien, afspejler på mange måder Andersons beskrivelse af historiens betydning for fællesskabet, hvor historien bliver til *nationens fortælling*, og er medvirkende til at institutionalisere nationens pejlemærker og knytte kulturelle bånd til de centrale værdier. Historien er således ikke historisk, men er et spørgsmål om at huske de ting der fremhæver fællesskabet – og glemme de ting der ikke gør. Det er således et spørgsmål om at vægte, hvilke elementer man vil drage frem for at eksplicite tolkningen af nationens essens (Afsnit 3.3 & Anderson 2006: 199-206 – Memory and Forgetting).

At historien er central, kan naturligvis forstås ud fra Kulturkanonen som projekt, men som beskrevet i ovenstående er der også noget der tyder på at kultur, værdier og historien opfattes som tæt knyttede til hinanden, og i nogle tilfælde overlappende.

Samfundet som organisme: At kultur, værdier og historie hænger tæt sammen og, at de beskrives som grundlaget for mennesket i samfundet gør, at de tre politikere får præsenteret nogle meget faste værdisæt – og nogle som danskerne menes at dele (den danske essens). Som nævnt i afsnit 7.3.4 er forståelsen af relevanssystemer ikke ensbetydende med at alle *fortolker* relevanssystemer ens – denne fortolkning bliver der dog, som nævnt, ikke lagt op til i empirien. Dette hænger dels sammen med den essentialistiske tilgang, men synes i høj grad også at være relevant for forståelsen af den normative vinkling af kulturen. At kulturen (herunder historie og værdier) skal være normativt orienteret, som beskrevet i afsnit 7.3, stemmer overens med at en organismeopfattelse af samfundet, indeholder en forventning om, at organerne skal fungere unison for at organismen fungerer optimalt, dette medfører at kohærens og konsensus er noget samfundet som helhed bør stræbe efter.

Organismetankegangen indeholder desuden, at organismen er følsom over for elementer der forstyrrer organernes eller den samlede organismes funktion. Dette kommer dels til udtryk i empirien ved, især Møllers, bekymringer omkring muslimers påvirkning af det danske samfund. Mere generelt er

værdirelativisme og værditab også forstyrrende for organismens funktion, da disse tendenser truer det historiske fundament og dermed truer ”det”, der skaber sammenhængskraften i samfundet. Organismens essens må derfor bevares, da dens (essentielle) karakter, opfattes som grundlaget for en funktionsdygtig organisme – jævnfør fokus på sammenhængskraft (afsnit 7.3.1).

Regulering af samfundet: For at modarbejde truende tendenser er det nødvendigt at regulere, dette er naturligvis centralt for forståelsen af argumentationen for Kulturkanonen. En af de mest interessante problematikker i ovenstående analyse er, hvordan normer og værdier bliver italesat og kan knyttes til kultur, og heri ligger også en væsentlig pointe. I artiklerne er reguleringsaspektet nemlig ikke rettet mod love, regler, institutioner med videre, men mod værdier og normer, og dermed må det antages, at de tre politikere både finder det *nødvendigt*, *muligt* og et *politisk ansvar* at regulere normer og værdier.

I Møller 2009 beskrives det, hvordan konservatismen opfattes som en gylden middelvej mellem liberalismen og socialismen. Konservatismen er dels nødvendig for at samfundet ikke ”*kører af sporet*”(Møller 2009) med liberalismen og ligeledes nødvendig for, at sikre at socialismen ikke overregulerer samfundet, således at dette går i stå. Den form for regulering der foreslås, med den konservative ideologi som bagtæppe er, så at sige, at der lægges en dæmper på ugunstige forhold. Hvis man betragter Kulturkanonen i dette vue, bliver denne opfattet som et middel der kan lægge en dæmper på tendenserne *værditab* og *værdirelativisme*, der begge menes at true samfundet.

Nuancerne: Ovenstående kan siges at være det generelle indtryk af konservatismens relevans, men de tre politikere vægter især reguleringsaspektet lidt forskellige. I det følgende kommenteres kort de forskelle der kan spores i empirien.

Da Mikkelsen ikke benytter konservatismen som eksplicit reference i de tre artikler i første sampling, er herunder inddraget yderligere én artikel til inspiration: Artiklen *Vi skal værne om vores historiefortællere* behandler som nævnt, blandt andet, et forslag om at indføre en Litteraturkanon i folkeskolen – det generelle tema er dog litteraturens relevans for samfundet, hvilket dels skyldes at artiklen er skrevet i forbindelse med Gyldendals sommermøde(Mikkelsen 2004b – bilag 2.3). I denne artikel kalder Mikkelsen den periode vi er inde i, en *konservativ tidsalder*(2004b). Denne har nogle konservative tendenser i og med, at mange mennesker søger tilbage til deres rødder. Denne tidsalder er, ifølge Mikkelsen, skabt af, at de første år i det nye årtusinde har været ganske dramatiske, med international terror og krigshandlingerne i Mellemøsten. Den konservative tidsalder, me-

ner Mikkelsen derfor er en *intellektuel bevægelse*(2004b), der søger mere forståelse af *identitet, kultur og historie*(Mikkelsen 2004b).

At Kulturkanonen skal kunne medvirke til, dels at gøre fællesskabet eksplicit og i forlængelse deraf, at modvirke relativisme og værditab, er en påstand vi finder i første samling, vi får dog ikke megen indblik i karakteren af og baggrunden for Kulturkanonen som reguleringsmiddel. I Mikkelsen 2004b bliver reguleringsaspektet dog formuleret klarere: *"De konservative anerkender mennesket som et historisk væsen, der er bundet af tid, sted og kultur, og den efterforskning af sin egen identitet, som moderne mennesker foretager i disse år, er efter min mening en øvelse, der i sin kerne er konservativ. Af samme årsag betragter jeg det som konservativ kulturminister som en af mine hovedopgaver at sikre gode forhold for de danske forfattere... Vi skal værne om vores historiefortællere. Et samfund uden forfattere er et historieløst samfund."*(Mikkelsen 2004b). Formuleringen her er interessant, da han dels påpeger det (konservative) politiske ansvar i processen, og, hvilket er helt centralt, at han mener at "redskaber", så som en Litteraturkanon, kan have en overordnet regulerende funktion på samfundet.

Dette kan yderligere illustreres ved følgende: *"Forfatterne er nationens stemme. De er vores fælles erindring. De er vores forsikring mod at blive historieløse. Ved at bevare vores forhold til dem, bevarer vi vores egen identitet."*(Mikkelsen 2004b). Her får forfatterne tildelt en central rolle, ikke kun for kulturen, men også som et middel til den kollektive erindring. Mikkelsen 2004b understreger, at kulturens inddragelse i værdiregulering opfattes som et konservativt træk og som et politisk ansvar. I alle fire artikler er det dog tydeligt, at Mikkelsens anvendelse af paraplykategorier for fællesskabets karakter og værdier, påvirker forståelsen af reguleringsargumentet. Derfor er reguleringen via kulturpolitik præget af, at kanoner kan være et middel mod værditab og værdirelativisme – men hvordan dette middel kan fungere er ikke klart.

Hvor Mikkelsen i samtlige tekster lægger meget vægt på kulturens noget overordnede betydning for fællesskabet, retter både Christensen og Møller i højere grad blikket mod hvordan kulturen mere direkte forstås som relevant for fællesskabet. Dette kommer i Christensens tilfælde til udtryk ved, at hun beskæftiger sig med medborgerskab, og hvordan man kan lære medborgerskabsværdier, her ved brug af kulturen. Dermed er det primære fokus for Christensen, på socialisering, hvilket endvidere betyder, at Christensen præsenterer det mest konkrete bud på hvordan kultur kan anvendes: Som en socialiserende faktor i skolerne og i hjemmene. Selvom Christensen i højere grad henviser til en konkret brug af selve Kulturkanonen, er hendes fokus dog på socialisering af værdier. Dermed

er det ikke klart, i hvor høj grad Kulturkanonen kan opfattes henholdsvis som et redskab i italesættelsen af fællesskabet og som et redskab i undervisningen, da disse to aspekter bliver argumenteret nogenlunde ens i artiklen. Dog er artiklens titel og indledning en klar ramme for temaet: Fællesskabet.

Møller er meget præcis i sine definitioner af hvad der truer organismen, og hvordan truslerne kan påvirke samfundet, især hvordan de kan påvirke danske demokratiske værdier. Møller henviser ikke i sine artikler til hvordan kulturen mere præcist kan facilitere læring og dannelse, men til gengæld er han meget koncis med hensyn til at *man skal kende kulturen for at kunne bevare den*. Dermed bliver Kulturkanonen (og Demokratikanonen) i høj grad beskrevet som redskaber, der skal anvendes til at bevare og beskytte organismen. Indtrykket af at kanonerne er redskaber bliver desuden fremhævet af at Møller benytter en kriseretorik, der i artiklen fra 2011 bliver overført til kulturkampen. Dermed synes den klare retorik og de åbenlyse pointer at hænge tæt sammen med løsningsforslagene: Kanonerne bliver ikke beskrevet som et *tilbud* eller en *inspirationskilde*, som i teksterne af Mikkelsen, men ud fra det regulerende perspektiv, som en måde at styrke sammenhængen i fællesskabet.

Kulturkanonen bliver i empirien generelt beskrevet som havende en normativ funktion. Reguleringsaspektet er dog noget forskelligt beskrevet af de tre politikere, hvilket ud fra empirien *kan* skyldes skrivestil og artiklernes emner. Der kan naturligvis også være nuanceforskelle i de tre politikeres holdning og tilgang til det danske fællesskab, der kan *spores* i empirien men, som ikke kan udledes direkte, ud fra artiklerne. Den normative funktion af kulturen er *central* i artiklerne, men hvordan stemmer denne funktion overens med Kulturkanonens karakter? Dette er et af emnerne i den følgende diskussion.

7.8 Diskussion: Kunst – Kultur – værdier

Diskussionen har til formål at belyse den forestilling af fællesskabet, analysen af avisartiklerne har givet indblik i. Interviewene med Torben Kjersgaard Nielsen og Jørn Lund er udført efter analysen af avisartiklerne (Se interviewguides, bilag 3.1 (Kjersgaard) & 3.2 (Lund)). Målet med interviewene blev derfor at belyse resultaterne af ovenstående arbejde – ud fra et kultur-fagligt perspektiv. Et centralt spørgsmål at få belyst med baggrund i analysen var: *Kanonens er, af de tre kulturministre, blevet argumenteret i forhold til den danske nationale identitet og de danske værdier. Hvad taler for og imod at Kulturkanonen tillægges en sådan rolle?*

Herunder rettes blikket mod tre aspekter:

Kan konkret kunst knyttes til den generelle danske kultur?

Kan den generelle kultur oversættes til værdier?

Har kulturen en funktion?

7.8.1 Kunst og kultur

Kulturkanonen synes ikke at give belæg for, at man kan tale om dansk kultur i en bredere forstand, hverken i form af kulturhistorie eller specifik dansk kultur. Denne problematik er central for analysen, da det giver sig udslag i, at kanonværkerne *kun påstås*, at have relevans for fællesskabet, men at dette ikke forklares.

Jørn Lund blev spurgt om, hvordan han opfattede denne diskrepans:

”Ja, det kan jeg godt forstå, fordi, den skulle jo aldrig havde heddet en Kulturkanon, den skulle havde heddet en Kunstkanon. Kultur er jo et meget bredere begreb, og hvis man skal have et indblik i den danske kultur skal man ikke begynde med at se på ”Jason med det gyldne skind”, man skal kigge på samfundsliv, demokrati, kønsrolleforhold og så videre, det er dansk kultur, og jeg mener ikke Kulturkanonen afspejler danske værdier, det må jeg have lov at sige”(Lund, bilag 3.4, linie 171).

At Kulturkanonen burde hedde en Kunstkanon, ændrer naturligvis ikke på kanonen selv – men derimod kan det muligvis ændre på opfattelsen af kanonen. Fokus på kunst indebærer nemlig, at man, som Lund beskriver det, kun kan *pege* på værker, som man i udvalgene har fundet relevante, man kan ikke påvirke fortolkningen og man kan ikke gengive oplevelsen af at betragte værkerne(Lund, bilag 3.4, linie 231). Dette lægger Kjersgaard også vægt på:

”Ja, hvordan har man det med kunstværker, vi kan måske forbinde det til noget, dem der er i stand til at reflektere det til hvad kunsten betyder for en selv, kan netop gå rundt og sige, det her værk betyder noget, for da jeg mødte det, gjorde det stor indtryk på mig... Det er sådan vi taler om kunst, men bliver det dansk af det – nej det gør det jo ikke” (Kjersgaard, bilag 3.3, linie 267).

Det virker muligvis mærkværdigt at tale om, hvordan kunst opleves og diskuteres i konteksten af dette speciale – men denne oplevelse og diskussion handler ikke kun om, hvordan man går på museum, men også om, hvordan man kanoniserer kunst - Kjersgaard siger om Kulturkanonen:

”Det den giver udtryk for er, at her er nogle værker, som ud fra forskellige æstetiske kvaliteter er udvalgt, til at repræsentere en eller anden grad af kunstneriske højdepunkter, som mere eller mindre tilfældigt er frembragt inden for Danmarks territorium”(Kjersgaard, bilag 3.3, linie 258).

Lund er af samme opfattelse: ”man kan jo ikke tale om objektiv god kunst. Det er og bliver smagsdommeri det her, det kan man ikke snakke sig bort fra”(Lund, bilag 3.4, linie 219).

Selvom det er overraskende at Jørn Lund anvender et så negativt ladet ord som smagsdommeri, er logikken dog klar. Udvælgelsen af kanonværker afhænger af udvalgene, deres interaktion og medlemmernes personlige smag og tilgang til kunsten.

Kjersgaard pointerer yderligere denne *tilfældighed*, der også ligger i Lunds generelle beskrivelse af kunst og kunstnerisk udfoldelse: Kunst produceres i takt med og på trods af den historiske og kunstneriske kontekst – national som international⁹. Det er grunden til, at man kan tale om perioder og stilarter. Lige så vigtigt er det at kunsten repræsenterer kunstneren, der sætter sit eget personlige og professionelle præg på værket. *Kunst produceret i Danmark* kan derfor være en samlebetegnelse, men ikke en karakteristik af kunstværkerne.

Om kunsten kan eller ikke kan afspejle det danske fællesskab synes dog, som beskrevet, ikke at være et emne i politikernes argumentation, da formålet med argumentationen er at fremhæve det danske fællesskab – ikke at diskutere det.

Dog synes manglen af konsistens i argumentationen at være tydelig – og som Kjersgaard beskriver det: ”deri ligger hele projektets skrøbelighed”(Kjersgaard, bilag 3.3, linie 252). Dette leder videre til følgende punkt om sammenhængen mellem kultur og værdier:

7.8.2 Kultur og værdier

Problemet ved at oversætte kunst til kultur, er naturligvis relevant når kulturen videre skal oversættes til værdier. Den sociologiske tilgang til kultur, der ligger til grund for dette speciale, er kendetegnet ved at være en bred forståelse af hvordan individer og kollektiver orienterer sig og identificerer sig.

Som det ses mener Lund, at kultur hænger sammen med ”*samfundsliv, demokrati, kønsrolleforhold og så videre*”. Lund bliver spurgt, om han mener at der er nogle værdier man kan kalde danske:

”Man kan finde nogle karakteristiske træk, man til en vis grad kan sige, er karakteristiske for det danske, eller nordiske system. Det er demokratibegrebet udfoldet på mange forskellige niveauer,

---

⁹ Denne beskrivelse afspejler på en række punkter, tilgangen i Mikkelsen 2006b.

helt ned i skoler og det at man ikke bare tænker hierarkisk, men at det er et opdragelsesdemokrati. Det er lykkedes bedre i de nordiske lande. Forholdet til autoritet adskiller også dansk tradition. Det er gennemsyret af mindre autoritære systemer end man ser andre steder”(Lund, bilag 3.4, linie 179).

Men er dette værdier eller strukturer? Lund uddyber, at de strukturer kan være værdifulde i sig selv – men at tilskrive dem specifikke værdier, er en socialpsykologisk proces for den enkelte – eller det er at *fremdrage/ fremhæve* de værdier der findes relevante – det er, ifølge Lund, det der er på spil i argumentationen omkring Kulturkanonen(Lund, bilag 3.4, linie 207).

Værdiers afspejling af kultur, kan dog i nogen grad hænge sammen med den historiske kontekst. Med dette menes, at nogle værdikomplekser kan finde udtryk, fordi samtiden indeholder nogle elementer, der støtter værdikomplekset – Kjersgaard siger: *”Den er politisk, men forårsaget af en kontekst. Det betyder at konteksten bliver benyttet, men nok også overdrives. Konteksten kunne ses i 1990’erne med slag mellem folkegrupper, nationalisme, hvilket er det, Dansk Folkeparti har været gode til at opfatte og benytte.”*(Kjersgaard, bilag 3.3, linie 366).

Konteksten er naturligvis ikke determinerende, men kan være retningsgivende for italesættelsen af visse værdier. Konteksten mener Kjersgaard også er grunden til, at muslimernes rolle i argumentationen er som den er – det giver en mulighed for at italesætte *os* og *dem*, ved eksempelvis at lægge vægt på, at det var *dem* (muslimerne) der angreb *os* den 11. september, ikke en gruppe terrorister der angreb New Yorks finanscentrum(Kjersgaard, bilag 3.3, linie 111).

Værdier vil afspejle et relevanssystem – og derved kan den danske kultur naturligvis også afspejle værdier. Hvordan man individuelt definerer den danske kultur, og hvilke andre ”kulturer” eller relevanssystemer, der opfattes som en del af ens forståelseshorisont, er dog centralt for værdiperspektivet. Dette synes også at være grunden til, at de tre politikere har valgt at lægge vægt på let genkendelige ”danske” strukturer – medborgerskab, frihedsrettigheder, ligestilling – og at især Møller har udvalgt muslimerne som eksempel på trusselsbilledet. Disse aspekter afspejler danske strukturer og en aktuel kontekst, der på trods af at de ikke hænger direkte sammen med værdier, tilbyder en *mulighed* for at italesætte fællesskabets ”værdier”. Om Kulturkanonens karakteristik af fællesskabet: *”Spørgsmål: Hvad mener du forskellen er på et fællesskab i en abstrakt teoretisk forstand, som eksempelvis Anderson beskæftiger sig med, og et defineret fællesskab, som det fremstår i tilfældet med kanonen?*

Svar Kjersgaard: Socialiseringen er kompleks og den indeholder også nationale præg lige som kønsidentitet og så videre. Men man kan ikke forklare danskhed, og derfor kan en kanon heller ikke hjernevaske os til en forståelse af en bestemt form for danskhed”(Kjersgaard, bilag 3.3, linie 370).

7.8.3 Kulturens funktion

Argumentationen omkring Kulturkanonen er interessant, da den dels afspejler den sociologiske anerkendelse af, at kultur, her i bred forstand, er væsentligt for individets og kollektivets orientering og identifikation. På den anden side er udlægningen i empirien tydeligt vinklet, for at afspejle en bestemt fortolkning af, hvorfor kulturen er relevant for *det danske fællesskab*, og hvordan. I det følgende betragtes, hvordan kulturens relevans belyses i de to interview.

Jørn Lund lagde, under interviewet, vægt på, at kulturen er én måde hvorpå man kan tilgå den historiske viden. Da han har deltaget i mange projekter der ligner Kulturkanonen, er det for ham centralt, at fokus er på viden om den danske historie – ikke på forherligelse. Dog beskriver han også kulturen i en mere instrumentel form, som et videnslager, der skal gøre os i stand til at tilgå verden kritisk. I interviewet blev Lund spurgt om, hvad der efter hans mening, var den væsentligste kvalitet ved at fremhæve kulturarven:

”Det er at få et perspektiv ind i tilværelsen, at man ikke bare lever fremad, men også forstår at verden ser ud som den gør, fordi man står et bestemt sted og betragter den. Der er en tradition man bør forholde sig til, også så man kan frigøre sig fra den. Jeg mener at det er en rigdom i tilværelsen at man får et perspektiv, der rækker ud over samtiden. Det er ikke noget der materialisere sig i kroner og ører, men altså hvad giver livet indhold”(Lund, bilag 3.4, linie 129).

Relevansen af kulturarven er dermed ikke kun beskrevet deskriptivt og nøgternt – Lund beskriver sin holdning til kulturens relevans i dagligdagen og lægger vægt på, at kulturen kan være grundlag for refleksioner over fortiden og samtiden. Lunds udtalelse skal ikke kun forstås ud fra hans beskæftigelse med forskelligt udvalgsarbejde, men må også kobles til hans specifikke felt – hvor man må forvente at spørgsmålet: Hvorfor er kultur relevant og interessant? Er centralt for måden der afgrænses og vinkles.

Torben Kjersgaard Nielsen lagde også vægten ud fra sit eget felt: På kulturdelen af kulturhistorie, og forklarede under interviewet, hvordan man i uddannelsen vinklede kultur. I følgende berettes om

overvejelserne omkring, hvordan man tilrettelægger faget Kulturformidling, og hvilke kompetencer der er relevante for de studerende at tillære sig:

”Men vi arbejder jo stadig på et universitet, og derfor skulle vi også kigge på hvordan kulturen blev formidlet, og hvilke forskelle der er i det. Det er måske kendetegnende, hvilket nok er lidt universitært, men det ser ud til at der er to strenge: den danske kultur, hvad handler den om og hvordan adskiller den sig fra andre... På den anden side handler det om brug – altså hvordan man kan omsætte det til praksis” (Kjersgaard, bilag 3.3, linie 161).

Kjersgaard præsenterer overgangen fra generel viden til praksis som central, da det er i denne fase at fokus lægges. Det er således ikke kun kulturen og kulturstudierne der er af interesse, men brugen af kulturen. I dette tilfælde, ved tilrettelæggelsen af studiet, er praksis væsentlig, da det handler om, hvordan videnskaben formidles.

Mikkelsen, Christensen og Møller søger at formidle deres fortolkning af den danske kultur – og således har deres udlægning en karakter, der afspejles i både Lunds og Kjersgaards udtalelser, nemlig at det handler om fokus. Hvad vil man med denne kultur?

Kultur er, som Kjersgaard beskriver det, en amorf størrelse (Kjersgaard, bilag 3.3, linie 189). Kultur er, så at sige, rigtig mange ting. Relevansen af kultur er derfor heller ikke objektiv, den handler om hvad man vil bruge den til, om dette er en udstilling, en kanon, et undervisningsforløb eller en italesættelse af det danske fællesskab. Det er denne brug der påvirker udvælgelse og vægtning (som det også er tilfældet i dette speciale). Kjersgaard pointerer netop dette i følgende:

”Man kan mene forskellige ting om kanonisering, men umiddelbart er det en meget god ting, og det siger lidt om hvorfor vi har indrettet os og de historiske indsigter. Jeg kan ikke mønstre en stor modstand mod kanoner, måske mod hvordan de er tænkt og hvordan de søges brugt” (Kjersgaard, bilag 3.3, linie 220).

7.8.4 Opsummering

Den centrale problematik ved at benytte Kulturkanonen som et led i italesættelsen er, at det fokus der er valgt i italesættelsen, ikke understøttes af kanonen. Kunstværker kan ikke oversættes til en generel kultur, og derfor heller ikke til danske værdier.

At kultur, her i en noget bredere forstand, bruges som relevanssystem i argumentationen er forventeligt, ikke kun fordi det er et centralt fokus at fremhæve den danske kultur, men netop fordi kulturen *er* meningsbærende. Det man kan indvende mod brugen af kultur som relevanssystem, hænger

dermed primært sammen med vinklingen og vægtningen i argumentationen, og den deterministiske retorik.

Determinismen afspejler dog formålet med italesættelsen, og derfor påvirkes også måden kulturen bliver benyttet på, som et led i argumentationen. Den måde hvorpå kulturen bliver brugt af de tre forhenværende kulturministre, handler dermed om fortolkning og kommunikation: Hvad ønsker man at formidle, og hvordan skal det gøres?

Lund og Kjersgaard peger begge på to aspekter ved kulturen og brugen af denne. Dels hvordan individet selvstændigt fortolker både kunst, kultur og værdier – og dels hvordan kulturen kan benyttes politisk. Kjersgaard siger, at man ikke kan ”hjernevaske” individet til en bestemt forståelse af den danske kultur. Dette er dog ikke ensbetydende med, at et værdipolitisk fokus ikke kan påvirke individet og den referenceramme individet gør brug af. Altså kan et kulturpolitisk fokus være et pejlemærke, i stil med Andersens folketællinger, grænser og museer.

I den senere perspektivering retter vi dog blikket mod en mere direkte påvirkning, nemlig socialisering via skolerne. Skolens betydning for reguleringen af normer og værdier er allerede blevet understreget af Christensen, og som hun beskriver det, er Kulturkanonen og Demokratikanonen gode redskaber for eleverne til, at få indblik i det danske samfunds værdier: Derfor er det interessant at betragte hvordan dannelsesaspektet kommer til udtryk i undervisningsmål.

8. Konklusion

Kulturkanonen som kunstprojekt og som kulturpolitisk tiltag, afspejler en gennemgående interesse, der findes i VK regeringens kulturpolitik samt i den generelle værdipolitiske debat. Kulturens relevans er blevet tæt knyttet til den danske nationale kulturarv og det danske fællesskab:

Hvordan bliver fællesskabet repræsenteret i argumentationen for Kulturkanonen?

Spørgsmålet undersøges på grundlag af avisartikler forfattet af de tre kulturministre under VK.

Det danske fællesskab opfattes som et kultur- og værdifællesskab, og det danske *Vi* er bygget på traditioner, vaner, historie med meget mere. Der tillægges fællesskabet en overordnet karakter af et *etnisk* fællesskab, hvilket indebærer at det danske fællesskab og de danske institutioner, både har karakter af, og bygger på, den kulturelle basis. Disse karaktertræk opstilles dermed som fællesskabets relevanssystemer. Eksklusionen fra kategorien: *den etniske dansker*, er primært vendt mod muslimerne, da de ikke deler det kulturelle ophav. Muslimerne kommer hermed til at udgøre den anden del af dikotomien *Os/ Dem*. Muslimer kan dog agere som borgere, hvis de deltager på legitim vis i det danske samfund. Dette kræver dog at de benytter de accepterede *danske* demokratiske kanaler. Dermed bliver også demokratiet tillagt en etnisk karakter – *det danske demokrati*.

Kulturen, og dermed Kulturkanonen, opfattes ud fra dens *normative* funktion. Kulturen skal fungere som et værn mod værditab og værdirelativisme. Begge disse trusler er forbundet med påvirkninger af dansk kultur og værdier, både indefra og udefra – og dermed tillægges globaliseringen en væsentlig rolle i trusselsbilledet. Danske muslimer (muslimske borgere i Danmark), tildeles også en rolle i truslen mod den danske sammenhængskraft, da de repræsenterer et distinkt anderledes forestillet fællesskab – og derfor presser muslimernes tilstedeværelse det danske fællesskab indefra.

Kulturkanonen argumenteres som en kulturel oprustning, der skal bruges som værn mod de påvirkninger, der truer samfundets sammenhængskraft.

At forandre for at bevare, er altså centralt for argumentationen, hvor Kulturkanonen bliver beskrevet som et middel i den kulturelle oprustning. Den deskriptive funktion af kulturen og Kulturkanonen bliver beskrevet som et led i den normative funktion – *budskabet er, at man skal kende sin kultur for at kunne værne om den*.

Selvom påstanden er, at konkret kultur, som repræsenteret af Kulturkanonens værker, hænger uløseligt sammen med fællesskabets karakter og dets værdier, gives der *intet* bud på, hvori denne sammenhæng består. Dette ses tydeligt udtrykt i to aspekter af italesættelsen af fællesskabet:

- De to værker, der *er* behandlet i artiklerne, afspejler ikke umiddelbart den fremstilling af fællesskabet de tre ministre refererer til.
- Argumentationens vægtning er ikke i overensstemmelse med, at udvælgelsen af kanonværker har taget udgangspunkt i kunstneriske udtryk – ikke i værdier.

At der synes at være uoverensstemmelser i oversættelsen fra kunst til værdier, har dog ikke indflydelse på italesættelsen, da det er italesættelsen af fællesskabet der er i fokus. Kulturkanonen inddrages blot som et *led* i denne italesættelse.

Fællesskabet bliver beskrevet i *essentialistiske* termer, hvilket betyder at fællesskabets karakter bliver beskrevet som givet og selvsagt. Dette har indflydelse på argumentationens helhed, da formålet med at kende sin kultur er, at man dermed kan værne om den – derfor er formålet altså at værne om essensen.

I argumentationen findes tre overordnede træk, der afspejler den konservative ideologi:

- Historien er central – det er den historiske og kulturelle base, der danner grundlaget for *det danske*.
- Samfundet opfattes som en organisme, hvor der tilstræbes konsensus og kohærens. Organismen er truet af værditab, værdirelativisme og ”fremmede”, da disse påvirker organismens funktion og sammenhængskraft.
- Organismen kan og skal reguleres politisk, og Kulturkanonen kan være et middel til at regulere normer og værdier, og dermed værne mod truslerne.

Den primære problematik ved, at Kulturkanonen inddrages som en del af italesættelsen af det danske fællesskab er, at Kulturkanonens karakter ikke giver belæg for dette. Kanonen er en samling kunstværker og burde derfor benævnes en Kunstkanon. Derfor er den ikke relevant, i forhold til at afspejle danske strukturer og den danske kontekst.

Hvad er kultur? Kultur *er* relevant – kultur kan være meningsbærende på mange forskellige måder. Men hvordan kultur fortolkes er ikke en direkte følge af kulturens rolle som relevanssystem. Fortolkningen af den komplekse kultur, vil derfor afspejles i den måde, man bruger kulturen på.

9. Perspektivering: Dannelse og læring

Reguleringsperspektivet er et prominent tema i analysen. Reguleringen af normer og værdier er dog ikke kun et spørgsmål om italesættelsen af disse, men kan også applikeres mere direkte i den institutionaliserede socialisering – via skolerne. Dette understreges af Christensen, i hendes beskrivelse af, hvordan kanoner kan benyttes som redskaber i skolerne, til socialiseringen af danske værdier:

”For det er både den faglige og kunstneriske indsigt, som giver børnene perspektiv på vores grundlæggende værdier og samfundssyn. Derfor kan jeg kun opfordre skolerne til at bruge kulturkanonen og demokratikanonen i undervisningen. Det er begge rigtig gode redskaber, der kan lære børnene, hvor de kommer fra og hvad de kommer af.”(Christensen 2010).

Dette citat indrammer interessen for denne perspektivering: Hvordan vægtes henholdsvis læring (faglige mål) og dannelse (normative mål), i den politiske beskrivelse af undervisningsmål?

Begrebet dannelse benyttes i pædagogik og undervisning som en betegnelse for, at det ikke kun er vidensmål der vægtes, men også normative mål. Dermed sigter dannelse mod en mere holistisk opfattelse end læring – i dannelse vurderes både faglig viden og sociokulturel viden som væsentlig for en persons kompetencer. Dannelsesidealer har haft forskellige udtryk gennem tiderne og har været præget af foranderlige verdenssyn – med idealer, der afspejler eksempelvis humanistiske, religiøse og nationalistiske målsætninger(denstoredanske.dk – dannelse).

Perspektiveringen tager udgangspunkt i tre artikler forfattet omkring uddannelsespolitik: *Nej til bindende læseplaner* af daværende undervisningsminister Ulla Tørnæs (V) (Tørnæs 2004 – bilag 2.4). *Kreativitet og viden skal følges ad* af daværende undervisningsminister Bertel Haarder (V) og daværende kulturminister Carina Christensen (Haarder & Christensen 2008 – bilag 2.1). Samt et kort summeret interview med den dengang nyudnævnte undervisningsminister Troels Lund Poulsen (V): *Folkeskolen skal fortsat gå på to ben* (Jørgensen & Olsen 2011 – bilag 2.2)

Karakteristik af læringsmål: Poulsen beskriver hvordan den danske folkeskole skal opfylde to krav – eller gå på ”to ben”: Dels skal den give en stærk faglig grund til børnene, hvorpå de kan videreudanne sig. Dels skal den tage ansvar for at udvikle sociale kompetencer hos børnene, så de

kan udvikle sig til ansvarlige borgere(Jørgensen & Olsen 2011). Disse to ben dækker henholdsvis læring og dannelse.

Fagligheden indebærer en målsætning om, at løbende udvikling skal sikre færdighederne, hvilke skal opnås ved hjælp af konkrete trinmål, i dansk eksempelvis, i forhold til læsning, skrivning og litteraturkendskab. Undervisningen skal desuden være fleksibel, hvilket både refererer til, at der skal være plads til at planlægge undervisningen efter relevans – men også at undervisningen bør virke engagerende(Tørnæs 2004): Haarder og Christensen understreger i den forbindelse vigtigheden af, at alle fag er såvel kreative som faglige, hvilket betyder at de kreative fag skal holde en høj faglig standard, og at de boglige fag skal inddrage kreative løsninger på undervisningen(Haarder & Christensen 2008).

Hvordan man vurderer om målene er opfyldt, og hvilke knapper der skrues på for at opfylde kravene, er op til en faglig og pædagogisk diskussion. Naturligvis ligger der også en normativ vurdering af undervisningen, da man altid kan spørge, hvilke kompetencer eleverne skal tillære sig i deres skoletid – hvilket er en relevant debat om, hvordan læring bidrager til elevernes evne til at navigere i samfundet:

Karakteristik af dannelsesmål: Hvad angår dannelsesmål viser artiklerne tre forskellige fortolkninger af disse:

Poulsen fokuserer som beskrevet på dannelse i medborgerskab og en udvikling af sociale kompetencer. Der er tre egenskaber ved folkeskolen, Poulsen ønsker at understrege som positive: Dels er den danske folkeskole en *smeltedigel*, hvilket han mener, er væsentligt for samfundets sammenhæng. Herudover bliver børnene skolet i omstillingsparathed, hvilket er godt for Danmarks forhold til det internationale samfund. Endelig repræsenterer folkeskolen en tradition for samarbejde mellem kommune, bestyrelse, lærere og elever, hvilket er vigtigt for at eleverne kan tage del i udviklingen(Jørgensen & Olsen 2011).

Medborgerskab er også relevant for Christensen og Haarder, hvor der dog, dels på grund af artiklens emne, lægges mere vægt på kunsten og kulturens relevans for medborgerskabet: *"Børnene skal sikres et solidt fagligt fundament og få lyst til at lære mere, og de skal kunne begå sig som demo-*

kratiske borgere, opøve sociale færdigheder, kritisk sans samt kulturel og historisk indsigt og forståelse.”(Haarder & Christensen 2008).

Et noget bredere perspektiv på uddannelsens normative funktion, ses i Tørnæs' artikel, da den kulturelle dannelse i skolen menes, at skabe forankring og samtidig bidrage med nogle værktøjer, der gør det muligt at interagere med omverdenen: *”Denne litterære samtale på tværs af lande og tider gør os om noget skikket til at forstå samtiden og forstå os selv i et fremtidsperspektiv. Uden holdpunkter via værker og forfattere holder vi ikke denne livline til forståelse af os selv og vores kulturelle identitet åben.*” (Tørnæs 2004).

Dannelse – Læring: Den mest prominente forskel mellem de to målsætninger synes at være, at de bygger på forskellige præmisser. Dette kommer dels til udtryk i Poulsens beskrivelse af folkeskolens to ben, da han her indikerer at dannelse og læring er forskellige målsætninger og må tilgås forskelligt. Dette er dog ikke noget vi genfinder i de øvrige artikler. De faglige mål bygger på præmissen om, at der skal kunne opstilles konkrete mål og at målopfyldelse skal kunne evalueres. Målsætningen for dannelsen synes dog at være vanskeligere at definere, da man kan spørge, hvordan det vurderes, om man er forankret eller kender sin kulturelle identitet. Dermed er spørgsmålet, om eventuelle dannelsesmål også skal indgå i den generelle evalueringsproces.

I lyset af dette speciales undersøgelsesområde er det dog mest påfaldende at der i de tre artikler gives forskellige bud på, hvad dannelse er. Der præsenteres forskellige fortolkninger af, hvilke kompetencer der er relevante at have, i dagens Danmark. Dette illustrerer den problematik, vi allerede har betragtet i dette speciale: At en normativ bedømmelse af relevans er afhængig af fortolkning – også når det omhandler uddannelsespolitik.

De politiske forventninger detailstyrer naturligvis ikke undervisningen ude i klasseværelserne, men som følgende citat, fra introduktionen i faghæftet for historieundervisningen i folkeskolen illustrerer, er undervisningen ikke kun fortolket ud fra faglige trinmål (historieundervisningen tager udgangspunkt i Historiekanonen): *”Undervisningen skal gøre eleverne fortrolige med dansk kultur og Historie... Herved skal de videreudvikle deres viden om, forståelse af og holdninger til egen kultur, andre Kulturer... Undervisningen skal styrke elevernes historiske bevidsthed og identitet.*”(uvm.dk – Fælles mål 2009 Historie, side 3).

Dannelse har givetvis altid været et emne i skolerne, men de tre artikler viser også, hvilke vanskeligheder der kan være ved at definere god dannelse, og at evaluere denne efterfølgende. Dannelsesbegrebet indebærer, på grund af dets fokus, naturligvis at idealer og paradigmer spiller ind på hvilke kompetencer der findes relevante.

Fra interviewet med Jørn Lund:

”Spørgsmål: Tror du at kanontankegangen vil blive videreført under den nye regering?”

Jørn Lund: Det tror jeg ikke, jeg tror ikke de vil bruge ordet, men de vil lave statsstyring – nej, der er meget langt fra kaospiloten til kulturarven... Dem i undervisningen – de er faktisk også blevet meget populære, det er slet ikke noget lærerne er kede af”(Lund, bilag 3.4, linie 276).

Regeringsskriftet vil, ifølge Lund, formentlig betyde, at kanoniseringen holder inde, men kanonerne er stadig aktuelle, specielt inden for undervisningspolitikken. Ændringen i politisk fokus må forventes, at spille ind på fortolkningen af dannelsesperspektivet: Om dette kommer til udtryk ved ændringer i fagbeskrivelserne eller ved en ændring af retorikken omkring de eksisterende fagbeskrivelser, herunder kanonerne, bliver interessant at følge.

Litteratur

Bøger

Andersen, Heine & Lars Bo Kaspersen (2007): *Klassisk og moderne samfundsteori* (4. udgave). Hans Reitzels forlag

Anderson, Benedict (2006): *Imagines Communities*. New edition. Verso.

Benhabib, Seyla (2002): *The claims of culture*. Princeton University Press.

Berger, Peter (1990): *The Sacred Canopy: Elements of a Sociological Theory of Religion*. Anchor Books.

Berger, Peter & Thomas Luckmann (1991): *The Social Construction of Reality*. Penguin Books Ltd.

Böss, Michael (2011): *Republikken Danmark*. Informations Forlag.

Bryman, Alan (2004): *Social Research Methods, Second Edition*. Oxford University Press.

Butler, Judith & Gayatri C. Spivak (2007): *Who Sings the Nation-state?* Seagull Books.

Duedahl, Poul & Michael Hviid Jacobsen (2010): *Introduktion til Dokumentanalyse*. Syddansk Universitetsforlag.

Fuglsang, Lars & Poul B. Olsen (2004): *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne* (2. udgave). Roskilde Universitetsforlag.

Gads Historieleksikon (2001).

Giddens, Anthony (1994): *Modernitetens konsekvenser*. Hans Reitzel forlag.

Giddens, Anthony (1996): *Modernitet og selvidentitet*. Hans Reitzel forlag.

Huntington, Samuel P. (1996): *The clash of civilizations and the remaking of world order*. Simon & Schuster Ltd.

Jensen, Bernard Eric (2008): *Kulturarv – et identitetspolitisk konfliktfelt*. Gads forlag.

Jensen, Leif Becker (2004): *Fra Patos Til Logos*. Roskilde Universitetsforlag.

Kaspersen, Lars Bo & Jørn Loftager (2009): *Klassisk og moderne politisk teori*. Hans Reitzels forlag.

Kulturministeriet (2006): *Kulturkanon*. Politikens Forlag.

Kvale, Steinar (2007): *InterView*. Hans Reitzels forlag.

Lykketoft, Mogens (2009): *Den Danske Model*. Arbejderbevægelsens Erhvervsråd.

Phillips, Louise (2001): *Multiperspektivistisk diskursanalyse som metode til kvalitativ forskning i kommunikation og samfund*. i *Kvalitative metoder – fra metateori til mark-arbejde* (Lise Drewes Nielsen & Kirsten Bransholm Pedersen, Red.) Roskilde Universitetsforlag.

Schütz, Alfred (1975): *Hverdagslivets sociologi*. 1. Udgave. Hans Reitzels Forlag.

van Dijk, Teun A. (2009) *Critical Discourse Studies: A sociocognitive Approach – kapitel 3* (I *Methods of critical discourse analysis*, Ruth Wodak & Michael Meyer, red.) Sage Publications.

Artikler

Den Store Danske Encyklopædi 2009-2011 – Gyldendal. (www.denstoredanske.dk)

Kultur:

http://www.denstoredanske.dk/Samfund,_jura

_og_politik/Filosofi/Menneskets_grundvilk%
C3%A5r/kultur?
&

Dannelse:

http://www.denstoredanske.dk/Erhverv,_karriere_og_ledelse/P%C3%A6dagogik_og_uddannelse/H%C3%B8jskoler_og_oplysningsforbund/dannelse?highlight=dannelse

DRs Public Service kontrakt for 2011-2014:
http://kum.dk/Documents/Kulturpolitik/medier/DR/public_servicekontrakt.PDF

Gimmler, Antje (2008): Værdipolitik eller strukturpolitik. Social Kritik Nr. 113 – marts 2008.

Gundelach, Peter (2001): National identitet i en globaliseringstid. Dansk sociologi Nr. 1/12. årgang 2001.

Gundelach, Peter (2011): Små og store forandringer. Universitetsavisen.

Hansen, Thomas H. (2006a): Kanonkunstnere vil ikke være på listen. DR (dr.dk). 24. januar 2006.

Hansen, Thomas H. (2006b): Flere kanonkunstnere i skarp kritik. DR (dr.dk). 25. januar 2006.

Henriksen, Lars Skav (2008): Tillid til hinanden. Social Kritik Nr. 113 – marts 2008.

Jensen, Per H & Annick Prieur (2008): Europæiske drømme og danske trusselsbilleder. Social Kritik Nr. 113 – marts 2008.

Josevski, Aleksandar (2002): Danske værdier ligger stabilt. Politiken.

KL: Tale 2011, Møller:

http://www.kl.dk/ImageVault/Images/id_48037/scope_0/ImageVaultHandler.aspx

Klingsey, Mette (2009): Skat: Hver tredje vil gerne betale mere i skat. Dagbladet Information.

Kulturarvens forskerskole: www.iva.dk/kaf/.
Herunder:
<http://www.iva.dk/kaf/omkulturarvensforskerskole/>

Kulturarvsstyrelsen: www.kulturarv.dk.
Herunder:
<http://www.kulturarv.dk/om-os/om-kulturarvsstyrelsen/styrelsens-historie/>
&
<http://www.kulturarv.dk/om-os/om-kulturarvsstyrelsen/resultatkontrakt/>

Kulturarvsstyrelsen og Fonden Realdania (2005): Kulturarv – en værdifuld ressource for kommunernes udvikling:
<http://www.kulturarv.dk/publikationer/publikation/artikel/kulturarv-en-vaerdifuld-ressource/>

Kulturarvsstyrelsen og Fonden Realdania (2007): Kulturarven - et aktiv:
<http://www.kulturarv.dk/publikationer/publikation/artikel/kulturarven-et-aktiv/>

Kulturkanonens hjemmeside:
www.kulturkanon.kum.dk
Herunder:
www.kulturkanon.kum.dk/Services/Om-Kulturkanonen/

Kulturministeriets hjemmeside: www.kum.dk
Herunder:
Værdikommissionen, Kulturministeriet (2011): <http://kum.dk/nyheder-og-presse/pressemeddelelser/2011/februar/vardikommissionen-er-nedsat/>
&
<http://kum.dk/da/Temaer/Vardikommissionen/Kommissorium-for-Vardikommissionen/>

&
<http://kum.dk/Om-ministeriet/Strategi-og-administration/>
&
<http://kum.dk/Om-ministeriet/Strategi-og-administration/Mission-vision-og-wardier/>
&
Jubilæumstema 2011:
http://www.kum.dk/Documents/Temaer/Jubil%C3%A6um/1960'erne/Historisk%20tidslinje%201960'erne_s14-19.pdf
&
<http://kum.dk/Om-ministeriet/Oprettelse-og-ressort/Historie/>

Mediepolitisk aftale for 2011-2014:
http://kum.dk/Documents/Nyheder%20og%20Presse/Pressemeddelelser/2010/Maj/Aftaletekst_Mediaftale_2011-2014.pdf

Olofsson, Gunnar (2008): Begrebet ”social integration”. Social Kritik Nr. 113 – marts 2008.

Statsministeriet 2003: Anders Fogh Rasmussens nytårstale 2003.
http://www.stm.dk/_p_7405.html

Statsministeriet (oktober 2011): Regeringsgrundlag: Et Danmark der står sammen.
http://stm.dk/publikationer/Et_Danmark_der_staar_sammen_11/Regeringsgrundlag_okt_2011.pdf

Støvring, Kasper (2010): Sammenhæng skabes i civilsamfundet. Berlingske Tidende. 22. april 2010.

Tonboe, Jens (2008): Sammenhængskraft. Social Kritik Nr. 113 – marts 2008.

TV2 Finans (2010): 7 ud af 10 danskere vil gerne betale høj skat:
<http://finans.tv2.dk/nyheder/article.php/7-ud-af-10-danskere-vil-gerne-betale-h%C3%B8j-skat/?id=34357493>

Undervisningsministeriet (2009): Fælles mål 2009 Historie, faghæfte 4:
http://www.uvm.dk/~media/Publikationer/2009/Folke/Faelles%20Maal/Filer/Faghaefter/090707_historie_12.ashx

Wamsler, Lasse (2011): Per Stig: DR skal modvirke dansk identitetskrise. Dagbladet Information.

Diverse

Kulturkontoret (2011, radio, dr, P1): Kulturministeriet som samfundsbarometer?
http://www.kum.dk/Documents/Temaer/Jubil%C3%A6um/1960'erne/Historisk%20tidslinje%201960'erne_s14-19.pdf

Empiri anvendt i analysen - Avis-artikler

Første sampling:

Christensen, Carina (2010): Kulturpolitik: Det danske fællesskab. Information 12. januar 2010.

Mikkelsen, Brian (2004a): Debat: Behov for kulturelle pejlemærker. Politiken, 19. december 2004.

Mikkelsen, Brian (2006a): Debat: Opinion: Der er intet nationalistisk ved kulturarven. Berlingske Tidende. 25. januar 2006.

Mikkelsen, Brian (2006b): Kanonen giver os en stor fortælling. Dagbladet Køge/Ringsted/Roskilde Tidende. 2. februar 2006.

Møller, Per Stig (2009): Debat: Konservatisme i en krisetid. Berlingske Tidende, 15. februar 2009.

Møller, Per Stig (2011): Debat: Kulturkamp anno 2011. Berlingske, 26 marts 2011.

Anden sampling:

Christensen, Carina & Bertel Haarder (2008): Kreativitet og viden skal følges ad. Frederiksborg Amts Avis. 15. december 2008.

Jørgensen, Hanne B. & John V. Olsen (2011): (Interview med undervisningsminister Troels Lund Poulsen) Folkeskolen skal fortsat gå på to ben. Folkeskolen. 7. april 2011.

Mikkelsen, Brian (2004b): Kronik: Vi skal værne om vores historiefortællere. Berlingske BMA. 26. august 2004.

Tørnæs, Ulla (2004): Kronik: Ministeren: Nej til bindende læseplaner. Berlingske Tidende. 6. februar 2004.

Bilag CD – oversigt:

1. Første sampling:

Bilag 1.1: Christensen, Carina (2010): Kulturpolitik: Det danske fællesskab. Information 12. januar 2010.

Bilag 1.2: Mikkelsen, Brian (2004a): Debat: Behov for kulturelle pejlemærker. Politiken, 19. december 2004.

Bilag 1.3: Mikkelsen, Brian (2006a): Debat: Opinion: Der er intet nationalistisk ved kulturarven. Berlingske Tidende. 25. januar 2006.

Bilag 1.4: Mikkelsen, Brian (2006b): Kanonen giver os en stor fortælling. Dagbladet Køge/Ringsted/Roskilde Tidende. 2. februar 2006.

Bilag 1.5: Møller, Per Stig (2009): Debat: Konservatisme i en krisetid. Berlingske Tidende, 15. februar 2009.

Bilag 1.6: Møller, Per Stig (2011): Debat: Kulturkamp anno 2011. Berlingske, 26 marts 2011.

2. Anden sampling, artikler:

Bilag 2.1: Christensen, Carina & Bertel Haarder (2008): Kreativitet og viden skal følges ad. Frederiksborg Amts Avis. 15. december 2008.

Bilag 2.2: Jørgensen, Hanne B. & John V. Olsen (2011): (Interview med undervisningsminister Troels Lund Poulsen) Folkeskolen skal fortsat gå på to ben. folkeskolen.dk. 7. april 2011.

Bilag 2.3: Mikkelsen, Brian (2004b): Kronik: Vi skal værne om vores historiefortællere. Berlingske BMA. 26. august 2004.

Bilag 2.4: Tørnæs, Ulla (2004): Kronik: Ministeren: Nej til bindende læseplaner. Berlingske Tidende. 6. februar 2004.

3. Interview:

Bilag 3.1: Interviewguide Torben Kjersgaard Nielsen

Bilag 3.2: Interviewguide Jørn Lund

Bilag 3.3: Transskription Torben Kjersgaard Nielsen

Bilag 3.4: Transskription Jørn Lund

4. Kodning:

Bilag 4.1: Kodningsskema

5. Argumentanalyse:

Bilag 5.1: Oversigt – argumentanalyse